Ramazan 1446

tevhid

"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP, ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR. KULLARIMI MÜJDELE!" (39/ZUMER, 17)

AYLIK İSLAMİ EĞİTİM DERGİSİ | MART '25 | YIL: 14 | SAYI: 145 | FİYATI: 100₺ | ISSN: 2148-4635

İSLAM'IN ZİRVESI

-2-

HALİS BAYANCUK HOCA | HASBİHÂL' 04

KIBLEGÂH

Kıblegâh uygulamamızı güncellenen yepyeni özellikleriyle tüm uygulama mağazalarından

Hemen İndirin!

Şimdi telefonunuza indirin
App Store

Şimdi telefonunuza indirin
Google Play

بسم الله الرحمن الرحيم

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Tevhid Dergisi olarak 145. sayımızı siz değerli okuyucularımıza takdim ediyor, Ramazan Bayramı'nızı tebrik ediyoruz.

Halis Bayancuk Hoca'mız bu sayımızda, İslam'ın zirvesi olan cihad kavramının kıtal/savaş boyutunu en geniş anlamıyla işliyor ve cihadın merhale fıkhı içerisinde nasıl tedrici olarak farz kılındığını ve İslam'ın savaş ahlakını şekillendiren ilkeleri inceliyor. Cihadın gayesi, sınırları ve modern yanlış anlamalara dair mühim notlar içeren yazısında Hocamız, İslam'ın cihad kimliğinin aslına uygun inşa edilebilmesi için kapsamlı bir bakış sunuyor.

Enes Yelgün, Hudeybiye Barış Antlaşması'nın siyer tarihindeki kritik rolünü ele alıyor, Allah Resûlü'nün (sav) diplomasi ve stratejiyle nasıl tarih yazdığını gözler önüne seren bu antlaşmanın Mekke'nin fethine giden yolu nasıl açtığını açıklıyor.

Talha Akman, Nûr Suresi'nin 62. ayeti bağlamında izin alma kavramının İslam'daki ölçüsünü anlatıyor, modern dünyanın özgürlük anlayışı ile İslam'ın disiplinli toplum yapısı arasındaki farkı ortaya koyuyor.

Ömer Akduman, cenneti kazanmanın asgari sorumlulukları yerine getirerek mümkün olup olmadığını yahut hayırda yarışarak mı gerçek kurtuluşa erişilebileceğini anlatıyor.

Salim Kandemir, ümmetin emini olan Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh'ın İslam ümmetine miras bıraktığı örnek şahsiyetine veba salgınına karşı gösterdiği sabrı ve teslimiyetini vurgulayarak veda ediyor.

Kerem Çağlar, meslek ahlakı kavramını toplumsal ve bireysel düzlemde değerlendirerek ahlaki yozlaşmanın farklı alanlardaki yansımalarını irdeliyor. Akademiden ticarete, medyadan tasavvufa kadar geniş bir çerçevede ahlaki ilkelerin nasıl korunması gerektiğini ve günümüz dünyasında ahlaklı bir duruş sergilemenin önemine dair mülahazalarda bulunuyor.

Zeynep Bayancuk, yakın zamanda gerçekleştirdiği umre yolculuğundaki deneyimlerini bizlerle paylaşarak Allah'ın Evi'ne misafir olmanın eşsiz duygusunu tasvir ediyor. Tavafın, dua ve ibadetin insan ruhundaki etkilerini anlatırken Kâbe'nin huzur veren atmosferini okurlarımıza hissettiriyor.

Dr. Gözde Tercuman, ayna nöronlar ve zihinsel canlandırma konularını kaleme aldığı yazısında insanın taklit yoluyla öğrenme sürecini, beynin sosyal çevreden nasıl etkilendiğini ve bireyin bu süreçleri nasıl bilinçli şekilde yönlendirebileceğini anlatarak İslam toplumunda örnekliğin ve doğru çevre seçiminin önemine değiniyor.

Elif Duruk, kişiler arası ilişkilerin psikolojik iyi oluş üzerindeki rolünü inceleyerek sağlıklı kurulan bağların insan ruhundaki yerine odaklanıyor. Yalnızlığın birey üzerindeki olumsuz etkilerine değinirken, aidiyet hissi ve sosyal bağların insanı nasıl güçlendirdiğini gözler önüne seriyor.

Melek Şeref, irade ve azmi ön plana çıkardığı yazısında değişimin ve gelişimin ancak sürekli bir çabayla mümkün olduğunu hatırlatıyor ve kişinin kendini dönüştürme sürecinde istikamet üzere olmasının gerekliliğine dikkat çekiyor.

Sultan Amed Yaşar, deepfake teknolojisinin dijital dünyada hakikat algısını nasıl tehdit ettiğini göstererek müminlerin bu tür aldatmacalara karşı alabileceği önlemleri sıralıyor.

Osman Sadıkoğlu, Allah'ın (cc) Es-Selâm ismini ve bu ismin kapsamını anlatıyor.

Bu sayımızda sizlere İbrahim Gadban'ın Peygamber Efendimizden 55 Altın Öğüt isimli eserini tanıtıyor, eserde seçilen umde hadislerin hayatımızda rehber olması amacıyla tüm okurlarımıza faydalı olmasını umuyoruz.

Allah'ın (cc) izniyle 145. sayımızı istifadenize sunuyor, rahmet ve mağfiret kapılarının sonuna kadar açık olduğu Ramazan ayından arınmış ve affolunmuş olarak çıkmış olmayı Rabbimizden diliyoruz.

Editör

tevhid

İmtiyaz Sahibi
Hamza ÖZTÜRK

Yazı İşleri Müdürü
Abdullah DEMİR

Yayın Türü
Yaygın Süreli

Reklam ve Abonelik
www.tevhiddergisi.org
tevhiddergisi@gmail.com
0 (545) 762 15 15

Adres
Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Yazışma Adresi
Hamza ÖZTÜRK
Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Basım
İmak Ofset, 71320
Akçaburgaz Mah. 137. Sok. No. 12
Esenyurt/İSTANBUL 0 212 656 49 97

Satış Noktaları: Tevhid Kitabevi

- **İstanbul** : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL 0 545 762 15 15
- **Ankara** : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA 0 543 225 50 48
- **Diyarbakır** : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkıran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR 0 543 225 50 43
- **Konya** : Mengene Mah. Büyük Kumköprü Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA 0 543 225 50 49
- **Van** : Vali Mithatbey Mah. Gündüz 2. Sok. No. 2/A 65100 İpekyolu/VAN 0 543 225 50 45
- **Bursa** : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedir Sok. No. 1 16160 Osmangazi/BURSA 0 543 225 50 46
- **Adana** : Reşatbey Mah. 62008 Sok. No. 10 İşyeri-2 01120 Merkez/Seyhan/ADANA 0 555 655 00 70
- **İnegöl** : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 1 16400 İnegöl/BURSA 0 543 225 50 16
- **Şanlıurfa** : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/ŞANLIURFA 0 544 978 00 63

İrtibat Büroları

- **Merkez** : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL
- **Avcılar** : Firuzköy Mah. Kazım Karabekir Cad. Tütün Sok. No. 2 34325 Avcılar/İSTANBUL
- **Sultangazi** : İsmetpaşa Mah. 95. Sok. No. 41/A 34270 Sultangazi/İSTANBUL
- **Diyarbakır** : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkıran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR
- **Konya** : Mengene Mah. Büyük Kumköprü Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA
- **Van** : Bahçıvan Mah. Sıhke Cad. Karatekin Sok. Yavuz Canlı Apt. Kat. 2 65040 İpekyolu/VAN
- **Erciş** : Kışla Mah. Şehitler Cad. No. 10 65400 Erciş/VAN
- **Bursa** : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedir Sok. No. 1 16160 Osmangazi/BURSA
- **Ankara** : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA
- **Kırıkkale** : Yenişehir Mah. Özbek Saran Sok. No. 3/A 71450 Yahşihan/KIRIKKALE
- **İnegöl** : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 1 16400 İnegöl/BURSA
- **Şanlıurfa** : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/ŞANLIURFA

Mart 2025 | Ramazan 1446
Yıl: 14 | Sayı: 145 | Fiyat: 100₺
ISSN: 2148-4635

teuhid

İÇİNDEKİLER

Halis BAYANCUK HOCA

İSLAM'IN ZİRVESİ - 2

İslam savaşa izin vermeden önce Araplar savaş için "harb" kelimesini kullanmayı tercih ederdi. İslam şeriatı düşmanla savaşı "el-cihâdu fî sebîlillah", yani "Allah yolunda savaş" şeklinde kavramlaştırdı. Düşmanla savaş eylemine verilen bu yeni isim; İslam'daki cihad kavramının bilinen tüm savaşlardan farklı olduğunu, İslam'ın bu kavramla çok daha farklı bir şeye işaret ettiğini gösterdi. Bu fark, savaşın gayesi ve ahkâmındaydı.

Allah'ın (cc) adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Önceki sayımızda İslam'ın zirvesi "cihad" kavramını ele almış ve cihadın kısımlarından olan nefis terbiyesi ve davet/tebliğ etmek suretiyle cihad etmeyi anlatmıştık. Bu sayımızda ise cihadın kısımlarından sonuncusunu, kıtal/savaş anlamındaki cihadı ele alacağız.

Kıtal: Allah Yolunda Mal ve Canla Savaş

Nübüvvetin ilk yıllarında cihad kavramı, nefis terbiyesi ve kâfirlerin İslam'a davet edilmesi anlamında kullanıldı. İlk dönemde İslam cemaati, kâfirlerin fiilî eziyetlerine karşı savaş izni isteseler de Allah (cc) savaşmaya izin vermedi. Ancak Müslimler Medine'ye hicret ettikten sonra kâfirlerle savaşa izin verildi. Artık nefis terbiyesi ve tebliğ yanında fiilî savaş da cihad kavramına dâhil edildi. Kâfirlerle savaşa izin verilmesi, dört merhalede incelenebilir:[1]

– Kâfirlerin eza ve cefalarına karşı sabrın, hoşgörünün ve affetmenin emredildiği ilk yıllar:

"Emrolunduğun (tevhidi) açıkça ortaya koy ve müşriklerden yüz çevir."[2]

"Hak kendilerine açığa çıktıktan sonra Ehl-i Kitap'tan birçoğu, benliklerinde yer etmiş kıskançlık nedeniyle sizi imanınızdan sonra küfre döndürmek istediler. Allah bu konuda hükmünü verinceye dek onları affedin, onları hoş görüp (yaptıklarını) görmezden gelin. Şüphesiz Allah her şeye kadîrdir."[3]

– Cihada izin verilen, ancak cihadın emredilmediği dönem: (Hicretten hemen sonra, İslam'ın devletleştiği ilk yıllarda Allah (cc) savaşmaya izin verdi, ama savaşı emretmedi. Bu izinle beraber müminler yeni bir merhaleye geçtiklerini anladılar.)

"Kendileriyle savaşılanlara zulme uğramaları nedeniyle (savaş) izni verildi. Şüphesiz ki Allah, onlara yardım etmeye kadîrdir."[4]

1. bk. El-Cihâdu fi'l İslâm, Abdusselam ibni Sâlim ibni Recâ' Es-Suheymî, s. 17 vd.
2. 15/Hicr, 94
3. 2/Bakara, 109
4. 22/Hac, 39

– Müslimlere saldıran ve onlara karşı savaşanlara (müdafaa gayesiyle) savaşın emredildiği, savunma savaşı dönemi:

"Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda savaşın. Haddi aşmayın. (Çünkü) Allah, haddi aşanları sevmez."[5]

– Kâfirlerle savaşa genel olarak izin verilen dönem:

"Müşriklerin sizlerle topluca savaştıkları gibi, siz de onlarla topluca savaşın. Bilin ki Allah, muttakilerle beraberdir."[6]

Yüce Allah cihadı merhale fıkhını gözeterek, tedrici olarak farz kılmıştır. İslam'ın ilk yıllarında cihadı değil, sabrı emretmesinin birçok hikmeti vardır.[7] Bunların ilki, dürtüleriyle hareket eden Arap toplumunu sabır ahlakıyla süslemek, Allah için öfke duygusunu kontrol etmeyi öğretmektir; ki Allah Resûlü (sav) güç ve dayanıklılığın kas gücünde değil, öfkeyi yenmekte olduğunu söylemiştir.[8] Zulme uğramalarına rağmen sabırla emrolunan sahabe toplumu, Allah için öfkelerini yuta yuta asıl gücü öğrenmişlerdir. İkincisi, sabrın düşmanda uyandırdığı hayranlığı İslam daveti için vesile kılmaktır. Zira pek çok Arap, sahabenin sabrı karşısında hayrete kapılmış, intikam alacak güce ve onura sahip olmalarına rağmen sırf Allah emrediyor diye sabır göstermelerini hayret ve hayranlıkla karşılamışlardır. Üçüncüsü, bir iç savaş çıkmasın diyedir. Zira savaşa izin verilse Mekke'de her evden birinin kanı dökülecek, tam anlamıyla bir iç savaş yaşanacaktı. Akrabalık bağlarını gözetmeyi, yeryüzünü ıslah etmeyi emreden ve kaosu yasaklayan bir dinin buna mahal vermesi düşünülemezdi.

Vahyin şahitliğiyle sabittir ki İslam'ın merhale fıkhını gözetmeyip ısrarla savaş isteyenler, savaş emrine muhatap olduklarında çekingenlik göstermişlerdir. Çünkü onlar, Yüce Allah'ın emrine riayet etmenin başlı başına ruhları terbiye edip arındırdığını ve insanı cihada hazırlayan manevi bir süreç olduğunu anlamamışlardır:

"Mûsâ'dan sonra İsrailoğullarının ileri gelenlerini görmedin mi? Hani onlar nebilerine demişlerdi ki: 'Bize bir komutan tayin et, (onun komutanlığında) Allah yolunda savaşalım.' O da demişti ki: 'Ya savaş size farz kılındıktan sonra savaşmazsanız?' Demişlerdi ki: 'Biz yurtlarımızdan sürülmüş ve evlatlarımızdan menedilmişken nasıl olur da Allah yolunda savaşmayız?' Savaş onlara farz kılınınca azı hariç (savaşmaktan imtina ederek Allah'ın emrinden) yüz çevirdiler. Allah, zalimleri bilendir."[9]

"Kendilerine, '(Savaştan) elinizi çekin, namazı kılın, zekâtı verin.' denilen kimseleri görmedin mi? (Savaşın farz kılınması için ısrar ediyorlardı.) Savaş onlara farz kılınınca da onlardan bir grup Allah'tan korkar gibi veya daha şiddetli bir korkuyla insanlardan korkmaya ve 'Rabbimiz! Niçin bize savaşı farz kıldın? Bize yakın bir zamana kadar mühlet verseydin ya!' demeye başladılar. De ki: 'Dünya metası azdır. Ahiret ise korkup sakınanlar için daha hayırlıdır. Ve size kıl kadar dahi zulmedilmez.' "[10]

İslam ümmeti adil ve şahit bir ümmettir. Zira Allah zulmü kendi nefsine haram kılmış, kullarının birbirlerine zulmetmesini de yasaklamıştır. Zulmün yasaklanması, İslam'ın en tekitli yasaklarından biridir. İslam ümmeti zulümden, zalimlere meyletmekten, zulme sessiz kalmaktan menedilmiş; zulmün ve zalimin her çeşidiyle mücadele etmekle emrolunmuşlardır.

El-Cihâdu fî Sebîlillah: Allah Yolunda Savaş

İslam savaşa izin vermeden önce Araplar savaş için "harb" kelimesini kullanmayı tercih ederdi. İslam şeriatı düşmanla savaşı "el-cihâdu fî sebîlillah", yani "Allah yolunda savaş" şeklinde kavramlaştırdı. Düşmanla savaş eylemine verilen bu yeni isim; İslam'daki cihad kavramının bilinen tüm savaşlardan farklı olduğunu, İslam'ın bu kavramla çok daha farklı bir şeye işaret ettiğini gösterdi. Bu fark, savaşın gayesi ve ahkâmındaydı.

1. Savaşın Gayesi

İslam'dan önce savaş; intikam almak, üstün olmak, maddi kazanç (ganimet) veya siyasi nüfuz elde etmek gibi sebeplerle yapılırdı. İslam, cihadı çok üstün bir gayeye, Allah'a (cc) kulluk ilkesine bağladı. Artık savaş, sadece hayvani dürtülerle yapılmayacaktı. Namaz kılar gibi, oruç tutar gibi Allah'ı (cc) razı etmek gayesiyle düşmanla savaşılacaktı. İşte bu ulvi gayelerden bazıları şunlardır:

a. Şirk Düzeninin Son Bulması ve Egemenliğin Allah'a Verilmesi İçin Cihad Etmek

"Fitne/şirk sonlanıncaya ve din/otorite Allah'a ait oluncaya dek onlarla savaşın. Yaptıklarına son verirlerse zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur."[11]

Ebû Mûsâ El-Eş'arî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Birisi Nebi'ye (sav) gelerek şöyle bir soru yöneltti: 'Bir adam ganimet elde etmek için, diğeri nam salmak için, bir başkası da ne kadar cesur olduğunu göstermek için savaşıyor. Bunlardan hangisi Allah yolundadır?' Allah

5. 2/Bakara, 190
6. bk. 9/Tevbe, 36
7. bk. Fî Zılâl-il Kur'ân, 1/383 vd. Bakara Suresi, 190. ayetin tefsiri
8. Ebû Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir: "Allah Resûlü (sav), 'Asıl güçlü, güreşte güçlü olan değildir.' buyurdu. Sahabiler, 'Peki kimdir?' diye sordular. Allah Resûlü (sav), 'Öfke ânında kendisine hâkim olabilendir.' buyurdu." (Müslim, 2609)
9. 2/Bakara, 246
10. 4/Nisâ, 77
11. 2/Bakara, 193

Resûlü (sav) ona şöyle cevap verdi: 'Kim Allah'ın kelimesi en üstün olsun diye savaşıyorsa o, Allah yolundadır.' "[12]

İslam ümmeti savaşırken Allah (cc) için savaşır, O'nun (cc) dinini yüceltmek için mücadele eder. Basit kan davaları, kişisel hesaplar, kabile kaprisleri için harekete geçmez. Kendisi için yaratıldığı gaye uğruna savaşır, yeryüzü gönüllü olarak Allah'a kul olsun diye çaba gösterir. İran ordusunun komutanı Rüstem, sahabi Rib'î ibni Âmir'e (ra), "Sizi yurdunuzdan çıkarıp bu topraklara getiren nedir?" sorusunu sorduğunda -Rüstem'in şahsında tüm insanlığa söylenen- şu sözleri duymuştur:

"Allah (cc) kullarını; kullara kulluktan çıkarıp yalnızca kendine kul yapmak, dünyanın darlık ve perişanlığından çıkarıp rahat bir hayata kavuşturmak, batıl din ve inanışların zulüm ve kötülüklerinden kurtarıp İslam'ın adaletine ulaştırmak için bizleri buraya gönderdi. Allah bizleri, hak dinini insanlara iletmekle görevlendirmiştir ki halkı davet edelim. Kim bu daveti kabul edecek olursa biz de ondan razı ve memnun olur, geldiğimiz yere döneriz. Lakin reddedecek olursa Allah'ın bize vadettiği mükâfatı elde edinceye kadar savaşırız."[13]

b. Zulmü Sonlandırmak İçin Cihad Etmek

"Kendileriyle savaşılanlara zulme uğramaları nedeniyle (savaş) izni verildi. Şüphesiz ki Allah, onlara yardım etmeye kadîrdir."[14]

"Mustazaf erkekler, kadınlar ve çocuklar, 'Rabbimiz! Bizi halkı zalim olan bu beldeden çıkar. Bize kendi yanından bir dost kıl. Bize kendi yanından bir yardımcı kıl.' (diye yardım istedikleri hâlde) size ne oluyor da Allah yolunda savaşmıyorsunuz?"[15]

İslam ümmeti adil ve şahit bir ümmettir. Zira Allah (cc) zulmü kendi nefsine haram kılmış, kullarının birbirlerine zulmetmesini de yasaklamıştır.[16] Zulmün yasaklanması, İslam'ın en tekitli yasaklarından biridir. İslam ümmeti zulümden, zalimlere meyletmekten, zulme sessiz kalmaktan menedilmiş; zulmün ve zalimin her çeşidiyle mücadele etmekle emrolunmuşlardır:

"Sakın zulmedenlere/zalimlere meyletmeyin! Yoksa size ateş dokunur. Allah'ın dışında dostlarınız olmaz, sonra yardım da olunmazsınız."[17]

c. Bozgunculuğu Önlemek İçin Cihad Etmek

"Şayet Allah insanların bir kısmını diğer bir kısmı ile (tarih sahnesinden silip) savmasaydı, yeryüzünde düzensizlik/kaos/bozgun olurdu. Fakat Allah, âlemler üzerinde büyük bir lütuf ve ihsan sahibidir."[18]

İnsanın en büyük zaaflarından biri güç zehirlenmesi, Allah'ın (cc) bir imtihan olarak bahşettiği güçle yeryüzünde bozgunculuk yapmasıdır. Güç zehirlenmesi yaşayan toplumları durduracak tek şey, ilkeli ve Rabbani güçtür. Cihadın meşru kılınma nedenlerinden biri de yeryüzünde bozgunculuk yapan, güç zehirlenmesi yaşamış zorbaları engellemek, mustazaf ve mazlum toplumları onların şerlerinden muhafaza etmektir.

d. Mabetleri Korumak İçin Cihad Etmek

"Onlar ki; yalnızca, 'Rabbimiz Allah'tır.' dedikleri için, haksız yere yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah, insanların bazısını diğer bir kısmıyla savıp (yeryüzünde bozgunculuk yapmalarına engel olmasaydı) şüphesiz ki manastırlar, kiliseler, havralar, içinde Allah'ın adının çokça anıldığı mescidler yıkılırdı. Elbette Allah, kendisine yardım edene yardım edecektir. Şüphesiz ki Allah, (güç ve kuvvet sahibi olan) Kaviy, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) Azîz'dir."[19]

Allah (cc) cihad ile insanlardan bir kısmını defeder. Şayet Allah'ın (cc), toplumları birbirinin eliyle savması olmasaydı ibadete tahsis edilen mabedler her dönemde yıkılırdı. Cihad; mabetler korunsun, gücü eline geçirenlerin elinde oyuncak olmasın diye meşru kılınmıştır. Cihadın bu gayesi düşünüldüğünde şu soruya cevap vermek gerekir: İçerisinde Allah'a (cc) şirk koşulan kilise, manastır ve havralar; Allah'ın (cc) razı olmadığı yerlerdir. Neden Allah (cc) buraların korunmasını istesin? İbni Kayyim (rh) bu soruya şöyle cevap verir:

"İslam'dan sonra -her ne kadar rızası olmasa da- o mabedlere müsaade etmiştir. Nitekim oralarda ibadet eden gayr-ı Müslimlere de -kızıyor olsa da- müsaade etmiş ve onları Müslümanlar vasıtasıyla savunmuştur. Hoşnut olmadığı hâlde onların mabedlerini de aynı şekilde Müslümanlar vasıtasıyla korur. Allah Teala, onların mabetlerinin korunmasını hem ezelde yaratıcı iradesiyle takdir etmiş, hem de bunu hoşnut olduğu dinî bir gereklilik saymıştır. O mabedlerden hoşnut değildir ama onların savunulmasından hoşnuttur. Nitekim o mabedlerde tapınan gayr-ı Müslimlerden hoşnut değildir, ama onların savunulmasından hoşnuttur. Allah'ın izniyle tercih edilen görüş budur. Ayet hakkında İbni Abbas'ın görüşü de bu istikamettedir."[20]

Hâliyle Müslimlerin cihadı, yalnızca İslam ümmetini korumaya yönelik bir mücadele değildir. Onlar hem kendilerinin hem de başkalarının can, mal ve din emniyetini

12. Buhari, 123; Müslim, 1904
13. El-Bidâye ve'n Nihâye, 9/621
14. 22/Hac, 39
15. 4/Nisâ, 75
16. bk. Müslim, 2577
17. 11/Hûd, 113
18. bk. 2/Bakara, 251
19. 22/Hac, 40
20. Bedâiu't Tefsîr, 3/92, Hacc Suresi, 40. ayetin tefsiri

Bu soruya farklı cevaplar veren âlimler de olmuştur. Örneğin İbni Teymiye (rh) şirk ehlinin bu mabedleri yıkması ile Müslimlerin yıkmasını ayırmıştır: "Şirk ehli bu mabedleri Allah'a (cc) kulluktan rahatsız oldukları için yıkacak, yerine daha şerli yerler inşa edecektir. Müslimler bu mabetlerin yerine daha hayırlı mabetler inşa edecekleri için bu ayetin kapsamına dâhil olmazlar." (İbn Teymiye Tefsîri, 6/436, Hacc Suresi, 40. ayetin tefsiri)

Bazı âlimler de var olan mabedlerin yıkılmaması gerektiğini, ancak yeni mabed yapımına izin verilmemesi gerektiği şeklinde cevap vermişlerdir. (bk. Tefsîru'l KurtubÎ, 12/114, Hacc Suresi, 40. ayetin tefsiri)

Bir diğer yanlış yaklaşım, cihadın teşri kılınmasındaki merhale fıkhının gözetilmemesi, (beldelerin işgal edilmesi gibi zorunluluk durumları dışında) İslami bir yönetim/devlet olmadan kıtale kalkışmaktır. Müslimleri koruyup kollayan bir devlet olmadığından cihadla/kıtalle umulan her neyse onun zıddı vuku bulmakta, telafisi mümkün olmayan hatalar yaşanmaktadır. Şu unutulmamalıdır ki cihad, bir ibadettir. Tüm ibadetler için geçerli olan yasa onun için de geçerlidir. Bir ibadetin kabulü için ihlas ve sünnete ittiba şarttır. Cihad ibadeti Allah Resûlü'nün merhale fıkhı gözetilmeden hayata geçirildiğinde sünnete ittiba şartını kaybedecek, sünnete muhalefetin cezası olan "fitne ve can yakıcı azap", bu ameli kuşatacaktır.

sağlamak, bozgunculuğun her türlüsünü nefyetmek için mücadele verirler.

e. Kâfirlere Korku Salmak İçin Cihad Etmek

"Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve (cihad için tahsis edilmiş) besili atlar hazırlayın. Onunla Allah düşmanlarını, kendi düşmanlarınızı ve sizin bilmediğiniz Allah'ın bildiği (gizli düşmanlarınızı) korkutursunuz. Allah yolunda infak ettiğiniz her ne varsa, size eksiksiz ödenir ve siz zulme de uğramazsınız." [21]

Kâfirler sınıf sınıftır. Kimisi kendi hâlindedir, müstekbirler tarafından aldatılmıştır ve yalnızca yaşam mücadelesi verir. Kimisi haddini aşıp tağutlaşır, insanları Allah'a kulluk etmekten alıkoyar. Onları siyasi, dinî ve ekonomik yönden sömürür. İkinci sınıfın anladığı tek dil güç, onları dizginleyecek tek duygu korkudur. Allah (cc) böylesi kâfirlerin korkup ürkmesi için cihadı meşru kılmıştır.

Yeryüzünde bazı kötülüklerin önlenmesi ve bazı hayırların önünün açılması, güç ve kuvvetle mümkündür. Seyyid Kutub şöyle der:

"Yeryüzünde insan türünün özgürlüğünü gerçekleştirmek için İslam'ın kuvvet bulundurması kaçınılmazdır. Bu kuvvetin davet açısından yerine getirdiği ilk görev, İslam inancını benimsemek isteyenlerin hiçbir engelle karşılaşmadan bu inancı seçmelerini, aynı şekilde bu inancı benimsedikten sonra dinlerinden döndürme girişimlerine uğratılmamalarıdır. İkinci görev, bu dinin düşmanlarını bu kuvvet tarafından korunan İslam yurduna saldırmayı düşünmekten caydırmaktır. Üçüncü görev, bu düşmanların bütün yeryüzünde tüm insanları özgürlüklerine kavuşturmak için hareket eden İslam'ın yayılmasının karşısına dikilmekten korkmalarını sağlamaktır. Dördüncü görev, bu kuvvetin yeryüzünde kendisine ilahlık sıfatını yakıştıran, insanları kendi yasaları ve otoriteleriyle yöneten, ilahlığın tek başına Allah'a ait olması gerektiğini, dolayısıyla hâkimiyetin sadece O'na ait olması gerektiğini kabul etmeyen tüm maddi güçleri yerle bir etmesidir." [22]

21. 8/Enfâl, 60
22. Fî Zılâl-il Kur'ân, 7/68, Enfâl Suresi, 60. ayetin tefsiri

f. Pis ile Temizin, Sadıklar ile Yalancıların Ayrılması İçin Cihad Etmek

"Allah sizin aranızdan cihad edenleri ve sabredenleri açığa çıkarmadan cennete gireceğinizi mi sandınız?" [23]

"Allah pis ile temizi birbirinden ayırmadan, siz müminleri bulunduğunuz hâl üzere öylece bırakacak değildir." [24]

Yüce Allah'ın cihadı teşri kılmasındaki hikmetlerden bir diğeri pis ile temizin, sadık ile yalancının birbirinden ayrılmasıdır. Zira cihad nefislerin hoşlanmadığı, meşakkatli bir ibadettir.[25] Cihad sancağı kaldırıldığında sadıklar ile yalancılar, canını ve malını cennet karşılığında Allah'a satanlar ile bu kârlı ticaretten geri duranlar ayrışırlar. Diğer tüm imtihanlar gibi cihad imtihanının gayesi de safları arındırmaktır.

2. Savaşın Ahkâmı

"Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda savaşın. Haddi aşmayın. (Çünkü) Allah, haddi aşanları sevmez." [26]

İslam öncesi Araplarda savaş; her şeyi mübah kılan ilkesiz, merhametsiz bir süreçti. Allah (cc) müminlerin savaşını müşriklerin savaşından ayırdı, savaşta dahi olsa haddi aşmayı yasakladı. Haddi aşmak, İslam'ın savaş yasaklarının tümüne verilen isimdir. Kur'ân-ı Kerim haddi aşmaya, saldırıya uğramadığı hâlde "haram beldede ve haram aylarda savaşmayı" örnek verdi.

"Onları bulduğunuz yerde öldürün. Sizi (yurtlarınızdan) çıkardıkları gibi onları yurtlarından çıkarın. Fitne/şirk öldürmekten daha beterdir. Sizinle orada savaşmadıkları sürece Mescid-i Haram'ın yanında onlarla savaşmayın. Şayet sizinle savaşırlarsa siz de onlarla savaşın. Kâfirlerin cezası işte böyledir… Haram ay, haram aya karşılıktır. (Gözetilmesi gereken) hürmetler/haklar/dokunulmazlıklar da karşılıklıdır. Kim size karşı haddini aşar saldırırsa, siz de ona saldırarak misliyle karşılık verin. Allah'tan korkup sakının. Ve bilin ki Allah, takva sahipleriyle beraberdir." [27]

23. 3/Âl-i İmrân, 142
24. bk. 3/Âl-i İmrân, 179
25. "Hoşlanmadığınız hâlde savaş size farz kılındı. (Olur ki) hoşunuza gitmeyenler sizin için hayır, hoşunuza gidenlerse sizin için şer olabilir. Allah bilir, siz bilmezsiniz." (2/Bakara, 216)
26. 2/Bakara, 190
27. 2/Bakara, 191-194

Allah Resûlü (sav) savaşta haddi aşmaya başka yasaklar ekledi. İbni Kesîr (rh) haddi aşmayı ve Nebi'nin yasaklarını şöyle açıklar:

" 'Allah yolunda savaşın, ancak bu hususta sınırları aşmayın.' ayetindeki sınırlara riayet etmemek, yasak fiilleri işlemek anlamına gelir. Hasan El-Basrî'nin söylediği gibi, bu yasaklar arasında düşmana işkence yapmak, ganimetten çalıp zimmete geçirmek; kadınları, çocukları, savaşa katılmayan yaşlıları, keşişleri ve inzivaya çekilmiş kişileri öldürmek; ağaçları yakmak ve herhangi bir fayda olmaksızın hayvanları öldürmek yer alır. Bu hususta İbni Abbâs, Ömer ibni Abdülaziz, Mukâtil ibni Heyyân ve diğer âlimler de aynı görüşü dile getirmiştir. Bu yüzden Sahih-i Müslim'de Bureyde'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: 'Allah yolunda savaşın, Allah'ı inkâr edenlerle savaşın. Savaşın; ancak ganimetten çalmayın, hainlik yapmayın, işkence etmeyin, çocukları ve inzivaya çekilmiş kişileri öldürmeyin.' Yine İmam Ahmed'in Müsned'inde İbni Abbâs'tan rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) ordularını sefere gönderirken şöyle buyururdu: 'Allah'ın adıyla yola çıkın. Allah yolunda, O'nu inkâr edenlerle savaşın. Hainlik yapmayın, ganimetten çalmayın, müsle (ölünün etini koparmak) yapmayın, çocukları ve inzivaya çekilmiş kişileri öldürmeyin.' "[28]

İslam Ümmeti Mücahid Bir Ümmettir

İslam ümmeti canını ve malını Allah yolunda infak eden bir ümmettir. Onlar için en değerli şey, Rabblerinin rızasıdır. O'nun uğruna, sahip oldukları en değerli şeyi, canlarını ve mallarını feda ederler:

"Şüphesiz ki Allah, cennet karşılığında müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır. Allah yolunda savaşır, öldürür ve öldürülürler."[29]

İslam'da en faziletli amel, Allah yolunda cihaddır. Bu nedenle hiçbir amel Allah yolunda cihada denk değildir:

"İman eden, hicret eden, Allah yolunda malları ve canlarıyla savaşan kimseler, Allah katında en büyük dereceye sahiplerdir. İşte bunlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. Rabbleri onları kendinden bir rahmet, rıza ve içinde onlar için sürekli nimetlerin olduğu cennetlerle müjdeler."[30]

Ebû Hureyre'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir adam Allah Resûlü'ne (sav) geldi ve 'Bana cihada denk bir amel öğret.' dedi. Nebi de (sav), 'Böyle bir amel bulamıyorum.' diye cevap verdi ve ekledi: 'Mücahid savaş meydanındayken sen mescide girip aralıksız namaz kılabilir, oruç tutabilir ve hiç orucunu bozmamayı başarabilir misin?' Adam, 'Bunu kim başarabilir ki?' dedi. (Ebû Hureyre şöyle dedi:) Mücahid, uzun bir ipe bağlı olarak otlamak için dolaşan atının ayak seslerinden bile mükâfat alır."[31]

Ümmeti ümmet yapan temel kavramlardan biri, Allah yolunda cihaddır. Bu nedenle Allah Resûlü (sav) cihad ruhunu canlı tutmuş, her müminin gönlünde cihad arzusunun canlı kalmasını istemiştir.

Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Cihad etmeden, içinde cihad etme arzu ve niyeti de taşımadan ölen kimse, münafıklıktan bir şube üzere ölmüş olur."[32]

İbnu Amr'dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Birisi bir hastayı ziyaret ettiği zaman şöyle desin: 'Allah'ım, bu kuluna şifa ver; senin için bir düşmana zarar versin/bir düşmandan intikam alsın ya da senin için namaza gitsin.' "[33]

Allah Resûlü'nün (sav) hastalanan Müslim için öğrettiği dua, önemli bir hakikate işaret eder. Müslim, hastalandığında dahi Allah yolunda mücadele hayali kuracak, Allah düşmanlarına zarar vermek isteyecektir. Hastayken ona yapılan bu dua aynı zamanda ona bir hedef belirlemek, onu yönlendirmektir.

Allah Resûlü (sav), Rabbinin değişmez yasalarını en iyi bilen kişidir. Cihadı terk edip dünyaya meyleden ümmetlerin başına ne geldiğini bilen odur. Bu nedenle hasta yataklarında dahi cihad şuurunu ümmetine aşılamaya devam etmiştir.

Cihadı terk etmenin değişmez iki cezası vardır. İlki tebdil sünnetine uğramak, yani Yüce Allah'ın bir ümmeti silmesi ve onların yerine başkalarını ikame etmesidir:

"Şayet (çağrıldığınız hâlde) savaşa çıkmazsanız, size can yakıcı bir azapla azap eder, sizin yerinize yeni bir topluluk getirir ve siz O'na hiçbir zarar da veremezsiniz. Allah, her şeye güç yetirendir."[34]

İkincisi ise zillettir. Cihadı terk eden ümmetler zelil olmaya mahkûmdur.

İbni Ömer'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Î'yne yoluyla alışveriş yaptığınız, öküzlerin kuyruğuna yapıştığınız, tarımı seçtiğiniz ve cihadı terk ettiğiniz zaman Allah size öyle bir zillet musallat eder ki dininize dönünceye kadar onu üzerinizden atamazsınız."[35]

28. Tefsîru İbni Kesîr, Dâru'l Kutubi'l İlmiyye, 1/387
29. 9/Tevbe, 111
30. 9/Tevbe, 20-21
31. Buhari, 2785; Müslim, 1878
32. Müslim, 1910
33. Ebu Davud, 3107; Ahmed, 6600
34. 9/Tevbe, 39
35. Ahmed, 5007; Ebu Davud, 3462

Cihad Kavramına Dair Yanlış Yaklaşımlar

İslam ümmetini ümmet yapan kavramlardan biri cihaddır, dedik. İnsî ve cinnî şeytanlar ümmetin altını oymak için cihad kavramını tahrif etmiş, vahyin inşa ettiği bu kavramın içini boşaltmışlardır. Kavramı tahrife yönelik bu yaklaşımları şöyle özetleyebiliriz:

– İlki indirgemeci yaklaşımdır. Cihad, İslami bir kavramdır. Tüm İslami kavramlar gibi bu kavramın içi de vahye uygun şekilde doldurulmalıdır. Ne yazık ki günümüzde kimisi cihadı nefis cihadına, kimisi kıtale, kimisi de davete indirgemektedir. Bu da İslam ümmeti içinde gerginliğe sebep olmakta, Allah için mücadele eden insanlar/topluluklar birbirlerini cihad etmemekle suçlamaktadır.

– Bir diğer yanlış yaklaşım, cihadın teşri kılınmasındaki merhale fıkhının gözetilmemesi, (beldelerin işgal edilmesi gibi zorunluluk durumları dışında) İslami bir yönetim/devlet olmadan kıtale kalkışmaktır. Müslimleri koruyup kollayan bir devlet olmadığından cihadla/kıtalle umulan her neyse onun zıddı vuku bulmakta, telafisi mümkün olmayan hatalar yaşanmaktadır. Şu unutulmamalıdır ki cihad, bir ibadettir. Tüm ibadetler için geçerli olan yasa onun için de geçerlidir. Bir ibadetin kabulü için ihlas ve sünnete ittiba şarttır. Cihad ibadeti Allah Resûlü'nün (sav) merhale fıkhı gözetilmeden hayata geçirildiğinde sünnete ittiba şartını kaybedecek, sünnete muhalefetin cezası olan "fitne ve can yakıcı azap", bu ameli kuşatacaktır.[36]

– Bu yanlışlardan bir diğeri de kâfirlerin ve özellikle müsteşriklerin, cihadı sadece savaş olarak, hem de kan dökücülük istilâ/işgal, vahşilik ve barbarlık gibi İslam'ın savaş anlayışında olmayan özelliklerle tanımlamasıdır. Dinin kılıçla yayıldığı algısı da bu yanlış mantığın empozesidir. Kur'ân'daki cihadla ilgili emirleri hep bu mantıkla çarpıtmışlar ve dinin temel esaslarından birinin devamlı savaş olduğunu iddia etmişlerdir.[37]

– Bir diğeri, yukarıdaki maddenin tam zıddı, oryantalistlerin ithamına cevap vermeye çalışan karşı uçtur. Bu savunmacı anlayışa göre İslam sadece barış ve iyilik, merhamet ve hoşgörü dinidir. Hakikatler yalnızca güzel söz ve tatlı dille anlatılmalıdır. Bu anlayış, Hristiyan misyonerlere özenen, onların yerli versiyonlarını öne çıkaran bir yaklaşımdır. Propaganda yapar gibi "resmî din görevlileri" tarafından ve de devletin uygun gördüğü yerlerde, onun belirlediği kurallar içerisinde dinin anlatılmasını isteyenlerdir. Bırakın mücahid kimliğini, davetçi/tebliğci kimliği bile bu anlayışta doğru değildir; hatta propaganda şeklinde bile din anlatılmamalı, kişilere empoze etmeden, dolaylı bir yaklaşım üzerinden dinin güzelliklerini saymakla yetinilmelidir. Bu yaklaşıma göre cihad da bu demektir.[38]

– Bir diğer yanlış şudur: Bugün cihad/savaş devri geçmiştir. Cihad eskidendi, şimdiki dünyada cihadın yeri yoktur. Çok toplumlu, farklı din ve kültürden insanlarla her konuda uzlaşarak birbirimize karışmadan özgürce yaşamayı sürdürmeliyiz. Herkesin doğrusu kendisinedir. Bırakın başkalarının görüşüne müdahele etmeyi, hiçbir surette kendi görüşlerini empoze etmeyi dahi düşünmemelidir, bu konulara karışmamalıdır. Bu anlayışa göre cihad taraftarlığı irticadır, bağnazlıktır ve yobazlıktır; çağa ve çağdaşlığa uymaz.[39]

– Bir diğer yanlış, kâfirlere karşı verilen cihadın küçümsenmesi; nefisle cihadın, kâfirlere karşı verilen cihaddan üstün olduğuna inanılmasıdır. Maalesef bu yanlış, hadis olduğu sanılan bir söze dayanmaktadır. Senedi ve metni pek çok sorun barındıran rivayet şudur:

"Cabir b. Abdullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: 'Peygamber'in yanına cihaddan dönen bir grup geldi. Peygamber onlara, 'Küçük cihaddan büyük cihada hoş geldiniz.' deyince, 'Büyük cihad nedir ya Resûlallah?' dediler. Peygamber de, 'Kulun nefsiyle mücadelesidir.' buyurdu.'

Bu hadis, Beyhakî tarafından İsa ibni İbrahim yoluyla merfu şekilde Ez-Zuhdu'l Kebîr adlı eserinde nakledilmiştir. Beyhakî hadisi naklettikten sonra isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.[40] Hadis aynı zamanda Hatip El-Bağdadî tarafından da merfu' şekilde rivayet edilmiştir.[41] İbni Hacer El-Eskalânî, Tesdîdu'l Kavs adlı eserinde şöyle demiştir: 'Bu hadis dillerde meşhurdur. İbrahim b. Able'nin Nesâi tarafından aktarılan söylemidir.'[42] Rivayetinde İsa b. İbrahim, Yahya b. Ya'lâ ve Leys b. Ebî Selîm yer almaktadır. Üçü de zayıftırlar.[43] Münâvî de şöyle der: 'Süyutî bu hadisi merfu olarak bilmediğini söylemiştir. Süyûtî gibi bir alimin bunu bilmemesi ilginçtir. Nitekim ed-Deylemi, Müsnedü'l-firdevs adlı eserinde, Hatip Bağdâdî de bu hadisi Cabir'in lafzıyla 'Küçük cihattan büyük cihada döndünüz. Nefis ve arzularla mücadele cihadı.' şeklinde merfu olarak nakletmiştir.'[44]

İbn Teymiyye gibi bazı âlimler de hadisi aslı olmayan bir söylem olarak nitelemişlerdir. İbn Teymiyye konu hakkında şöyle demiştir:

'Bazı kişilerce Peygamber'in Tebük seferi dönüşünde söylediği iddia edilen 'Küçük cihaddan büyük cihada döndük' hadisinin aslı yoktur ve hadis alanında uzman kişilerce rivayet edilmemiştir. Kâfirlerle cihad ibadet-

36. "Onun emrine muhalefet edenler başlarına bir fitnenin ya da can yakıcı azabın gelmesinden sakınsınlar." (bk. 24/Nûr, 63)
37. Ansiklopedik Kur'an Kavramları ve Güncel Yansımaları, 2/259, Cihad Kavramı
38. age. 2/259
39. age. 2/259
40. el-Beyhekî, ez-Zühdü'l-kebîr, 3. BS., thk., Amir Ahmed Haydar, Beyrut: Müessesetü'l-kutubi's-sikâfiyye, 1996, s. 165, 373
41. Hatib el-Bağdâdî, Târîhu bağdâd, 15/685
42. Ismail b. Muhammed el-Aclûnî, Keşfu'l-hafâ ve muzîlü'l-ilbâs, 1-2, thk., Abdülhamîd b. Ahmed b. Yûsuf b. Hendâvî, Beyrut: el-Mektebetü'l-asriyye, 2000, 1486, 1362; Molla Ali el-Kârî, el-Esrâru'l-merfûa fî'l-ahbâri'l-mevdûa, thk., Muhammed es-Sebbâğ, Beyrut: Dâru'l-emâne, 1/6, 211
43. el-Munâvî, el-Fethu's-semâvî bi tahrîci ehâdîsi'l-Kâdî Beyzâvî, 1-3, thk., Ahmed Muctebâ, Riyâd: Dâru'l-âsime, ts., 2/851, 728
44. el-Munâvî, el-Fethu's-semâvî, 2/514, 393

lerin en yücesidir. İnsanı Allah'a yaklaştıran en büyük ibadettir.' [45]

Hadisin senedindeki zayıflığın ötesinde ifadelerinin barındırdığı anlam da tehlikelidir. Zira bu ifadelerde düşmanla savaşmayı küçümseme ve basit görme gibi bir ima vardır. Hâlbuki Kur'ân ve sahih sünnet bunun aksini ifade etmekte ve Allah yolunda kâfirlere karşı cihadın kulluğun zirvesi olduğunu şüpheye mahal bırakmayacak şekilde açıkça ilan etmektedir.

Ebû Zer Gıfarî'den rivayet edildiği üzere şöyle demiştir: Peygambere hangi amelin Allah katında üstün olduğunu sordum o da şöyle dedi: 'Allah'a iman etmek ve onun yolunda savaşmak.' [46] İbn Hacer bu hadisi şerh ederken şöyle demiştir: 'Bu hadisten de anlaşıldığı üzere imandan sonra en üstün amel cihattır.' [47] Peygamber başka bir meşhur hadisinde de şöyle demiştir: 'İslam dininin başı iman, sütunları namaz, zirvesi ise Allah yolunda cihattır.' [48]

Peygamber bu hadisinde cihadın amellerin zirvesi olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni de İslam'daki ibadetlerin cihada bağlı olmasıdır. Zira cihadın olmaması halinde diğer ibadetlerin kâfirlerce engellenmesi ve ortadan kalkması mümkündür.

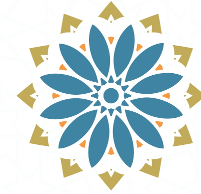
Ayrıca hiçbir şeyin cihadın dengi olmayacağını ifade eden ve cihadın İslam'daki konumunu gösteren şu ifadeler de sahih rivayetlerle nakledilmiştir: Ebû Hüreyre şöyle demiştir: 'Allah yolunda cihada denk gelen amel nedir?' ya Resûlallah diye sorulunca şöyle demiştir: 'Ona denk bir şeye güç yetiremezsiniz.' Soru iki defa tekrarlanmasına rağmen her seferinde aynı cevabı vermiştir. Üçüncü defa sorulduğunda da şöyle demiştir: 'Allah yolunda cihat eden mücahidin savaştan eve dönene kadarki durumu hiçbir namaz ve orucu kaçırmayan, gündüz oruç tutan, gece namaz kılan ve Allah'ın ayetlerini okuyan kişinin durumu gibidir. Buna hanginiz güç yetirebilir ki?' [49]

Bu hadis, bazılarının nefisle mücadeleyi 'büyük cihat' düşmanla savaşmayı da 'küçük cihat' olarak isimlendirme iddialarını ortadan kaldırmakta ve İslam'da cihadın nefisle mücadeleden üstün olduğunu göstermektedir. Zira insanlardan inzivaya çekilip nefis mücadelesi yapmak için izin isteyen adama Peygamber tarafından izin verilmemiştir.

Ayrıca nefisle mücadele hadisi sahih olsa bile nefisle mücadelenin kâfirlerin saldırılarına ve İslam onurunun korunmasına engel olmadığı gibi, nefisle mücadele ederken cihadın terk edilmesi gerektiği gibi hatalı bir anlayışın hadisten çıkarılamayacağını belirtmek gerekir.

Nefisle mücadeleden kasıt nefsin bütün eylemlerinde Allah rızasına uygun hale getirilmesidir. Bu eylemlerinden biri de cihattır. Zira cihat insanı ölüme diğer amellerden daha çok yakınlaştırır. İnsan fıtratı gereği genel olarak güvende olmayı ve yaşamayı sever, ölümden ise korkar. Bu nedenle de cihadı benimseyen mümin, özellikle de etrafta insanı cihattan alıkoyan birçok etken varken nefsiyle mücadele etmelidir. Silahlı mücadele kolay bir iş değildir. Bu nedenle de nefisle güçlü bir mücadele gerektirir..." [50]

Siz bu yazıyı okuduğunuzda Allah'ın izniyle Ramazan'a erişmiş olacağız. Rabbim (cc), Ramazan'da yaptığınız amelleri kabul etsin. Sizleri arınmış olarak bu aydan çıkarsın. Bayramınız mübarek olsun.

45. İbn Teymiyye, el-Furkân beyne evliyâi'r-rahmân ve evliyâi'ş-şeytân, thk., Abdülkâdir el-Arnâut, Dımaşk: dâru'l-beyân, 1985: s. 44-45
46. Buhârî, Kitâbu'l-itk, 2518
47. el-Askalânî, Fethü'l-bârî, 5/149
48. Ahmed b. Hanbel, Müsnedu Ahmed, 22016; et-Tirmizî, "Kitâbu ebvâbi'l-imân", 2616. Tirmizî hadisin hasen ve sahih olduğunu belirtmiştir.
49. Müslim, Kitâbu'l-cihâd, 1878
50. bk. Günümüzde Cihad Hadislerinin Anlaşılması, Abdulbaset İbrahimoğlu (Doktora Tezi), s. 198-202 özetle

HUDEYBİYE BARIŞ ANTLAŞMASI

Enes YELGÜN

Hamd Allah'a; salât ve selam, O'nun Resûl'üne olsun.

Hendek Savaşı İslam tarihi açısından sonuçları itibarıyla bir dönüm noktası idi. Allah Resûlü'nün de (sav) beyanıyla artık Medine İslam Devleti savunma pozisyonundan saldırı pozisyonuna geçmişti. Mekke'nin fethiyle beraber zirve noktaya ulaşacak bu sürecin en önemli aşamalarından bir tanesi de Hudeybiye Barış Antlaşması'dır.

"Rasûlullah (sav) bir gece rüyasında ashabıyla birlikte korkusuzca Beytullah'a girip onu tavaf ettiklerini, (Kâbe'nin anahtarını eline aldığını) bazılarının başlarını kazıttıklarını, bazılarının da saçlarını kısalttıklarını gördü. Bunun üzerine umre yapmaya niyet etti.

Rasûlullah (sav) Medine çevresindeki (Cüheyne, Müzeyne, Bekiroğulları gibi) Arap kabilelerini kendisiyle birlikte yola çıkmaları için yardıma çağırdı. Rasûlullah (sav) Kureyş'in bir kötülük yapmasından endişe ediyordu. Bu yüzden savaş olabilirdi veya Kâbe'den onu menedebilirlerdi. Arapların çoğu bu yüzden Rasûlullah (sav)'in çağrısına uymadılar.

Rasûlullah (sav) muhacir ve ensardan, kendisiyle birlikte olanlar ve Araplardan ona katılan (iki yüzü atlı) bin dört yüz kişi ile birlikte yola çıktı. Beraberinde kurbanlık (yetmiş deve) götürdü. (Bunların arasında Ebû Cehil'in Bedir Savaşı'nda ele geçirilen devesi de vardı.)

Kureyş'in kendisinin savaş için gelmediğinden emin olması, sadece Kâbe'yi tazim ve ziyaret için yola çıktığını bilmesi için umre ihramına girdi. Medine üzerine de Numeyle b. Abdullah el-Leysi'yi vali tayin etti."[1]

Allah Resûlü'nün rüyası vahiy gibidir. Ashâbına bunu haber verdiğinde müminler arasında müthiş bir sevinç oluştu. Çünkü yıllardır menedildikleri topraklara geri dönecekler ve Allah (cc) için uzun zamandır yapamadıkları birçok ibadeti ihya etmiş olacaklardı.

Burada şu soru önemlidir: Yapılması planlanan bu umre ziyareti sadece Peygamberimizin (sav) gördüğü bir rüyadan mı ibaretti? Yani Allah Resûlü bir emre ittiba mı etti, yoksa bu kararın arkasında başka bazı noktalar da mı vardı?

Bizler siyerin geneline baktığımızda bu yolculuğun aslında şer'i siyasetin bir parçası olduğuna şahitlik etmekteyiz. Evet, sonuç olarak yapılan anlaşma bizzat Allah'ın dilemesi ve emretmesiyle gerçekleşti. Ancak bu yolculuk ciddi bir planlamanın ürünü idi. Çünkü Peygamberimiz Mekke'nin iç dinamiklerini çok iyi okuyordu. Kureyş dört bir koldan sıkışmış durumdaydı. Ticaretleri durma noktasına gelmiş, mağlup oldukları savaşlar birikmiş, her geçen gün bir mevzi bir müttefik daha kaybediyorlardı. Arapların o güne kadar gördüğü en büyük ittifak ve orduyu toplamalarına rağmen Medine İslam Devleti ise hâlâ ayakta duruyordu.

1. bk. Sîretu İbni Hişâm, 2/308 vd.

Bizler siyerin geneline baktığımızda bu yolculuğun aslında şer'i siyasetin bir parçası olduğuna şahitlik etmekteyiz. Evet, sonuç olarak yapılan anlaşma bizzat Allah'ın (cc) dilemesi ve emretmesiyle gerçekleşti. Ancak bu yolculuk ciddi bir planlamanın ürünü idi. Çünkü Peygamberimiz (sav) Mekke'nin iç dinamiklerini çok iyi okuyordu. Kureyş dört bir koldan sıkışmış durumdaydı. Ticaretleri durma noktasına gelmiş, mağlup oldukları savaşlar birikmiş, her geçen gün bir mevzi bir müttefik daha kaybediyorlardı. Arapların o güne kadar gördüğü en büyük ittifak ve orduyu toplamalarına rağmen Medine İslam Devleti ise hâlâ ayakta duruyordu.

Bu kriz kendi içlerinde onları parçalamıştı. Ebû Sufyân gibi orta yolu bulup bir şekilde Peygamber'le (sav) anlaşmanın yollarını zorlayacak bir kesim varken gençlerden oluşan bir grup ise intikam ve saldırı peşindeydi. Bunlar, Ebû Sufyân ve yanındakileri pasiflikle suçluyordu.

İşte böyle bir ortamda Allah Resûlü (sav), "Ben umre yapacağım." deyince, tabiri caizse, Mekke'nin ortasına bir saatli bomba bıraktı ve hâlihazırdaki ayrılıkları daha da derinleştirdi. Çünkü Kureyşliler, Allah Resûlü'ne engel olsalar Kâbe'nin kutsallığına gölge düşürecek, izin verseler yenilgiyi kabullenmiş olacaklar. Peygamberimiz (sav) bu stratejiyle, hangi şartta olursa olsun kazanacağı bir sürece ashâbını dâhil etmiş oldu.

En önemli husus ise Allah Resûlü (sav) Arap Yarımadası'nın gündemini yine kendisi belirledi. Bir devlet ya da oluşum için en önemli güç alametlerinden biri de gündem belirleme kapasiteleridir. Allah Resûlü bir sabah kalktı ve ashâbına haber verip onları organize ederek alakalı alakasız herkesi bir gündemin içine dâhil etmiş oldu. Tabii ki bu bir günde gerçekleşmedi. Allah Resûlü ve ashâbı belirli bir düzen içinde, hayli zayıf oldukları zamanlarda dahi vahyin gündeminin dışına çıkmayarak hareket ettiler ve batıl ve boş gündemlere kulaklarını tıkadılar. Bir noktadan sonra gündemlerin içinde kaybolan değil, gündemi başlatan bir aktör olarak varlık gösteren bir oluşum hâline geldiler.

Allah Resûlü (sav) ashâbıyla beraber yola çıktığında çeşitli provokasyonlarla karşılaştı. Ama o (sav) ilk yola çıkma gayesini hiçbir zaman terk etmedi. Bunu da ashâbıyla istişare ederek yaptı.

"(Resûlullah (sav) Usfan'a geldiği zaman) Bişr, 'Ya Resûlallah! Kureyş senin aleyhinde birçok insan toplamış ve Ehâbîş denilen toplulukları da aleyhinde, kendi ittifakına almış. Müşrikler seninle muhakkak harp edecekler ve Kâbe'yi ziyaretten seni engelleyecekler. Mekke'ye girmene mâni olacaklar.' dedi.

Bunun üzerine Resûlullah (sav) (istişare için sahabelerini toplayıp onlara), 'Ey insanlar! Bana fikrinizi söyleyiniz. Bizi Kâbe'yi ziyaretten menetmek isteyen şu müşriklerin aileleri ve çocukları üzerine akın etmeyi uygun buluyor musunuz? Eğer bu sırada müşrikler bizimle savaşmaya gelirlerse onlarla harp eder ve onları yeneriz. Çünkü Azîz ve Celîl olan Allah, aralarındaki casusumuzu müşriklerden korumuştur. Eğer müşrikler üzerimize gelmezlerse onlara baskın yapmayıp kendi hâllerine bırakırız. (Yoksa doğruca Beytullah'a yönelip ilerlememizi ve bizi ondan alıkoymak isteyenlerle çarpışmamızı mı uygun görürsünüz?)' buyurdu.

Bunun üzerine Ebû Bekir, 'Ya Resûlallah! Sen şu Beyt'i ziyaret etmek amacıyla yola çıktın. Hiç kimseyi öldürmek ve hiç kimseyle harp etmek istemezsin. Öyleyse Kâbe'ye doğru yürü. Her kim bizi Kâbe'yi ziyaretten engellerse onunla savaşırız.' dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sav) 'Allah'ın ismi üzere yürümeye devam edin.' dedi.

Resûlullah (sav) yola devam etti. Yolun bir kısmına varıldığında Resûlullah (sav), 'Hâlid ibni Velîd birtakım Kureyş süvarisiyle birlikte gözcü olarak Gamîm mevkisinde bulunuyor. O hâlde siz yolun sağ tarafından gidiniz.' buyurarak sahabileri başka bir yoldan götürdü. Hâlid ibni Velîd'in, Resûlullah (sav) ile ashâbının nerede bulunduklarından hiç haberi olmadı. Ancak İslam kafilesinin yerden kaldırdığı tozu dumanı görünce, hayvanını mahmuzlayıp koşturarak Kureyş'e haber vermeye gitti. Resûlullah da (sav) yoluna devam etti."[2]

"Seniyetü'l Mürar'a (Mekke Haremi hududuna) gelindiği zaman Resûlullah'ın (sav) devesi Kasva çökmek istedi.

Sahabiler, 'Ha! Ha!' diyerek onu kaldırmak istediler. Kasva çökmekten vazgeçmeyince de, 'Kasva huysuzlaştı. Kasva huysuzlaştı.' dediler.

Resûlullah (sav), 'Kasva huysuzlaşmaz. Onun böyle çökme huyu da yoktur. Fakat vaktiyle fili Mekke'ye girmekten alıkoyan, şimdi de Kasva'yı alıkoymuştur. Varlığım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Kureyş müşrikleri Allah'ın Haremi'nde işlenmesini yasakladığı şeylerden hangisini benden isteyecek olursa muhakkak kabul edeceğim ve onların bu yoldaki isteklerini yerine getireceğim.' buyurdu. Bundan sonra kaldırılmak için zorlanan Kasva sıçrayıp kalktı."[3]

Allah Resûlü (sav) Mekke'ye yaklaşınca Kureyşlilerin, kendisini direkt içeri almayacaklarını anlayınca ashâbıyla konaklamaya başladı. Artık bu saatten sonra elçiler üzerinden diplomatik görüşmeler başladı.

"Huzaalılar, Resûlullah'ın (sav) sırdaşıydı. Onların Müslimleri olsun, müşrikleri olsun Mekke'de olan hiçbir şeyi Resûlullah'tan (sav) gizlemiyorlardı. Budeyl ibni Verkâ El-Huzâî ile birlikte Huzaa'dan bazı adamlar geldiler ve Resûlullah (sav) ile konuştular. (Müşriklerin gayelerini anlattıktan sonra) Resûlullah'a (sav) niçin geldiğini sordu-

2. Rasûlullah (s.a.s)'ın Hayatı İle İslâm'ın Hareket Metodu, 2/25; Ayrıca bk. Buhari, 2731-2732
3. Rasûlullah (s.a.s)'ın Hayatı İle İslâm'ın Hareket Metodu, 2/28; Ayrıca bk. Buhari, 2731-2732

lar. Rasûlullah da (sav) onlara savaşmak için gelmediğini, sadece Beyt'i tavaf etmek ve onu tazim etmek niyetiyle geldiğini haber verdi. Sonra onlara Bişr ibni Sufyân'a dediği şeylerin benzerini söyledi. Bunun üzerine onlar Kureyş'e döndüler. (Müşrikler, Budeyl ve arkadaşlarını önce dinlemek istemediler, fakat daha sonra re'y/görüş sahiplerinin ısrarı üzerine onları dinlediler.) Budeyl ve arkadaşları şöyle dediler:

'Ey Kureyş topluluğu! Siz Muhammed'e karşı acele ediyorsunuz. Çünkü Muhammed savaşmak için değil, sadece Beyt'i tavaf etmek için gelmiştir.' (dedi ve Resûlullah'ın (sav) anlattığı şeylerin hepsini müşriklere anlattılar. Hatta Resûlullah'ın (sav) bir müddet için antlaşma yapılması teklifini de anlattılar.) Bunun üzerine Kureyş onları itham etti ve onlara hoşlanmayacakları şeyler söyledi. Onlara dediler ki:

'Eğer savaş istemiyorsa şunu iyi bilsin; biz istemeden Mekke'ye asla giremez. İstemediğimiz hâlde 'Muhammed Mekke'ye girdi.' söylentisinin Araplar arasında yayılmasından hoşlanmayız.' "[4]

"Kureyşliler Resûlullah'a (sav) Ben-i Âmir ibni Luhay'in kardeşi Mikraz b. Hafs'ı gönderdiler. Resûlullah (sav) onun gelmekte olduğunu görünce şöyle dedi: 'Bu gaddar bir adamdır.' Resûlullah'ın (sav) yanına varıp onunla konuştuğu zaman Resûlullah (sav) ona Budeyl ve arkadaşlarına söylediğine benzer şeyler söyledi. O da Kureyş'e döndü ve Resûlullah'ın (sav), kendisine söylediği şeyleri onlara anlattı.

Kureyşliler daha sonra Resûlullah'a (sav), Kureyş müşriklerine, 'Bırakınız bir de ben gideyim.' diyen Huleys b. Alkame'yi gönderdiler. Ben-i Hâris ibni Abdimenâf ibni Kinâne'den olan Huleys o zaman Ehâbîş'in (bedevilerin) lideriydi.

Resûlullah (sav) onu görünce şöyle dedi: 'Bu, ibadet eden ve Allah'ın emrine tazim gösteren bir kişidir. O hâlde kurbanlıkları onun önüne sürün ki görsün.' Huleys, kurbanlıkların boyunlarında kurbanlık gerdanlığı takılmış olarak vadinin kenarından yürüdüklerini ve uzun zaman hapsolmalarından dolayı yünlerini yemekte olduklarını görünce Kureyş'e döndü ve gördüğü şeyi beğendiğinden dolayı Resûlullah'ın (sav) yanına varmadan bu durumu gidip onlara söyledi.

Kureyşliler de dediler ki: 'Otur! Sen ancak Arabî (bedevi) bir kimsesin, cahilsin.'

Bunun üzerine Huleys gazaplandı ve şöyle dedi: 'Ey Kureyş topluluğu! Vallahi böyle yapmanız için ne bir antlaşma yaptık ne de akitleştik. Beytullah'ı tazim ve yüceltmek için gelen kimse ondan menedilir mi? Huleys'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki ya Muhammed ile onun yapmak istediği şeyin arasından çekilirsiniz ya da bedevileri bir tek adamın çıkışı gibi yollara dökerim.'

Onlar da ona şöyle dedi: 'Sus ey Huleys! (Senin gördüklerin tuzaktan başka bir şey değildir) Bizi rahat bırak ki kendimiz için istediğimiz şeyi elde edelim.'

Kureyşliler sonra Resûlullah'a (sav) Urve ibni Mes'ûd Es-Sekafî'yi gönderdi. O da şöyle dedi:

'Ey Kureyş topluluğu! Muhammed'e gönderdiğiniz kimselere sizin yaptıklarınızı gördüm. Size geldiği zaman elçinizi ayıpladınız ve ona kötü sözler sarf ettiniz. Siz kendinizi bir baba, beni de bir çocuk gibi görüyorsunuz. Hâlbuki ben sizin başınıza geleni işittim ve kavmimden bana itaat edenleri topladım. Sonra size geldim ve bizzat kendim size yardım ettim.'

Dediler ki: 'Doğru söyledin. Sen bizim katımızda güvenilmeyen bir kişi değilsin. (Urve'ye Muhammed'le görüşmesi için izin verdiler.) Urve onlardan ayrıldı. Ve Resûlullah'ın (sav) yanına gelince onun önünde oturup şöyle dedi:

'Ey Muhammed! Karışık insanları topladın. Onları, senin ehlini ve kabileni kırsınlar diye buraya kadar getirdin. Bunlar Kureyş'tir. Yanlarına yeni yavrulamış develerini alarak çıkmışlardır. Kaplan derileri giymişlerdir. Ve onlar istemedikleri müddetçe Mekke'ye sokmayacaklarına dair Allah'a söz verdiler. Allah'a yemin ederim! Bana öyle geliyor ki bunlar (sahabiler) zor durumda yarın elbet senden ayrılacaklardır.' '

Ebû Bekir Sıddık da Resûlullah'ın (sav) ardında oturuyordu. Bu sözü duyunca şöyle dedi:

'Lat'ın erkeklik organını em! Biz mi ondan ayrılacakmışız?'

Urve, 'Bu kimdir?' diye sordu.

Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: 'Bu Ebû Kuhâfe'nin oğludur.'

Urve dedi ki: 'Vallahi, şayet senin hatırın olmasaydı elbette sana karşılık verirdim.' (Ebû Bekir Urve'ye daha önce diyet hususunda yardım etmişti.)

Sonra Urve, Resûlullah'ın (sav) sakalını okşayarak konuşmaya devam etti. Muğîre ibni Şu'be de Resûlullah'ın (sav) başucunda silahla duruyordu. Urve Resûlullah'ın (sav) sakalını eline aldığı zaman Muğîre onun eline vurarak şöyle dedi:

'Elin kesilmeden önce Resûlullah'ın (sav) yüzünden elini çek!'

Urve de ona, 'Yazık sana! Ne kadar kaba ve sertsin!' dedi. Resûlullah da (sav) tebessüm etti. Bunun üzerine Urve şöyle dedi:

'Ey Muhammed! Bu kimdir?'

Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: 'Bu senin kardeşinin oğlu Muğîre ibni Şu'be'dir.'

4. Rasûlullah (s.a.s)'ın Hayatı İle İslâm'ın Hareket Metodu, 2/31

Urve dedi ki: 'Vay hain! Daha dün çocuktun! (Ben hâlâ senin işlediğin cinayetin zararını gidermeye çalışıyorum.)' (Muğîre Müslim olmadan önce yolculuk yaptığı kişileri uyurken öldürüp mallarını gasbetmişti.) Resûlullah da (sav) Urve'ye daha önce gelen elçilere söylediği şeylerin benzerini söyledi. Ona savaş için gelmediğini bildirdi. O da Resûlullah'ın (sav) yanından kalktı. Böylece ashâbının Resûlullah'a (sav) karşı nasıl bir tutum içinde olduğunu da görmüş oldu.

Urve Kureyş'e döndüğünde şöyle dedi:

'Ey Kureyş topluluğu! Şüphesiz ben Kisra'yı makamında gördüm. Kayser'i de Necâşi'yi de makamında gördüm. Vallahi ben şimdiye kadar ashâbı içinde Muhammed'in yeri gibi yeri olan hiçbir kral görmedim. Ben öyle bir kavim gördüm ki onlar, sebep ne olursa olsun onu asla yardımsız bırakmazlar. Kararınızı ona göre verin.'

'Vallahi aksırıp öksürürken onun tükürüğü sıçrasa, ashâbı hemen elleriyle onu yüzlerine ve derilerine sürüyor. (Muhammed'in başından bir kıl parçası düşse hemen onu alıp saklıyorlar.) Muhammed onlara bir şey buyurduğu, işaret ettiği zaman onlar onu yerine getirmek için yarışıyorlar. Abdest aldığı zaman birbirlerine girip, birbirleriyle savaşırcasına abdest suyunu kapışıyorlar. Ashâbı onun yanında (izinsiz konuşmuyor), konuşurlarken seslerini yükseltmeyip kısıyorlar. Ona besledikleri derin saygıdan dolayı onun yüzüne dikkatlice bakmıyorlar, gözlerini önlerine indiriyorlar. Muhammed size güzel bir barış ve iyilik yolu teklif etmiştir. Bunu hemen kabul ediniz.' "[5]

Allah Resülü (sav) gelen elçilerin her birine özel muamele etmiş ve farklı tavırlar sergilemiştir. Budeyl ibni Verkâ El-Huzâî müttefiklerden olduğu için tüm ayrıntılarıyla konuşmuş, Mekke'ye iletmek istediklerinin olduğu gibi aktarılacağından emin olduğu için rahat davranmıştır. Mikraz ibni Hafs ile neredeyse hiç ilgilenmemiştir. İbadetler ve Kâbe'yi tazime oldukça düşkün olan Huleys ibni Alkame elçi olarak geldiğindeyse kurbanlıkları göstererek en büyük mesajı vermiştir. Bir kavmin lideri olan Urve ibni Mes'ûd Es-Sekafî elçi olarak geldiğinde ise bambaşka bir tavır sergilemiştir. Hatta öyle ki Allah Resûlü'nün başka ortamlarda şahitlik etmediğimiz davranışları bu ortamda vuku bulmuş ve Nebimiz de buna müdehale etmemiştir.

Mesela Ebû Bekr gelen bu elçiye hakaret etmiştir. Muğîre baştan aşağı zırhlı bir hâldeyken ve Allah Resûlü de (sav) oturuyorken onun başında ayakta dikilmiştir. "Kim kendisi için ayakta durulmasını severse cehennemdeki yerine hazırlansın."[6] sözüyle zemmettiği fiilin yapılmasını bizzat kendisi istemiştir. Çünkü burada ulaştırılması istenen bir mesaj vardır ve Urve Mekke'ye döndüğünde bu mesajı olduğu gibi aktarmıştır.

Gelen elçiler içerisinde Urve'nin gösterdiği tavır ilk başta bakıldığında aslında şaşırtıcıdır. Söylediği sözlerle soğuk bir savaş yürüten Urve aldığı cevaplar neticesinde başarısız bir şekilde geri dönmüştür. Allah Resûlü'nün (sav) yanındaki hakaretlerine ve tavırlarına baktığımızda iflah olmaz bir düşman olarak tanımlayacağımız Urve, Mekke'ye döndüğünde ashâbın en büyük propagandacısı hâline gelmiştir. Bize düşen, insanlar bizim hakkımızda güzel konuşsun diye taviz vermek değildir. Bizim işimiz şer'i sınırlara riayet etmek ve Allah'ı (cc) razı etmeye çalışmaktır. İnsanların kalplerini ve dillerini çevirecek olan Allah'tır (cc).

Yine Urve'nin geri döndüğünde yaptığı propaganda bize başka bir ders daha öğretmelidir. O da düşmanlarımızın bizim yüzümüze karşı söylediklerinin her zaman, hakiki anlamda buna inandıkları anlamına gelmediğidir. Nice azılı düşman vardır ki özel meclislerinde hayranlık ifadelerinden başka bir kelam çıkmaz ağzından.

Son olarak Urve'nin bağırıp çağırması, hakaret etmesi, tahrik etmeye çalışması üstünlük kurup karşı tarafı tahrik etme, stratejisinin bir parçasıydı. Ancak Allah Resûlü'nün (sav) ve ashâbının (r.anhum) sükûneti harp meydanındaki en önemli gücün bu olduğunu bir kez daha bize öğretmiş oldu.

Elçilerin gelip gitmesi neticesinde Kureyş hiçbir sonuç alamadı. Hatta her geri gelenin anlattıkları onların ayrılıklarını daha da derinleştirdi. Elçilere tepki gösterince bu sefer de onlar Kureyş'i terk edip gitmeye başladılar. Böylece Allah Resûlü'nün (sav) en baştan planladığı strateji dakik bir şekilde işlemeye devam etti.

Duamızın sonu, âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdetmektir.

5. Rasûlullah (s.a.s)'ın Hayatı İle İslâm'ın Hareket Metodu, 2/31-34; Ayrıca bk. Buhari, 2731-2732
6. bk. Ebu Davud, 5229; Tirmizi, 2755

Talha AKMAN

İZİN ALMAK

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَاِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلٰى اَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتّٰى يَسْتَاْذِنُوهُۜ اِنَّ الَّذِينَ يَسْتَاْذِنُونَكَ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِۚ فَاِذَا اسْتَاْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَاْنِهِمْ فَاْذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“Müminler o kimselerdir ki; Allah’a ve Resûl’üne iman eder, (İslam cemaatini ilgilendiren) toplu bir iş için onunla beraber bulunduklarında, ondan izin almadan ayrılıp gitmezler. Şüphesiz ki senden izin isteyenler; işte bunlardır Allah’a ve Resûlü’ne (hakkıyla) iman edenler. Bazı işleri dolayısıyla senden izin isterlerse onlardan dilediğine izin ver ve onlar için Allah’tan bağışlanma iste. Şüphesiz ki Allah, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm’dir.”[1]

Allah’ın (cc) adıyla,

Allah’a (cc) hamd, Resûl’üne salât ve selam olsun.

Birçok yazımızda İslam dininin sadece emirler ve yasaklardan oluşmadığını, insanların hayatının her alanına nüfuz ederek dünya ve ahiret hayatında selameti, huzuru ve güveni tesis eden bir din olduğunu belirttik.

İslam, dünya ve ahiret selameti için insanlara bazı yol işaretleri sunar. El-Hak olan Rabbimiz bu yol işaretlerini karanlıklardan aydınlığa çıkaran Kitabı Kur’ân aracılığıyla kullarına öğretmiştir.

Nûr Suresinin nüzul sebebine ve içerdiği yönlendirmelere baktığımızda örnek İslam cemaatinde olması ve olmaması gereken durumların anlatıldığını görmekteyiz. Bu ayki yazımızda İslam toplumuna emredilen “izin alma” hükmünü işleyecek ve hayatımızdaki önemini ele almaya çalışacağız.

“Müminler o kimselerdir ki; Allah’a ve Resûl’üne iman eder, (İslam cemaatini ilgilendiren) toplu bir iş için onunla beraber bulunduklarında, ondan izin almadan ayrılıp gitmezler. Şüphesiz ki senden izin isteyenler; işte bunlardır Allah’a ve Resûlü’ne (hakkıyla) iman edenler. Şüphesiz ki

Allah, müminlerin izin alan kişiler olduğunu ve izin almalarının imani bir tavır olduğu belirttikten sonra Resûlullah’ın, izin verdiği kişiler için istiğfar talebinde bulunması gerektiğini görüyoruz. Anlıyoruz ki zaruri bir ihtiyaçtan dolayı bile olsa izin istemek bir eksikliktir. Bundan dolayı Resûlullah kendisine izin verdiği kişiler için Allah’tan bağışlanma dilemiştir.

1. 24/Nûr, 62

senden izin isteyenler; işte bunlardır Allah'a ve Resûlü'ne (hakkıyla) iman edenler."

Ayetin nüzul sebebine baktığımızda Hendek/Ahzab Savaşı'nda, Medine'nin çevresine savunma amacıyla hendek kazımı esnasında müminlerin zaruri ihtiyaçları olduğunda Resûlullah'tan (sav) izin alıp işlerini hallettikten hemen sonra kazım işine geri döndüklerini, ancak münafıkların ise bu kazım sırasında ufak tefek bahaneler öne sürerek iş yapmaktan kaçtıklarını görüyoruz. Bunun üzerine Rabbimiz "Birlikte bir iş üzereyken izin alanlar müminlerdir." buyurmuştur.[2]

Ayette geçen أمر جامع / "toplu iş"in ne olduğu hakkında müfessirlerimizden cuma namazı, bayram namazları, cihad, bir konu hakkında yapılan istişare oturumları ve umumi işler olduğuna dair tefsirler nakledilmiştir.

"Bazı işleri dolayısıyla senden izin isterlerse onlardan dilediğine izin ver ve onlar için Allah'tan bağışlanma iste."

Ayetin bu kısmında ise Allah (cc) örnek İslam cemaatine bir konuda hakkında izin istedikleri zaman izin verip vermemenin Resûlullah'a (sav) kalmış bir durum olduğunu göstermektedir.

Burada dikkat etmemiz gereken bir durum vardır: Allah (cc), müminlerin izin alan kişiler olduğunu ve izin almalarının imani bir tavır olduğu belirttikten sonra Resûlullah'ın (sav), izin verdiği kişiler için istiğfar talebinde bulunması gerektiğini görüyoruz. Anlıyoruz ki zaruri bir ihtiyaçtan dolayı bile olsa izin istemek bir eksikliktir. Bundan dolayı Resûlullah (sav) kendisine izin verdiği kişiler için Allah'tan (cc) bağışlanma dilemiştir.

Örnek İslam cemaatiyle ilgili ele aldığımız bu ayetten şu kaideyi çıkarabiliriz: Bir hususta emir sahibi olan kişi, bir ihtiyacından dolayı kendisinden izin isteyen kişiye izin verdiği zaman o kişi adına Allah'tan (cc) bağışlanma dilemelidir. Çünkü bu kardeşi zaruri durumundan dolayı hayırdan mahrum kalmıştır.

Aynı şekilde izin isteyen kişi de kendisine izin verilmiş olsa da bu yaptığının bir eksiklik olduğunu bilmeli ve hayırdan mahrum kalmamak için ihtiyacını bitirdikten sonra Müslimlerin bir araya geldiği işe ortak olmalıdır.

"Şüphesiz ki Allah, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir."

Ayetin son kısmını ayetin bağlamıyla değerlendirdiğimizde müminlerin bir araya geldiği ortamdan zaruri bir durumdan dolayı dahi olsa izin alan kişi tevbe ve istiğfara çağrılmaktadır. Mahrum kaldığı bu hayrı Allah'ın (cc) mağfiretine ve rahmetine yönelerek telafi etmelidir.

Nûr Suresi bağlamında izin almak

Nûr Suresi, Âişe Annemizin (r.anha) başına gelen İfk Hadisesi üzerine nazil olmuş ve bu olaya karşı gösterilmesi gereken tavır ve tutum konusunda müminlerin yaptığı eksikler ve yanlışlar ağır bir dille eleştirilmiş ve ıslah edilmiştir.

Âişe Annemizin (r.anha) başından geçen olayı şöyle özetleyebiliriz: Kendisi bir yolculuk esnasında ihtiyacını giderdikten sonra kolyesini kaybettiğini fark etmiş ve aramak için ordudan uzaklaşmıştır. Ordunun hareket vakti geldiğinde Âişe Annemiz hafif yapılı olduğu için hevdecinin boş olduğu anlaşılmamış ve devesi kafileyle birlikte yola çıkmış, Âişe Annemiz geldiğinde ise kimseyi bulamamıştır. Bir müddet sonra Resûlullah'ın (sav) ordunun arkasında kalanları orduya katmakla görevlendirdiği Safvân ibni Muattal (ra), Âişe Annemizi tek başına bulmuş ve tek kelime etmeden devesine bindirerek orduya yetiştirmiştir. Ancak münafıklar bu durum karşısında Âişe Annemizin iffetine, Resûlullah'ın (sav) namusuna iftira atmışlar ve El-Mubîn olan Rabbimiz, Âişe Annemizin tertemiz olduğunu insanlara Nûr Suresini indirerek göstermiştir.[3]

Kıssanın önemli noktalarından olan ve başta Âişe Annemiz ve Resûlullah (sav) olmak üzere tüm İslam cemaatinin böylesi büyük ve zor bir imtihanla karşılaşmasındaki temel sebep, Âişe Annemizin (r.anha) bir ihtiyacından dolayı ordudan ayrılırken Resûlullah'tan (sav) izin almamış olmasıdır. Eğer ki Resûlullah'tan (sav) izin almış olsaydı ordu kendisini bekleyecek ve sonrasında her şey normal bir şekilde cereyan edecekti. Ancak Rabbimiz (cc) hikmetiyle böyle bir olayı takdir etmiş ve bu olaydan müminlere dersler vermiştir ki bu derslerden biri de izin almaktır.

Müminlerin bir araya geldiği bir işten ayrılmak için izin almak, imanımızın bir gereğidir. Bu, emir sahibini sevdiğimiz için veya işin doğası gereği yapılması gereken bir şey değildir. Bunun yegâne sebebi Rabbimizin (cc) bize emri olmasıdır. Dersler, toplantılar, seminerler... hepsi müminlerin bir araya geldiği işlerdir ve izinsiz bir şekile bu ortamlardan geri kalmak ayet-i celile gereği yasaktır. Aynı şekilde ev taşıması, mescid inşası gibi mahallî işler için bir araya gelen müminlerin izinsiz bir şekilde bu işleri terk etmeleri de yanlıştır.

İçinde yaşadığımız modern cahiliye, özgürlüğü anarşist bir anlayışla ele alır. Günümüz insanı dilediği gibi hareket eder, başkalarının ne düşündüğü umurunda bile değildir. Herhangi bir konuda keyfine göre karar verir, kendi hayatına kimsenin müdahale edemeyeceğini savunur ve tek söz sahibinin kendisi olduğunu vurgular.

Ancak, müminler imanlarının gereği olarak bir konuda karar vermeden önce "İzin almam gerekir." dediğinde, cahiliye zihniyeti bunu sorgular: "Neden bir başkasına soruyorsun? Kendi kararlarını kendin veremez misin? Hayat senin, seçimler de senin!" diye itiraz ederler. Oysa izin almak, birine bağımlı olmanın ya da düşünememenin değil, imanın bir gereğidir.

2. Mevsûatu't Tefsîri'l Me'sûr, 15/759-760, 54192 No.lu rivayet

3. bk. Buhari, 4141; Müslim, 2770

AZ AMELLE CENNET İMKÂNI

Ömer AKDUMAN

Ebû Abdullah Câbir ibni Abdullah El-Ensârî'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir adam, Resûlullah'a, 'Farz olan namazları kılsam, Ramazan orucunu tutsam, helali helal bilip haramı haram bilsem, bunlara bir şey ilave etmesem ne dersin, cennete girer miyim?' diye sordu. O da (sav), 'Evet.' buyurdu."[1]

Bu manada peygamberden nakledilen bazı hadisler bulunur. Bunlardan biri de şu rivayettir:

Ebû Umâme (ra) şöyle dedi:

"Resûlullah'ın (sav) Veda Haccı'nda hutbe irad ettiğini işittim. Şöyle buyurdu:

'Rabbiniz olan Allah'tan korkun (takva sahibi olun), beş vakit namazınızı kılın, Ramazan orucunuzu tutun, mallarınızın zekâtını verin ve size emîr olan kimseye itaat edin ki Rabbinizin cennetine giresiniz.' "[2]

Soruyu Soran Sahabi

Hadiste bahsedilen ve Peygamber'e (sav) soruyu soran sahabinin adı, bazı rivayetlerde Nu'mân ibni Kavkal olarak zikredilmiştir. Nu'mân ibni Kavkal, Bedir Savaşı'na katılmış, İslam'a hizmet etmiş ve sonunda Uhud Savaşı'nda şehit düşmüş bir sahabidir.

Hadisin Kısa Açıklaması

Hadiste, Nu'mân ibni Kavkal, Peygamber'e (sav) cennete nasıl gireceğini sormaktadır. Hadiste geçen "mektûbât"ı kılsam, ifadesiyle kastedilen, farz namazları eda etmedir. "Ramazan orucunu tutsam" ifadesi ise açıktır. "Helali helal olarak" (ahlaltu'l helâle) ifadesi, helalin helal olduğuna inansam anlamına gelir. Ayrıca bu ifadeden, helali helal olarak yerine getirsem, manası da anlaşılır. Çünkü hadiste "vacipleri yerine getirsem" şeklinde bir ifade geçmemektedir. Helal, vacip olan helaller kapsamında olduğundan sahabinin bu sözüyle hem helallerin helal olduğuna inanmayı hem de vacip olan helalleri yerine getirmeyi kastettiğini anlıyoruz.

Soruyu soran sahabinin ifadelerinde haccetmek ve zekât vermek gibi bazı farzların zikredilmemiş olması, yukarıda yaptığımız açıklamalar çerçevesinde değerlendirilebilir.

1. Müslim, 15
2. Tirmizi, 616

Sahabiler, Peygamber'e sadece laf olsun diye soru sormazlardı. Onların soruları, ahiretlerine dönük yararı olan sorulardı. Farazi/varsayımsal sorular sormazlardı. Kendilerini ilgilendirmeyen şeyleri sormazlardı. Peygamber'e, müminlere veya bunlardan önce Allah'a dönük bir saygısızlık kabul edilecek sorular sormazlardı. Çok uzun, faydasız, anlaşılmaz, kendi içerisinde çelişik sorular sormazlardı. Müminleri rencide edecek veya Peygamber'i zora sokacak sorular sormazlardı.

Bu hadiste üzerinde durulması gereken en önemli meselelerden biri, tevhidin Allah katındaki değeridir. Hadiste bahsedilen sahabinin zikrettiği ameller, aslında "sâbikûn bil-hayrât" (hayırda öne geçenlerin) amelleri değildir. Ancak buna rağmen, Peygamber, bu kişinin cennete girebileceğini bildirmiştir. Bunun sebebi, onun tevhid ehli olmasıdır.

Hadiste geçen "helali helal olarak kabul etsem" ifadesi, sadece inanç boyutuyla sınırlı değildir; aynı zamanda vacipleri yerine getirmeyi de kapsar.

Hadiste geçen bir diğer ifade olan "haramı haram bilsem", şarihlerin açıklamalarına göre "haramın haram olduğuna inanmak ve haramdan sakınmak" anlamına gelmektedir. Çünkü bir müminin harama karşı iki temel sorumluluğu vardır:

Birincisi, haramın gerçekten haram olduğuna inanmak ve Allah (cc) tarafından yasaklandığını kabul etmek. Bu, inanç ve itikadi boyuttur.

İkincisi, amelî boyuttur; yani haramlardan uzak durmak ve sakınmaktır.

Hadiste geçen "Cennete girer miyim?" sorusu ise, sahabinin asıl merak ettiği meseledir. Burada sahabi aslında şunu sormaktadır: "Ben, asgari düzeyde sorumluluklarımı yerine getirdiğimde cenneti hak eden bir insan olabilir miyim?" Yani, farz namazları yerine getirecek, Ramazan orucunu tutacak, vacip olan helalleri yerine getirip helali helal olarak kabul edecek, haramları haram kabul edip onlardan sakınacak ve bu şekilde cennete girmeye hak kazanacak mıdır?

Peygamber de (sav) sahabinin bu sorusunu onaylamakta ve bu şartları yerine getirdiği takdirde cennete gireceğini bildirmektedir.

Hadisten Notlar

1. Ashâbın Cennete Özlemi ve Soru Adabı

Hadiste ilk dikkatimizi çeken mesele, sahabinin cennete duyduğu iştiyaktır (özlem/arzu). Bu sahabi, Peygamber'e (sav) cenneti sormuş, cennete gitmenin asgari yolunu öğrenmek istemiştir. Ancak o, yalnızca sormakla yetinmemiş, bu uğurda gerçekten çaba göstermiş ve sonunda şehadet makamına ulaşarak Allah'ın (cc) huzuruna varmıştır.

Sahabiler, Peygamber'e (sav) sadece laf olsun diye soru sormazlardı. Onların soruları, ahiretlerine dönük yararı olan sorulardı. Farazi/Varsayımsal sorular sormazlardı. Kendilerini ilgilendirmeyen şeyleri sormazlardı. Peygamber'e, müminlere veya bunlardan önce Allah'a dönük bir saygısızlık kabul edilecek sorular sormazlardı. Çok uzun, faydasız, anlaşılmaz, kendi içerisinde çelişik sorular sormazlardı. Müminleri rencide edecek veya Peygamber'i zora sokacak sorular sormazlardı.

2. Mümin Kulların Dereceleri

"Sonra Kitab'ı kullarımızdan seçtiklerimize miras kıldık. Onlardan kimi nefsine zulmeder, kimisi orta yolludur. Kimisi de Allah'ın izniyle hayırlarda yarışıp öne geçer. Bu, büyük lütuf ve ihsanın ta kendisidir."[3]

Kullar, Allah'a (cc) sundukları kulluk bakımından üç kısma ayrılır:

1. Zalim olanlar: Bu grup, işledikleri günahlarla kendilerine zulmeden kimselerdir. Ancak, tevhidlerini muhafaza etmeye çalışır ve bazen tevbe ederek doğru yolda kalmaya gayret gösterirler.

2. Muktesid olanlar: Orta yolu takip edenlerdir. Farzları yerine getirir, haramlardan sakınır ve tevhidlerini muhafaza ederler.

3. Hayırda yarışanlar: Bu grup, tevhidi yerine getirip farzları eda ettikten ve haramlardan sakındıktan sonra, Allah'a (cc) kullukta en yüksek mertebeye ulaşmak için hayırlarda yarışanlardır. Onlar, ibadetlerini en güzel şekilde yaparak, nafilelerle amellerini kemale erdirirler.

Hadiste sahabinin sorduğu durum, muktesid olarak cennete gidecek insanların durumuna benzerdir. Yani, farzları yerine getirip haramlardan sakınacak, iman edilmesi gereken esaslara inanıp batılı reddedecek ve bu şekilde cenneti kazanacaklardır.

Allah'a kullukta esas olan, zirvelere aday olmak ve bunun için çalışmaktır. Allah Teâlâ bizleri daima hayırlarda yarışmaya teşvik etmekte ve "Hayırlarda yarışın.", "Amel edenler bunun için amel etsinler.", "Yarışanlar bunun için yarışsınla.r" gibi ifadelerle kullarını en üst seviyeye ulaşmaya yönlendirmektedir.

Nefse zulmedenlerden olmak veya orta yolu seçmek, esasen talep edilen ve istenen bir durum değildir. Mümin, hedefini en yüksekte tutmalı, bu doğrultuda çaba göstermeli, yorulmalı ve dua etmelidir. Kulluk, yalnızca en düşük seviyede sorumlulukları yerine getirerek değil, yüce menzileri arzulayarak, Allah'a (cc) en güzel şekilde ibadet etmeye çalışarak sahibini bahtiyar kılar.

Nitekim Peygamberimiz (sav), "Allah'tan istediğiniz zaman Firdevs-i A'lâ'yı isteyin. Zira o, cennetin en zirvesi ve orta yeridir."[4] buyurarak, bizleri bu yüce hedefe yönlendirmiştir. Bu hadisten anlaşıldığı üzere, mümin sadece cenneti kazanmayı değil, cennetin en yüksek derecelerini hedeflemeli ve bunun için çabalamalıdır.

3. 35/Fâtır, 32
4. Buhari, 2790

3. Tevhidin Ehemmiyeti

Bu hadiste üzerinde durulması gereken en önemli meselelerden biri, tevhidin Allah (cc) katındaki değeridir. Hadiste bahsedilen sahabinin zikrettiği ameller, aslında "sâbikûn bil-hayrât" (hayırda öne geçenlerin) amelleri değildir. Ancak buna rağmen, Peygamber (sav), bu kişinin cennete girebileceğini bildirmiştir. Bunun sebebi, onun tevhid ehli olmasıdır.

Bu sahabi, yalnızca Allah'a (cc) ibadet etmiş ve O'ndan başkasına kulluk etmemiştir. İşte bu, insanın yaratılış gayesidir; cinlerin, bütün mahlûkatın yaratılmasının sebebidir. Peygamberlerin gönderilmesi, Kitapların indirilmesi ve tarih boyunca hak ile batıl ehli arasında süregiden mücadelenin en temel nedeni tevhiddir.

Bu kul, işte bu en büyük meseleyi hem inancında hem de amelinde doğru bir şekilde gerçekleştirmiştir. Onun cennete girmesi, tevhidin Allah (cc) katındaki üstün değerini ve kurtuluşun en temel şartı olduğunu göstermektedir.

Salim KANDEMİR

ÜMMETİN EMİNİ: EBÛ UBEYDE İBNU'L CERRÂH

Ebû Ubeyde hastalığa yakalanınca ve iyice ağırlaşınca artık öleceğini anlamıştı. Her müminde olması gerektiği gibi ümit ve korku arasında bu cihandan ayrılmıştı. Azaptan korkarak ve mağfireti umarak dünyaya gözlerini kapamıştı. Rabbinden yalnız ecrini bekleyerek ahirete intikal etmişti...

أبو عبيدة بن الجرّاح Ebû Ubeyde Âmir ibni Abdillâh ibni El-Cerrâh (ö. 18/639)

Ümmetin Emini Ebû Ubeyde İbnu'l Cerrâh'ın (ra) hayatını anlatmaya devam ediyoruz. Önceki yazımızda Ebû Ubeyde'nin (ra) hayatından Kudüs'ün Fethi'ni anlatmıştık.

Kudüs, Ömer'in (ra) hilafetinde ve Ebû Ubeyde'nin (ra) komutanlığında fethedilmişti. Bu iki kıymetli şahsiyetin eliyle Beytu'l-Makdis'in kapısı İslam'a açılmıştı. Mukaddes topraklar küfür ve şirklerden tamamen arındırılmıştı. Allah Resûlü'nün (sav) semaya yükseltildiği yerde, İslam'ın ilk kıblesinde artık tevhid ve sünnet üzere kulluk edilecekti.

Ebû Ubeyde'nin (ra) kutlu hatırasını yâd ederken, yüreğimizde kanayan yaramız Mescid-i Aksâ'yı hatırlamıştık. Bir niyazımız vardı; "Rabbimizden dileğimiz Beytu'l-Makdis'in bir kez daha tevhidin ve sünnetin bayrağını taşıyan kutlu bir beldeye dönüşmesidir. Arzının samimi secdelerle, semasının tekbir sesleriyle süslenmesidir. Fethedildiği gün gibi arı duru pak bir kulluğun mekânı olmasıdır..." demiştik.

Sonra adaletin ve emniyetin simgeleri olan Ebû Ubeyde (ra) ve Ömer (ra) arasındaki dostluğa dikkat çekmiştik. Onlar üzerinden bir kez daha İslam kardeşliğinin yalnızca sözden ibaret duygusal bir bağ olmadığını, Allah (cc) yolunda omuz omuza amansızca mücadele etmeyi gerektiren bir asıl olduğunu hatırlamıştık. Bizler bugün aynı bilinçle hareket etmeli ve bu örnekleri hayatımıza taşımalıyız, diyerek yazımızı noktalamıştık.

Bu yazımızda kaldığımız yerden devam edecek, Ebû Ubeyde'nin (ra) vefatını anlatmaya çalışacağız. Rabbim örnek almayı bizlere kolaylaştırsın.

Vebanın Ortasında Bir Yiğidin Vedası

Ebû Ubeyde (ra) kâfirlere karşı savaşımını sürdürüyordu. O, Allah (cc) için mücadelesine devam ederken Hicri 17-18 yıllarında Kudüs'e yakın bir bölge olan Amvas'ta büyük bir taun hastalığı çıkmıştı. Amvas Taunu olarak anılan bu bulaşıcı hastalık birçok sahabinin vefatına sebep olmuştu. Muâz ibni Cebel, Şurahbîl ibni Hasene, Suheyl ibni Amr, Fadl ibni Abbâs (r.anhum) ve daha birçok sahabinin de aralarında olduğu yirmi beş bini aşkın kişi bu vebadan ötürü hayatını kaybetmişti. Maalesef bu sahabilerin arasında orduların

baş komutanı Şam'ın valisi Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh da (ra) vardı.

"Ömer, Şam'a doğru yola çıkıp Serğ mevkisine varınca kendisini orduların başkomutanı Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh ile bölgenin ileri gelen komutan arkadaşları karşıladılar ve ona Şam'da veba olduğunu söylediler. Önce Muhâcirlerle istişare etti. Onlar farklı görüşler sundular.

Ömer, Abdullah ibni Abbâs'a, 'Bana Ensâr'ı çağırın.' dedi. Onlarla da istişare etti. Onlar da Muhâcirler gibi çeşitli görüşler bildirdiler.

Ömer, bunun üzerine, 'Haydi, siz de gidebilirsiniz.' dedi. Daha sonra Abdullah ibni Abbâs'a, 'Bana Kureyş'in yaşlılarından, Fetih Muhâcirlerinden olanları çağır!' dedi.

Onlar söz ve fikir birliği içinde, hatta aralarında iki kişi bile anlaşmazlığa düşmeden görüşlerini bildirdiler: 'Orduyu veba bulunan yere sürüklemeni istemiyoruz, geri dönmeni hayırlı görüyoruz.'

Bunun üzerine Ömer şöyle seslendi: 'Ben deveme binip geri dönüyorum, haydi hazırlanın!'

Hepsi dönmek üzere hazırlanmaya başladı.

Ebû Ubeyde dedi ki: 'Ey Ömer! Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun?'

Ömer şöyle cevap verdi: 'Ey Ebû Ubeyde! Bunu keşke senden başkası söyleseydi!' Çünkü Ömer ona muhalefet etmekten hoşlanmazdı. Sözlerine şöyle devam etti: 'Evet, biz Allah'ın kaderinden, yine Allah'ın kaderine kaçıyoruz. Vallahi, senin develerin olsa ve bir tarafı otluk, diğer tarafı çorak olan bir vadiye inseler, sen de onları otluk olan yerde otlatsan, bu Allah'ın kaderiyle olmuş olmaz mı? Tutup onları çorak yere götürüp otlatsan bu da yine Allah'ın kaderiyle değil midir?'

O sırada bazı işleri için orada bulunmayan Abdurrahman ibni Avf çıkageldi. Onların aralarındaki ihtilafı duyunca şöyle dedi:

'Bu hususta benim bilgim vardır. Allah Resûlü'nün şöyle buyurduğunu duydum: 'Bir yerde veba olduğunu duyarsanız, oraya gitmeyin. Eğer veba olan bir yerde bulunursanız oradan çıkmayın.' Bunun üzerine Ömer, Allah'a hamdetti ve sonra oradan ayrıldı."[1]

Ebû Ubeyde'nin (ra), "Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun?" demesinin sebebi bu hastalıktan kaçmayı ölümden kaçmak gibi düşünmesiydi. Oysaki tedbir almanın ölümden veya kaderden kaçmayla bir alakası yoktu. Bu yüzden Ömer (ra) Ebû Ubeyde (ra) gibi birinin böyle söylemesine şaşırmıştı.[2] Ebû Ubeyde'nin böyle söylemesi Ömer'i üzmüştü. Çünkü rivayette de belirtildiği gibi Ömer (ra) Ebû Ubeyde'ye muhalefet etmekten hoşlanmazdı. Önceki yazımızda ifade ettiğimiz gibi onu çok severdi, ona ayrı bir muhabbet duyardı. Ebû Ubeyde ise hastalıktan vefat etmeyi savaşta vefat etmek gibi görüyordu. Ki Allah Resûlü (sav) bunu haber vermişti.

Enes ibni Malik'ten rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

"Taun her Müslim için şehadettir."[3]

Ebû Ubeyde de (ra) savaşta şehit olmak gibi, hastalık sebebiyle de şehit olmayı arzuluyordu.

El-Hâris ibni Umeyre El-Hârisî'den rivayetle dedi ki:

"Muâz ibni Cebel (ra), El-Hâris ibni Umeyre'yi (ra) Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh'a (ra) göndererek, onun durumunu sormasını istedi. Çünkü Ebû Ubeyde (ra) vebaya yakalanmıştı.

El-Hâris (ra) yanına vardığında, Ebû Ubeyde (ra) elini açarak veba yarasını gösterdi. O yara, avucunun içinde açılmış ve dışarı çıkmıştı. El-Hâris (ra), yaranın durumunu görünce irkildi ve korkuya kapıldı.

Bunun üzerine Ebû Ubeyde (ra) Allah adına yemin ederek 'Vallahi, bu yaranın yerine kırmızı develere sahip olmayı asla istemem!' dedi."[4]

Fakat Ömer (ra) Ebû Ubeyde'nin (ra) bu hastalığa yakalanmasını asla istemiyordu. Onu ve ordusunu vebadan uzak tutmaya çalışıyordu. Onu muhafaza etmek için yanına çağırmıştı, ancak Ebû Ubeyde (ra) askerlerini ve arkadaşlarını bırakıp onun yanına gitmeyi uygun görmemişti. Yazılan kader gerçekleşmiş, aradan kısa bir zaman geçmiş ve ne yazık ki Ebû Ubeyde'de (ra) bu hastalığa yakalanmıştı.

Ebû Mûsâ El-Eş'arî (ra) anlatıyor:

"Ben, Amvas taunu sırasında Şam'da Ebû Ubeyde'yle birlikte bulunuyordum. Ömer hastalığın etrafı sardığını duyunca Ebû Ubeyde'yi oradan çıkarabilmek için ona şöyle bir mektup yazdı:

'Sana selam olsun. Şu ânda sana ihtiyacım var. Bir konuda bizzat seninle karşılıklı olarak konuşmak istiyorum. Bu sebeple mektubu aldığında elinden bırakmadan yola çık.'

Fakat Ebû Ubeyde, Ömer'in maksadını anlayarak ona şu cevabı yazdı:

'Ey Müminlerin Emîri! Senin bana niçin ihtiyacın olduğunu biliyorum. Ben, Müslim askerler arasındayım. Kendimi onlara tercih edemem. Ben, Allah benim ile onlar arasında emrini ve hükmünü verip uygulayıncaya kadar onlardan ayrılmak istemiyorum. Sen beni yanına çağırmaktan vazgeç.'

Ömer mektubu okuyunca ağlamaya başladı. Çevresindekiler, kendisine, 'Ey Müminlerin Emîri! Yoksa Ebû

1. Buhari, 5729; Müslim, 2219
2. bk. Fethu'l Bârî, İbnu Hacer El-Askalânî, Dâru'l Ma'rife, 10/185
3. Buhari, 2830; Müslim, 1916
4. El-Mustedrek, 5147

Ey Ebû Ubeyde! Senin hakkında konuşacağım ve asla bâtıl bir şey söylemeyeceğim. Çünkü Allah katında bundan dolayı azarlanmak istemem. Vallahi senden daha çok Allah'ı zikredenlerden birini, yeryüzünde vakarla yürüyen ve cahiller kendisine sataştığında, "Selam!" diye karşılık verenlerden birini bilmiyorum. Sen, infak ettiğinde ne israf eden ne de cimrilik eden, ikisi arasında bir denge gözetenlerdendin. Vallahi sen alçakgönüllü, mütevazı, yetimi ve yoksulu gözeten biriydin. Hainleri ve kibirlenenleri ise sevmeyenlerden biriydin!

Ubeyde vefat mı etti?' diye sorunca Ömer, 'Hayır, ama vefat etmiş sayılır.' diye cevap verdi.

Ömer, Ebû Ubeyde'ye Müslimleri alıp bu bölgeden uzaklaşmasını bildiren bir mektup yazınca Ebû Ubeyde, Ebû Mûsâ'yı çağırarak, 'Müslimler için kalabilecekleri bir yer tespit et.' dedi.

Ebû Mûsâ der ki: 'Ben yola çıkmak üzere evime gittiğimde eşimin hastalığa yakalandığını gördüm. Ebû Ubeyde'ye dönüp, 'Yemin ederim ki ailemin başına bir iş geldi.' deyince kendisi, 'Yoksa eşin hastalığa mı yakalandı?' diye sordu. Ben de ona, 'Evet.' diye karşılık verdim. Bunun üzerine Ebû Ubeyde, kendi devesinin hazırlanmasını istedi ve devesinin yanına gitti. Fakat ayağını üzengiye yerleştirir yerleştirmez o da hastalığa yakalandığını gördü ve 'Allah'a yemin ederim ki, ben de bu hastalığa yakalandım.' dedi. Daha sonra Câbiye'de konaklayıncaya kadar yoluna devam etti.

Ebû Ubeyde Müslimler arasında şöyle konuştu:

'Ey insanlar! Bu hastalık Rabbinizin rahmeti, Peygamberinizin duası ve sizden önceki salih kimselerin ölüm sebebidir.' Ebû Ubeyde, bu hastalıktan kendisinin payının da verilmesini Allah'tan dilemiştir. Daha sonra da kendisi bu hastalıktan vefat etti."[5]

Târık ibni Şihâb'tan şöyle rivayet edilmiştir:

"Bize Ömer'in mektubu ulaştı. Şam'da veba yayılınca Ömer Ebû Ubeyde'ye bir mektup yazdı ve şöyle dedi: 'Sana çok ihtiyacım var. Senden başkası o ihtiyacımı gideremez.' Ebû Ubeyde mektubu okuyunca, 'Allah Müminlerin Emîri'ne rahmet etsin. O, hayatta kalmayacak bir topluluğun hayatta kalmasını istiyor.' dedi. Ardından Ömer'e şu cevabı yazdı: 'Ben, Müslim ordularından bir ordunun içerisindeyim. Onlara gelen musibetten kendimi ayıramam.'

Ömer, bu cevabı okuyunca 'İnna lillahi ve inna ileyhi raciun/Şüphesiz biz Allah'a aitiz ve şüphesiz O'na döneceğiz' dedi. Oradakiler, 'Ebû Ubeyde öldü?' dediler. Ömer, 'Hayır.' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ömer, bir başka mektup yazarak ona kesin bir emir gönderdi: 'Ürdün topraklarından çık ve Câbiye'ye doğru git. Orası ferah ve güzel bir bölgedir.' Ebû Ubeyde bu mektubu aldığında, halkına, 'Herkese duyurun, buradan hareket ediyoruz,' diye emir verdi. Bineğine binmek için ayağını üzengiye koyarken (hastalığın kendisine de bulaştığını gördü ve) diğer ayağını kaldırmadan durdu ve dedi ki: 'Sizin hastalığınızın bana da ulaştığını düşünüyorum.' Gerçekten de hastalığa yakalandı ve vefat etti. Ebû Ubeyde'nin vefatının ardından veba halkın üzerinden kalktı."[6]

Ebû Ubeyde (ra) hastalığa yakalanınca ve iyice ağırlaşınca artık öleceğini anlamıştı. Her müminde olması gerektiği gibi ümit ve korku arasında bu cihandan ayrılmıştı. Azaptan korkarak ve mağfireti umarak dünyaya gözlerini kapamıştı. Rabbinden yalnız ecrini bekleyerek ahirete intikal etmişti...

İyâd ibni Gutayf'tan şöyle rivayet edilmiştir:

"Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh'ı ziyarete gittik. Hastalığından ötürü şikâyeti için sürekli onu ziyaret ediyorduk. Başucunda oturmuş zayıf bir hanımı vardı. Hanımına, 'Ebû Ubeyde geceyi nasıl geçirdi?' diye sorduk. Kadın, 'Vallahi gerçekten geceyi ecirle geçirdi.' diye cevap verdi.

Bunun üzerine Ebû Ubeyde'nin yüzü duvara dönüktü sonra yüzünü topluluğa döndü ve 'Ben geceyi ecirle geçirmedim.' dedi. Ardından şöyle ekledi: 'Söylediklerim hakkında neden soru sormuyorsunuz?' Biz, 'Söylediğin şey bizi şaşırtmadı, o yüzden sormadık.' dedik. Bunun üzerine şöyle dedi:

'Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim:

Kim Allah yolunda bir infakta bulunursa o infak için yedi yüz kat sevap vardır. Kim kendi nefsi veya ailesi için bir infak yapar, bir hastayı ziyaret eder ya da daha fazlasını yaparsa, o yaptığına karşılık bire on kat sevap verilir. Oruç, delinmedikçe bir kalkandır. Allah bir kulunu bedeninde bir musibetle imtihan ederse, bu onun için günahlarına kefarettir.' "[7]

Ebû Ubeyde (ra) Allah katındaki büyük değerine ve Allah Resûlü'nün (sav) yanındaki yüce makamına rağmen "Ben geceyi ecirle geçirmedim." diyerek nefsini temize çıkarmaktan kaçınıyordu. İslam için onca fedakârlığı olmasına karşın yakalandığı hastalığın sadece günahlarına kefaret olmasını diliyordu.

5. bk. El-Bidâye ve'n Nihâye, İbnu Kesîr, Dâru İhyâi't Turâs, 7/90-91

6. El-Mustedrek, 5146
7. Ahmed, 1690; El-Mustedrek, 5153

İrbâd ibni Sâriye'den şöyle rivayet edilmiştir:

"Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh'ın vefat ettiği hastalığı sırasında yanına girdim, o sırada ölmek üzereydi. 'Allah, Ömer ibnu'l Hattab'ı Serğ'den geri döndüğü için bağışlasın.' dedi. Sonra şöyle devam etti: 'Ben Allah Resûlü'nün (sav) şöyle buyurduğunu işittim:

'Vebadan ölen şehittir. Karın hastalığından ölen şehittir. Boğularak ölen şehittir. Yanarak ölen şehittir. Enkaz altında kalarak ölen şehittir. Doğum sırasında ölen kadın şehittir. Göğüs hastalığından ölen kadın şehittir.' ' "[8]

Ebû Ubeyde (ra) her ne kadar sayısız savaşa girmiş, ömrü savaş meydanlarında geçmiş ve şehit olamamışsa da bu veba sebebiyle hasta yatağında Allah Resûlü'nün (sav) haber verdiği gibi şehit ecrine nail olmayı arzuluyordu. Rabbimizden dileğimiz onu arzuladığı şekilde cennetine almasıdır. Çünkü Allah Resûlü (sav) şehitliğin sadece savaş meydanında elde edilen bir mertebe olmadığını, aynı zamanda başka şiddetli acılarla da bu mertebeye erişilebileceğini haber vermiştir.

Ebû Hureyre'den (ra) Allah Resûlü'nün (sav) şöyle dediği rivayet edilmiştir:

" 'Bir defa bir adam yolda yürürken yol üzerinde bir diken dalı buldu ve onu uzaklaştırdı. Bunun üzerine Allah kendisine teşekkür etti ve onu affetti.' Sonra şöyle dedi, 'Şehitler beş kısımdır: Vebadan, ishalden, boğularak, enkaz altında ölenler ve Allah (cc) yolunda şehit olandır.' "[9]

Ebû Ubeyde'nin (ra) vefatı insanları çok üzmüştü. Bilhassa birlikte mücadele ettiği kimseleri hüzne boğmuştu. Onun ölümü herkes için büyük bir kayıptı. Vefatından sonra onun ne kadar samimi biri olduğu, dünyadan yüz çevirip ahireti arzuladığı, nefsi arzulardan sıyrılıp davasına adanmışlığı, ayetlerin canlı bir örneği olduğu Muâz ibni Cebel (ra) gibi kıymetli sahabiler tarafından bildirilmiştir.

Ebû Saîd El-Makburî'den şöyle rivayet edilmiştir:

"Ebû Ubeyde (ra) veba hastalığına yakalandığında şöyle dedi:

'Ey Muâz! İnsanlara namaz kıldır.' Bunun üzerine Muâz (ra) insanlara namaz kıldırdı. Sonra Ebû Ubeyde ibnu'l Cerrâh (ra) vefat etti. Muâz (ra) ayağa kalkarak insanlara hitap etti ve şöyle dedi:

'Ey insanlar! Günahlarınızdan dolayı Allah'a samimi bir tevbe ile tevbe edin. Çünkü Allah'a tevbe ederek kavuşan hiçbir kul yoktur ki, Allah ona mağfiret etmeyi üzerine bir hak kılmasın.'

Sonra şöyle devam etti:

'Ey insanlar! Vallahi siz büyük bir kayba uğradınız. Ben Allah'a kulluk edenler arasında ondan daha az kınanan, daha temiz kalpli, insanlara daha faydalı, helâke götüren işlerden en uzak duran, akıbeti en çok düşünen, topluma en fazla nasihat eden birini gördüğümü zannetmiyorum. Ona rahmet dileyin, Allah ona rahmet etsin. Ardından namaz için saf olun. Vallahi, bundan sonra sizin başınıza onun gibi biri asla gelmeyecek!'

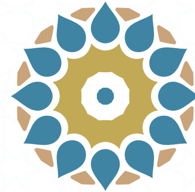
Bunun üzerine insanlar toplandı, Ebû Ubeyde (ra) dışarı çıkarıldı ve Muâz (ra) onun cenaze namazını kıldırdı. Onu kabre getirdiklerinde, Muâz ibni Cebel (ra), Amr ibni As (ra) ve Dahhâk ibni Kays (ra) mezara girdiler. Onu lahde yerleştirdikten sonra çıktılar ve üzerine toprak attılar.

Bu esnada Muâz ibni Cebel (ra) şöyle dedi:

'Ey Ebû Ubeyde! Senin hakkında konuşacağım ve asla bâtıl bir şey söylemeyeceğim. Çünkü Allah katında bundan dolayı azarlanmak istemem. Vallahi senden daha çok Allah'ı zikredenlerden birini, yeryüzünde vakarla yürüyen ve cahiller kendisine sataştığında 'Selam!' diye karşılık verenlerden birini bilmiyorum. Sen, infak ettiğinde ne israf eden ne de cimrilik eden, ikisi arasında bir denge gözetenlerdendin. Vallahi sen alçakgönüllü, mütevazı, yetimi ve yoksulu gözeten biriydin. Hainleri ve kibirlenenleri ise sevmeyenlerden biriydin!' "[10]

İşte Ebû Ubeyde (ra) bu hâl ve duygu içerisinde veba hastalığından dolayı Hicri 18 yılında, elli sekiz yaşında vefat etti. Namazını Muâz ibni Cebel (ra) kıldırdı.[11] Beytu'l-Makdis'in dört mil uzaklığındaki Rimle bölgesinde defnedildi.[12] Razı olmuş ve razı olunmuş şekilde bu dünyadan göçüp gitti... Eminliğiyle, azmiyle, cesaretiyle, fedakârlığıyla, sebatıyla... Ardında ne kadar güzel örnek bir hayat bıraktı... Tüm zamanlarda müminler ondan ilham aldılar...

Selam olsun Ebû Ubeyde'ye... Allah ondan razı olsun...

8. Et-Tabakâtu'l Kubrâ, İbnu Sa'd, Mektebetu'l Hâncî, 3/383
9. Müslim, 1914
10. El-Mustedrek, 5148
11. El-Mustedrek, 5155
12. Et-Tabakâtu'l Kubrâ, İbnu Sa'd, Mektebetu'l Hâncî, 9/389

Kerem ÇAĞLAR

TOPLUMSAL AHLAKİ EVRİM VE MESLEK AHLAKI

İmanla beraber cihadı meslek edinen müminin hayatında aynı zamanda ihsan, izzetle beraber hilm ve tevazu, muhabbet, hürmet, düzen ve intizam da vardır. İman ve cihadla beraber eğer bu meziyetler yoksa sayılan her bir meziyetin zıddı var demektir. Cihadı, Nebevî menhecin ikamesinden ziyade farklı metodlara yönelimin katalizör gücü olarak kullanan veya böyle bir istikamete sürüklenen kimseler kabul etseler de etmeseler de taassup, tefrika ve hatta tekebbürün kıskacından kurtulamazlar.

Birçok mesele gibi ahlak konusu da hemen hemen her kesimin kendi tanımını ürettiği ve bayrağını veya flamasını çekmeye çalıştığı bir bayrak direği gibidir. Göreceli de olsa doğrunun ve yanlışın ne olduğu konusu ahlakın alanına girer.

Tarih boyunca ahlak ve ahlakın önemli başlıklarından olan meslek ve çalışma ahlakı hakkında konuşup yazan filozoflar, âlimler ve daha niceleri temelde "doğruluk, erdemli olmak, iyi, kötü, sorumluluk ve vicdan" gibi kavramlar üzerine yazmış ve konuşmuşlardır. Bu kavramların felsefesini yapmak ve onlar hakkında kitaplar yazmak ehil olan için pek zor olmasa da toplumun ekonomik faaliyetlerinin odağındaki mesleki gruplar açısından fıtri, örfi ve şer'i çerçevede uygulanabilirliği hususunda oldukça zayıf ve yetersiz kalındığı bir gerçektir.

Geçmiş asırlarda ekonomiden söz edildiğinde günümüzdeki gibi sayısız iş kolundan ziyade muhtemelen birkaç meslekten ibaret olan iktisadi faaliyetler anlaşılırdı. Genel manada ahlaki ilkeler ve kurallar meselesi her zaman toplumların gündeminde olmuştur. Ahlak konusunun en geniş alanlarından biri olan meslek ahlakını sadece ticaret ahlakıyla da sınırlandırmak yeterli ve isabetli bir sınıflandırma olmayacaktır.

Meslek ahlakı, üretim ve tüketim sürecindeki üretici, tüccar, zanaatkar, tedarikçi ve esnafın doğruları ile yanlışlarını ifade eder. Bu alanı; siyasi ahlak, akademik ahlak, medya ahlakı ve çalışma ahlakı gibi alt başlıklarla sınıflandırmak ve hatta bunlara cihad ahlakı ile tasavvuf ahlakını da eklemek mümkündür. Meslek ve çalışma hayatında doğru ve dürüst insanların varlığı ve etkinliği esas olmakla beraber maalesef giderek genişleyen bir yelpazede bunun aksi özellikleri havi kimselerin çokluğu mevcut şartlarda ticari hayatı oldukça zorlaştırmaktadır.

Müflis Ahlakfüruş ve Meslek Ahlakı

Mesai saatleri içerisinde belediye zabıtasına yakalanmamak için âdeta köşe kapmaca oynayan bir seyyar satıcıdan, ihâle yorgunu şirketlere kadar tüm mesleki alanlarda uyulması gereken ahlaki ilkeler, görevler ve sorumluluklar bulunmaktadır. Meslek ahlakının alt başlıkları olan siyasi ahlak, çalışma ahlakı, akademik ahlak ve medya ahlakı

gibi alanlar birbiriyle yakından alakalıdır. Mesela eğitim ahlakına gereğince önem verilmeyen bir toplumda ticaret ve siyaset gibi diğer alanlarda da ahlaki duruş ve davranışların yerleşip kökleşmesi mümkün değildir.

Geçmişten günümüze tevarüs eden ve ilerleyen teknolojiyle yenileri ortaya çıkan tüm meslekler için ortak bazı ahlaki ilkeler söz konusu olmakla birlikte her bir mesleğin kendine has başka ahlaki ilkeleri de vardır. Mesela ticaret ahlakının temeli ahde vefa, doğru sözlü olmak ve dürüstlüğe dayanır. Aslında bu ahlak kaideleri tüm meslek grupları için geçerlidir. Bununla beraber bir mimar ve mühendisin, bir hekimin, bir eğitimcinin, bir ilim ehlinin veya bir avukatın her biri mesleğini yaparken mesleki alanlarına özgü ve uymakla mükellef oldukları ahlaki ilkeler de bulunmaktadır.

Çalışma ahlakının bir cüzü olan ticaret ahlakı, meslek ahlakının bilinen en eski türüdür. Günümüzün globalleşen dünyasında ekonomik faaliyetlerin kapsamı artık ticaret tanımını aşmış ve olabildiğince genişlemiştir. Doğal olarak kendi içinde birçok meslek grubunu barındırmaktadır. Ticaret ahlakı geçmişte olduğu gibi günümüzde de eksikliğinin çokça hissedilmesi sebebiyle her zaman gündemde olan bir konudur.

Ahlakın alanlarından biri olan meslek ve çalışma ahlakı tanımının kapsamı da oldukça geniştir. Bu da şirket/firma/işletme ahlakı ve ticaret ahlakı şeklinde açıklanabilir. Üretici ahlakı, esnaf ahlakı ve istihdam sağlayan işveren ahlakı hususları da meslek ve çalışma ahlakı içerisinde değerlendirilebilir. Helal ve meşru dairede iş hayatını sürdüren bir işletmenin sahibinin dürüst, güvenilir ve alım satım aşamalarında aldatma ve hile yoluna sapmaması, olması gereken ahlaki bir tutumdur.

Çalışma ahlakına uygun olmayan kurumsal davranışların başında bir çalışan açısından hayatın asgari düzeyde idamesi için çok da uygun ve gerçekçi olmayan ve daha çok tokların/tuzu kuruların belirlemiş olduğu asgari ücretin dahi altında işçi çalıştırmak gelir.[1] Sattığı ayıplı malı sonradan iade etmek isteyen müşterisine mağazada asılı tabeladaki "Satılan mal geri alınmaz" yazısını gösteren satıcının bu davranışı meslek ve çalışma ahlakına açıkça aykırı bir tutumdur.

Haksız rekabet şartları oluşturmak, aldatıcı veya yanıltıcı tanıtım, başka firmaları kötüleyen reklam yapmak, müşterilerin ürün hakkındaki bilgi eksikliğini istismar ederek tüketici haklarını ihlal etmek, tüketici olarak hepimizi çok yakından ilgilendiren fahiş fiyat artırımları, insan sağlığına uygun olmayan tehlikeli, taklit ve tağşiş yapılmış ürünleri piyasaya sürmek,[2] birçok ocağın sönmesine sebep olan tefecilik yapmak, kalpazanlık (para ve döviz sahteciliği yapmak) vb.

Toplum içerisinde reis ve lider olarak görülüp eşraftan sayılan makam sahipleri, tarikat şeyhleri ve bürokratlar gibi hatırlı kesimlerin, müntesiplerini ve çalışanlarını özel şahsi işlerinde çalıştırmaları ve bu şekilde çalışanlarının emeğini sömürmeleri de bu kabîldendir.

Bir şirkette veya hayır işlerini misyon edinmiş bir sivil toplum kuruluşunda görevli üst düzey profesyonel bir yöneticinin gerçek olmayan belgelerle kurumdan hak edişten daha fazla para alması, satın almalarda çıkar ilişkisi kurduğu firmaları kayırması, şahsi menfaat elde etmek maksadıyla nüfuzlu kimselere hediyeler alması yahut şahsi masrafları kuruma fatura etmesi hiçbir surette ahlaki olmayan davranışlardandır.

Meslek ahlakı memur ve işçi gibi diğer tüm çalışanları da kapsar. Çalışanlar açısından en sık karşılaşılan ve çalışma ahlakına uygun olmayan davranışlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz.

Mesela mesai saatlerinde kendi özel işlerini yapmak. Kendisine tevdi olunan işin yapılma süresini gereksiz yere uzatmak. İşe geç gelmek veya işten erken ayrılmak. İzin konusunda suistimalde bulunmak. Muhataba veya müşteriye kaba davranmak. Görevi ihmal etmek veya görev icabı yaptığı bir işte kusurlu davranıp hata etmek ve bu hatayı gizlemek. Zira hatanın gizlenmesi daha ciddi sorunlara sebebiyet verebilir.

Ahlaklı Aile, Ahlaklı Birey, Ahlaklı Toplum

Diğer birçok mesele gibi meslek ve ticaret ahlakı da aile, birey ve toplum ahlakından ayrı ve bağımsız düşünülemez. Malum, toplumun her bir ferdi, bir aile içerisinde yetişmektedir. İçerisinde yetiştiği aileden inancını, terbiyesini ve büyük ölçüde karakterini alır. Laik eğitim müfredatında gerçek manada din veya ahlak değil, devede bir tüy misali "Din('in) Kültürü ve Ahlak('ın) Bilgisi" dersleri verilir. Esasen ferdin ahlaklı olmasında en başta aile ve eğitim kurumlarının olabildiğince önemli bir yeri vardır. Dolayısıyla fertlerde çalışma ahlakının ideal bir şekilde tesisi için en başta vahyin rehberliğinde aile içi eğitim ve terbiyenin ehemmiyeti tartışmasızdır.

"Nefse ve onu düzenleyene, Ona hem kötülüğü hem de takvayı ilham edene (tüm bunlara andolsun ki), Onu (nefsini) arındıran, kesinlikle kurtuluşa ermiştir. Onu (küfür ve masiyetle) örtüp gizleyen de kesinlikle zarar etmiştir."[3]

İslam'ın insana bakışı bu ayetlerle belirgin çizgilerle ortaya çıkıyor. Buna göre insan denen varlık karakteriyle, yetenekleriyle ve yönelimleriyle çift yönlü yaratılmıştır. Bu ayetler bize insan yapısının çift yönlülüğünü, yani hem iyiliğe hem kötülüğe hem doğruluğa hem de türlü yanlışlara meyyal olduğunu göstermektedir. İnsan neyin iyilik ve neyin kötülük olduğunu diploma sahibi olmadan

1. Dört kişilik ailenin aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 22.131 ₺

   Gıda ile birlikte diğer tüm temel harcamalar için haneye girmesi gereken toplam gelir tutarı (yoksulluk sınırı) ise 72.088₺

   Bekâr bir çalışanın aylık yaşama maliyeti 28.756₺ (Türk-İş, Ocak-2025 Açlık ve Yoksulluk Sınırı İstatistikleri)
2. Gıda Sağlığını Tehlikeye Düşürecek Gıdalar ile Taklit veya Tağşiş Yapılan Gıdalar listesine erişim için bk. https://guvenilirgida.tarimorman.gov.tr/gkd
3. 91/Şems, 7-10

da ayırabilir. Basiret ve feraset sahibi insanların birçoğu diplomasızdır. İnsan kendisini iyiliğe de kötülüğe de aynı oranda yöneltebilir. Bu, insan benliğinin özünde gizlidir. Ayetin aslındaki ibareden de anlaşıldığı üzere Kur'an bu gücü "ilham" sözcüğüyle ifade eder.

Bunca ilham, Rabbani mesaj, Nebevi örneklik, ilim, nasihat ve yönlendirmeler insanın fıtratında var olan yönelim ve yetenekleri uyarmak veya bilemekten başka daha ileri bir boyuta taşımaz. Gerisi insanın inanç ve iradesine kalmıştır. Bunlar insanın yaradılışında, yani tabiri caizse Rabbani yazılımında bulunmaktadır ve kendisinde ahlak olarak yer edinmiştir.

Bu gerçeğe istinaden çalışma ahlakının tesis edilmesi için eğitimin önemini ihmal etmeden eğitim dışında başka tedbirlerin de alınması gerekir. Öncelikle kendilerini İslami çalışmalara vakfetmiş cemaat ve oluşumların yönetim kadroları tarafından diğer alanlarda olduğu gibi iş ve meslek ahlakı konusundaki çalışmaları izlemek ve tespit edilen sorunları çözmek maksadıyla kurumsal bünyede daimî bir "Ahlak Kurulu"nun oluşturulması uygun olur.

Kurumsallaşmış bir yapıda liderin ve çevresinde bulunan üst yönetimin sair fertlere örnek olacak şekilde ahlaki sınırları olması gerektiği gibi korumaları ve ahlak kültürünün dönemsel değil kurumsal bir hâle dönüştürülmesi icap eder. Emsalleri arasında öne çıkacak şekilde iş ve meslek ahlakına uygun davranışlar ve çabalar kurumsal yapı içerisinde takdir edilip mükâfatlandırılmalıdır. Buna mukabil işletme veya kurum içi disiplin dışında meslek ve çalışma ahlakına uygun olmayan davranışlar hoş görülmemeli hatta tekrar etmemesi için münasip bir şekilde cezai müeyyide uygulanması yoluna gidilmelidir.

Belli bir alanla sınırlı olmamak kaydıyla ahlak konusuna önem verildiği hususu kurum veya işletme çalışanlarına açıkça deklare edilmeli veya güçlü bir şekilde hissettirilmelidir. Ahlak konusunda nasihat eden veya eğitim faaliyetlerinde bulunan kimselerin veya kurum yetkililerinin de örnek ahlaki davranış ve eylemlerde bulunmaları son derece önemlidir.

Medya ve Akademik Hayatta Meslek Ahlakı

Ahlakın bir konusunun da "Akademik Ahlak" olduğunu söyleyebiliriz. Akademik ahlak, medreseler ve üniversiteler başta olmak üzere eğitim ve öğretim ile araştırma kurumlarında ahlaka uygun olması gereken davranış ve eylemleri ifade eden bir kavramdır. Akademik ahlakın alanına giren konulardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz. Medrese, MEB veya YÖK'e bağlı eğitim kurumlarındaki eğitim ahlakı. Sayısız alanda faaliyet gösteren farklı araştırma kurumlarında olması gereken bilimsel araştırma ahlakı. Üniversite veya medrese talebesinde olması gereken öğrenci ahlakı. Müderris veya öğretim görevlileri için eğitimci ahlakı.

Öğrenci veya eğitimci açısından derslere gereken önem ve özenin gösterilmemesi, derslerde dersin içeriğiyle alakalı olmayan konuların anlatılması ve ders süresinin boşa harcanması akademik ahlakla bağdaşır bir davranış değildir. Özellikle MEB'e bağlı okullarda öğrenciler için faydalı olanın haricinde ek ders ücreti alma vb. gibi bazı menfaatlerden hareketle ders programlarının hazırlanması. Çokça şikâyet konusu olan uygulamalardan bir tanesi de okutulacak yardımcı ders kitabı hakkında öğrencilerin elde edeceği istifadeden ziyade öğretmenlerin yardımcı ders kitabını anlaşmalı bazı kırtasiyelerle iş birliği yaparak satmak suretiyle bu işten para kazanma yoluna tenezzül etmeleridir. Ders sırasında veya sınıf dışında öğrencileri aşağılayıcı veya tahkir edici davranışlarda bulunulması. Sınavlarda veya not ve değerlendirmelerde kayırmacılık yapılması.

Aslında en acıtıcı gerçeklerden biri de nesilleri, dolayısıyla toplumu dönüştürme kapasitesine sahip nadir kesimlerden olan eğitimcilerin ahlakilik konusunda ideal bir konumda olmaları gerekirken genel anlamda ahlaka aykırı tutum ve davranışlarla anılıyor olmalarıdır. Bunun en önemli sebeplerinden biri karma ve laik eğitim verilen okullar ile üniversitelerde ahlaki standartların net olarak tespit edilmemiş olmasıdır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle beraber yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvetin medya olduğuna dair günümüz toplumlarında güçlü bir kanaat oluştu. Medyanın bu enformatik gücü gazete, dergi, radyo, televizyon ve internetle beraber sosyal medyanın bazı durumlarda yön verici ve belirleyici toplumsal etkisi nedeniyle her geçen gün daha da pekişmektedir.

Meslek ve çalışma ahlakı açısından ülkemizde en çok şikâyet edilen kurum her zaman medya kuruluşları olmuştur. Yerli gibi görünen bazı medya kuruluşlarının ahlaki ilke ve standartlar açısından âdeta sefilleri oynadığına birçok kez şahit olmuşuzdur. Özellikle de söz konusu, İslami bir camia veya Müslümanlar olduğunda basın meslek ahlakını öncelediği varsayılan Britanya veya diğer Batılı ülkelerin medyasından kıyas kabul etmez ölçüsüzlükte düşmanlaştırıcı bir husumet dili kullanılmaktadır. Bu tür örnekler bize putperest müşriklerin Müslümanlara düşmanlıkta Ehl-i Kitap Hristiyanlardan daha azgın ve insafsız olduğunu yeniden hatırlatmaktadır.

Meslek ve çalışma ahlakına aykırı tutum ve davranışlar açısından yerli gibi görünen basın yayın kuruluşlarının sicillerinin diğer tüm kurumlardan daha bozuk olduğu hakikati her geçen gün daha çok görünür olmaktadır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

Yalan haberlerle yanlış ve manipülatif yorum yazıp yayımlamak. Özellikle de İslami eğitim ve davet çalışmalarıyla uluslararası haçlı-siyonist güçlere karşı cihadda öne çıkan ilim ve cihad ehli değerli şahsiyetleri karala-

yıcı, kötüleyici, aşağılayıcı ve jurnal maksatlı tezviratlar yapmak. Kişinin aleyhinde kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmaksızın onun hakkında suçlayıcı yayın yapmanın hak ihlali olduğu şöyle dursun, yakın zamanda tanık olduğumuz üzere lehinde kesinleşmiş mahkeme kararları olmasına rağmen özellikle de Müslimler hakkında kamuoyunda hakkında hüküm verilmiş suçlu gibi bir algı oluşturma çabasına matuf yalan ve uydurma haber yapmak.

Temiz fıtratları ifsad edici şehvet ve şiddeti özendiren pornografik ve mafyatik yayınlar yapmak.[4] Yalan ve asılsız haber sonrası mağdur kişi veya kesimlerin cevap ve tekzip haklarını kullandırmamak. Suriye gerçeklerinin manipülasyonunda da görüldüğü üzere kan içici zalim Nusayriler ile Rus ve Râfizî işbirlikçilerinin akıl almaz işkence ve cinayetleri sürdürdüğü sıralarda insani duygulardan yoksun ve ahlaksız bir şekilde Suriye'de hayatın gayet normal olduğu ve savaş hâlinin bulunmadığı gibi kuyruklu yalanları haberleştirerek yayımlamak. Şüphesiz ki bu örnekleri daha da arttırmak mümkündür.

Cihad ve Tasavvuf Mesleğinde Ahlak

İçtenliğin sadakate, niyetin amele, zararın faydaya, arzunun gerçekliğe, ilmin hikmete, zulmün adalete, kuşatılmışlığın hürriyete ve tüm bunların hilafet merkezli bir İslam devletine dönüşmesi için yapılan cihad, esasen İslam'ın zirvesidir.

İmanla beraber cihadı meslek edinen müminin hayatında aynı zamanda ihsan, izzetle beraber hilm ve tevazu, muhabbet, hürmet, düzen ve intizam da vardır. İman ve cihadla beraber eğer bu meziyetler yoksa sayılan her bir meziyetin zıddı var demektir. Cihadı, Nebevî menhecin ikamesinden ziyade farklı metodlara yönelimin katalizör gücü olarak kullanan veya böyle bir istikamete sürüklenen kimseler, kabul etseler de etmeseler de taassup, tefrika ve hatta tekebbürün kıskacından kurtulamazlar.

Cihad ahkâmı, Resûlullah'tan (sav) günümüze kadar cihad ahlakı olmadan düşünülmemiş, yazılmamış ve tedrisatı yapılmamıştır. Ancak cihad ahlakından uzaklaşıldığında katı Stalinist örgütçülük mantığı devreye girmeye başlar ki bu da geçmişte Çin, Vietnam ve Küba gibi ülkelerde faaliyet gösteren sosyalist gerilla hareketlerinin kötü bir kopyası gibi olan tedhiş organizasyonlarına evrilme sonucunu doğurur.

Başlarda şok ve kontrolsüz şiddetin şehvetine kapılan topluluk bir noktadan sonra hiçbir ilerleme kaydedemeyip tıkandığı için âdeta saatli bir bomba gibi kendi kendini imha ederek varlığına son verir. Ancak mesele bununla da bitmez. Ardından İslam ve İslam'ın zirvesi olan cihad ameliyesine ve mazlumlara karşı güç devşiren kirletilmiş zihinler, intikam duygularıyla yüklenmiş kasvetli kalpler ve necis söylemlerle mukaddesata hücum eden hayâsız diller bırakır. Oysa cihadın ayrılmaz bir cüzü olan cihad ahlakı ölüm kalım meydanlarında dahi kâmil manada uygulandığında ülkelerin, şehirlerin ve daha da önemlisi kalplerin kapıları ardına kadar açılmıştır. Bunun haricinde İslam orduları ve komutanları tarihte benzerine az rastlanır saygın ve gıpta edilesi bir konum elde etmişlerdir.

İlmin kısımları arasında tasavvufun yerinin olmadığı hususu Eh-li Sünnet ulema tarafından kabul görmüştür. Tasavvuf, bir ilim olarak değerlendirilemez. Fakat bu yolu kendilerine meslek edinen sufilerin, tasavvufu ahlak ve hatta ondan daha fazlası şeklinde tanımlamaları ile mutasavvıfların gerçek hayatta kendileri dışındakiler tarafından şahit olunan manzaralar, ciddi çelişkilerin varlığını ortaya koymaktadır.

Marifet, tekâmül, riyazet ve yakin gibi ahlaki ve dinî terimlerin tasavvufta kullanılması, bunlarla ilgili anlam ve bilgilerin içinin boşaltılmasından ötürü söz konusu kavramları bazı çevrelerde zan derekesine düşürmüştür. Aslında geçmiş ulema arasında da zühd ehline/zahidlere gösterilen değer ve hürmet ile tasavvufa yaklaşım arasında ciddi bir fark olduğu görülür. Müslümanlar zahidleri genellikle hürmet duygularıyla yâd ediyorken tasavvuf menhecini pek de ciddiye almıyorlardı. Buna karşın mutasavvıflar tasavvufu salt İslami ahlak olarak isimlendirmede ısrar etmişlerdir.

Günümüz mutasavvıfları ile mesela Hâris el-Muhâsibî'yi yüksek ahlaki meziyetler açısından mukayese etmek şüphesiz ki bu zata ve benzer özelliklere sahip faziletli şahsiyetlere yapılacak en büyük haksızlıklardan biri olacaktır. Bayrak direğine ahlak flaması çeken günümüz mutasavvıflarının azımsanmayacak bir kısmı manevî terakki yoluna revan olmuş bir sâlik suretinde değil de bar kapılarından ve sur diplerinden toplatılmış bıçkın ve ipsizler güruhu görünümü vermektedir.

Bu durum o kadar belirgin ve yaygın bir hâle geldi ki ülkemizdeki laik basın yayın organları dahi gerçek din anlayışının bu olamayacağını dillendiren makaleler yayımlamaktadır. Tasavvuf mesleğine müntesip olduklarını iddia eden kürsü sahiplerinin sohbet adı altında yaptıkları daha çok orta oyununa benzemektedir. Öyle ki bazı "Hoca" lakaplı kişilikler âdeta Altıkulaç Beberuhi, Tuzsuz Deli Bekir ve Balama gibi karakterleri andırmaktadır.

Tasavvuf gibi bir mesleğin müntesibi olduğunu iddia eden kimi "kürsü sahipleri"nin itikadi meseleler başta olmak üzere başkaca birçok alanda muhaliflerine ve muarızlarına karşı asgari ahlaki seviyelerini muhafaza etmeleri zarureti ortadadır. Bu hakikate rağmen Kasımpaşa bıçkını pozlarına yatıp bazı heyecanlı gençler arasında şirinlik yapacağım derken muzır görüntü vererek hak ediş tahsilatı babından "Aferin!" vaziyetine geçmeleri ne ümmetin ne de başkalarının problemidir. Trajikomik manzaralara sebep olan bu tiplerin ahlak ve edep sınırına çekilmeleri tasavvuf ehlinden ilmin şerefini taşıyan ve edep sahibi hocaefendilerinin sorunudur.

4. Yayın yoluyla icra edilen bu cürüm aile bütünlüğünü, toplumsal barışı ve bireylerin akıl ve ruh sağlığını tehdit eder hâle gelmiş olmasına ve "dindar nesil" yetiştirme iddialarına rağmen milliyetçi muhafazakâr iktidar bu yıkımın önüne geçmedi.

Zeynep BAYANCUK

UMRE GÜNLÜĞÜM

Misafirler vardır hayatımızda evimize konuk olurlar. Kimi habersizdir, Allah ne verdiyse ikram ederiz. Atamız İbrâhîm (as) bir hayvanı kesip getirmiş misafirlerine, ikramımıza Halil İbrahim sofrası deriz. Yine de daha iyisini yapsaydık, diye hayıflanırız. Zira misafire yedirmeyi İslam'ın en hayırlı amellerinden sayarız.

Misafir olduğumuzda ise biz nasıl ihtimam göster-diysek benzer bir muameleyle karşılaşırız. Kapı önünde karşılanır, baş köşede ağırlanırız. Haberliyse ziyaretimiz birçok ikramla karşılaşırız. Ev sahibi bizi memnun etmek için çabalar. Bu ilgiden utanırız.

Bir de öyle bir misafirlik vardır ki eşsizdir.

Ne gittiklerinize benzer ne sizin ağırladıklarınıza.

Karşılandığınız kapı Bâbu's Selâm kapısıdır.

Gözünüze ilk ilişen manzara Ev'in kalabalıklığıdır.

Burnunuza gelen koku misk ve amber karışımıdır.

Gözlerinizin gördüğü yapı atalarınızın inşasıdır.

İçeri süzülünce Sahn'da yer gösterirler size.

Bakışlarınız kalakalır cennetten gelen süslere...

Ev'in sahibi oldukça cömerttir.

İlk ikramı, evini gezdirmesidir.

Dört köşesini döner döner seyredersiniz.

Bakmaya doyamaz dokunmak da istersiniz.

Elinize değer gülün, amberin, miskin kokusu

Ömür boyu yıkamasam da elimde kalsın kokusu.

Her adımınızı attıkça günahlarınızı döker,

Bu dönüşlere Ev Sahibi, "tavaf" der.

Bir tavaf köle azad etmektir.

Köle azad eden azad-ı cehennemdir.

Her uzvunu nasıl kurtardıysan kölenin

Tavafla kurtulacak ateşten, günahkâr bedenin.

İkramı bununla da bitmez Ev Sahibi'nin.

Her vakit ezanla durursun huzurunda.

Gözlerin yerde değil, Evin cephesinde, avlusunda

Bu namazı sakın kıyaslama başka mesciddekilerle.

Beyt'te kıldığın bir namaz yüz bin namaza denk hadislerde.

Selam verir ellerini semaya doğrultursun

Bunu bana nasip ettin ya, der gözyaşına boğulursun

Dilin hamdeder, sen ağlamaktan yorulursun.

Su ikram eder sana, bildiğin sulardan değil

Yorgunluğunu da alır hüznünü de,

Şimdi, Ey Râkiîn ve Ey Sâcidîn! Allah'ın Evi'nde yeniden saygıyla eğil.

BİR VE SIFIR

Öğrencilerinin mezuniyetini müjdeleyen bir öğretmen tahtaya büyük bir şekilde "1" yazar.

Bu der sizin kişiliğiniz.

Bir rakamının yanına bir tane "0/sıfır" koyar.

Bu başarıdır der. Başarı kişiliği on kat geliştirir.

Rakamların yanlarına bir tane daha "0/sıfır" koyar.

Bu tecrübedir der. Hayatın içinde kişiliğiniz ve başarınız, tecrübeyle yan yana geldiğinde yüz kat yol aldırır size.

Rakamların yanına bir tane daha "0/sıfır" koyar.

Bu yeteneğinizdir der. Başarınız, tecrübe ve yetenekle birleştiğinde bin kat iyi şeyler yapabilirsiniz hayatta.

Sonra

En baştaki "1" rakamını siler.

Eğer karaktersizseniz veya değerlerinizden ödün vermişseniz; başarınız, tecrübeniz, yeteneğiniz bir işe yaramaz. Faydasız şeylerde tükenirsiniz.

Dr. Gözde TERCUMAN

AYNA NÖRONLAR VE ZİHİNSEL CANLANDIRMA

İnsanoğlu ayna nöronları keşfetmeden önce de bu hücrelere sahipti ve Allah'ın izniyle bu hücrelerin insanın öğrenmesinde önemli bir yeri vardı. İnsanı yaratan ve ihtiyaçlarını en iyi bilen Rabbimiz, örnekliğe yatkın bir fizyolojiyle insanı yarattı ve yarattığı fizyolojiye uygun şeriat indirdi. Kevnî ayetler ve şeriat birbirini tamamladı.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Vücudumuzun hareketlerini kontrol eden ve yöneten beyin bölgesi üç farklı organizasyona sahiptir. Birinci bölge, merkezde hareketin yapıldığı alandır. Bu alanın çevresinde bulunan ikinci bölge, hareketi planlar, organize eder, sıraya koyar ve kompleks hareketleri düzenler; üçüncü bölgeyse hareketlerin dengesini ve diğer vücut bölümleriyle uyumunu sağlar. Beynimizin hareket alanı vücudumuzun ve uzuvlarımızın hareketlerini ve konuşma dâhil dilimizi yönetir. Örneğin bir kişi içmek için bir bardak suya uzandığında hareket yapılmadan evvel bardağa nasıl uzanılacağı ve ardından ağıza nasıl götürülüp suyun içileceği planlanır. Yapılan plan merkezdeki hareket bölgesine gönderilir ve hareket merkezi bu plan doğrultusunda vücudu harekete geçirir. Dengeden ve uyumdan sorumlu alan ise bu hareket yapılırken vücudun diğer kısımlarını dengeler ve bardağa uzanan elle uyumlu hâle getirir. Böylece kişi masadaki suya uzanırken ayağı dolanıp düşmez, dengesini kaybetmez veya diğer eli başka şeylere çarpmaz.

Dilimiz beyindeki hareket alanında en büyük yeri tutar, eller de dile yakın büyük bir yer kaplar. Vücudumuzun tamamı ise dilimize ve elimize göre çok küçük bir bölgeye sahiptir. Beyindeki bu alan paylaşımı genetik olarak herkeste aynıdır; insanların elleriyle yaptıklarının ve dilin amellerinin vücudun tamamından daha fazla yer kaplaması öneminden ileri geliyor olabilir, Allah en doğrusunu bilir.

2000'li yılların başlarında beyindeki hareketleri planlayan bölgenin çevresinde bazı özel hücreler keşfedildi. "Ayna nöron" olarak isimlendirilen bu özel hücrelerin, hareket alanıyla direkt ilişki içinde olduğu görüldü. Bu hücrelerin işlevleri araştırıldıkça anlaşıldı ki insan beyni bir davranışı izlerken, yapmadığı hâlde, ayna gibi aynen kopyalıyor, kendisi yapıyormuş gibi tüm incelikleriyle kaydediyor. Böylece taklit yoluyla öğrenmiş oluyor. Annesinin her hareketini takip eden ve aynısını yapan yavru ördekler gibi insan da her davranışı kopyalayıp öğrenebilir. Bu öğrenmenin en önemli özelliği pasif olup kendiliğinden gerçekleşmesidir. Hayvan davranışlarını inceleyen ilim dallarının çok aşina

olduğu bu sürecin insanda da keşfedilmesiyle birlikte; insana, davranış ilmine ve toplumsal ilimlere dair önemli veriler elde edildi.

"Hiç yarattığını bilmez mi? O, (lütuf ve ihsan sahibi, en küçük şeylere ilmiyle nüfuz edip haberdar olan) El-Latîf, (her şeyden haberdar olan) El-Habîr'dir."[1]

İnsanoğlu bunu keşfetmeden önce de bu hücrelere sahipti ve Allah'ın izniyle bu hücrelerin insanın öğrenmesinde önemli bir yeri vardı. İnsanı yaratan ve ihtiyaçlarını en iyi bilen Rabbimiz, örnekliğe yatkın bir fizyolojiyle insanı yarattı ve yarattığı fizyolojiye uygun şeriat indirdi; iman edenlere kendilerinden önceki kavimleri ve peygamberleri örnek almasını emretti.

"Andolsun ki size, açıklayıcı/apaçık ayetleri, sizden öncekilerin örneklerini ve muttakilere de öğüt (olacak ayetleri) indirdik."[2]

Rabbimiz sadece ayetler indirmekle yetinmedi, her kavme kendilerine örnek olacak peygamber gönderdi. Peygamberimizi (sav) ve her hâlini de kıyamete kadar tüm insanlığa örnek kıldı:

"Andolsun ki sizin için, Allah'ı ve Ahiret Günü'nü uman ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah Resûl'ünde güzel bir örneklik vardır."[3]

1400 yıl önce sahabiler bu hücrelerin adını bilmeden Allah'ın şer'i emrine teslim oldular; Peygamber'in (sav) her hâlini gözlemlediler, dikkatle izlediler ve kendilerine örnek aldılar. Dinî emirlerini, ahlaklarını, olaylar karşısındaki tutum ve tavırlarını usta çırak ilişkisi içerisinde öğrendiler. Allah onlardan razı oldu ve onları imanda ölçü kıldı:

"Şayet onlar (misli misline), sizin iman ettiğiniz gibi inanırlarsa, hidayete ererler. Yüz çevirirlerse, onlar ancak bir ayrılık içinde olurlar. Onlara karşı Allah sana yetecektir. O (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semi', (her şeyi bilen) El-Alîm'dir."[4]

Allah'ın ufuktaki ayetlerini göstermesiyle, 1400 yıl sonra bu örnekliğin beyindeki alanı keşfedildi. Ayna nöronların en önemli özelliği, arttırıp azaltma yapmadan, hiçbir ekleme yapmadan, aynen, bire bir; yani "misli misline" davranışı yansıtıp kopyalamasıdır. Allahuekber!

"(Allah'a tevhid ve itaatle) teslim olmanız için, üzerinizdeki nimetini işte böyle tamamladı."[5]

Hareket merkezinin çevresinde bazı hücreler daha keşfedildi. Kişi bir şeyi hayal ettiğinde, hücrelerinin sanki hayal ettiğini yapıyormuş gibi çalıştığı anlaşıldı. Zihinsel canlandırmanın gerçekleştiği hücrelerin ayna nöronlar mı olduğu, yoksa ayna nöronların çevresindeki başka özel hücreler mi olduğu konusu hâlâ araştırılsa da şu kesin bir şekilde fark edildi ki kişi görmediği bir hareketi/davranışı hayal edip zihninde canlandırdığında; bu hücreler aynen kişinin kendisi yapıyormuş gibi uyarılıyorlar. Örneğin sporcuların yapmakta zorlandığı bir hareket olduğunda provalardan önce veya sonra, sakin bir ortamda, zihninde çok detaylı bir şekilde hareketi canlandırdığında, hareketin daha kolay ve hatasız yapıldığı, eskisi kadar zorlanmadığı görüldü.

İnsan hangi toplum içinde yaşıyorsa, beyin hücreleri o toplumun kodlarını alıp kullanır. İslam toplumu içerisinde olduğunda salih ameller ve güzel sözler insana tesir edip yayılırken şirk toplumu içerisinde olduğunda beyin kötülüğü, masiyeti, fıskı ve fücuru öğrenir.

Beyinde keşfedilen bu kevnî ayetlerin bizim için önemi ne olabilir ve İslami çerçevede bu ayetlerden nasıl faydalanabiliriz? Örneğin bize zor gelen bir amel olduğunda, ameli yaptığımızı düşünüp hayal ettiğimizde veya bize zor gelen amelleri yapan insanlarla beraber olduğumuzda zamanla o amelleri yapmamız kolaylaşır. Bir işe başlamak isteyip zorlandığımızda hazırlık aşamasında kendimizi o işi yaparken düşündüğümüzde zihnen beynimizi hazırlayabiliriz ve işe başlamamız kolaylaşır. Özellikle gençlerle bir arada olan insanlar, gençlere veya çocuklara bir davranış kazandırmak istediğinde o davranışı yaparak ayna nöronlarının bunu kopyalaması sağlanabilir. Bir ahlakımızı yenmek istediğimizde veya yeni bir ahlak kazanmak istediğimizde yine bu hücrelerin işleyişinden faydalanabiliriz.

Bu hücrelerin işlevlerindeki önemli bir nokta insanın sürekli çevresinde olan kişilerden etkilenmesidir.

"İyi arkadaş ile kötü arkadaşın misali, misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana ikram eder yahut sen ondan (miski) alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın."[6]

Kişi kimle beraberse ve vaktini kimle geçiriyorsa unutmamalıdır ki ayna nöronları her ân çalışıyor ve beynin hareket merkezine arkadaşının davranışlarını ve sözlerini kaydediyordur. Kişinin beyninde arkadaşının yaptıkları -sanki kendisi yapıyormuş gibi- kodlandıkça, insan zamanla o davranışları yapmaya yatkın hâle gelir.

1. 67/Mülk, 14
2. 24/Nûr, 34
3. 33/Ahzâb, 21
4. 2/Bakara, 137
5. 16/Nahl, 81
6. Buhari, 5534; Müslim, 2628

Her ne kadar bu süreç pasif bir şekilde kokunun üstümüze sinmesi gibi gerçekleşse de Allah (cc), insana akıl ve irade de vermiştir; olumsuz bir süreci kontrol edebilmemiz de mümkündür. Allah'ın yardımıyla, bilinç, irade ve akıl birleştiğinde insan çevresindeki olumsuz şeylerden etkilenmeden kendisini hayır yönde yetiştirebilir. Aksi hâlde azılı müşriklerin ve münafıkların çocuklarından karanlıklardan çıkan aydınlık gibi örnek sahabeler çıkmazdı. İnanç, eğitim ve akılla arınan bir insan için -kolay olmasa da- mümkündür.

"İnsan çevresindeki beş kişinin ortalamasıdır." sözünü herkes muhakkak bir yerde duymuş veya okumuştur. Bu söz belki herkes için geçerli olmayabilir ancak unutmamamız gerekir ki sürekli birlikte olduğumuz, vaktimizin çoğunu beraber geçirdiğimiz insanların davranışları ve sözleri beynimizde sanki biz yapıyormuşuz gibi kodlanıyor. Hücreler bu davranışları ve sözleri kaydettikçe, davranışları yapmamız kolaylaşıyor ve o sözcükleri kullanmamız artıyor. Zaman geçtikçe o davranışları yaptığımızı ve o kelimelerle konuştuğumuzu görüyoruz. İnsan farkında olmadan çevresindeki insanlara benzemeye başlıyor.

İnsanoğlu hem kendisi gibilerle vakit geçirmek ister hem de birlikte vakit geçirdiği insanlara benzer. Her kuşun benzeriyle uçtuğu gibi kendisine benzeyen topluma dâhil olma eğilimindedir ve dâhil olduğu toplumun değerleriyle hareket etmeye meyyaldir. İnsan hangi toplum içinde yaşıyorsa, beyin hücreleri o toplumun kodlarını alıp kullanır. İslam toplumu içerisinde olduğunda salih ameller ve güzel sözler insana tesir edip yayılırken şirk toplumu içerisinde olduğunda beyin kötülüğü, masiyeti, fıskı ve fücuru öğrenir.

" 'Dini (tevhidle) ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin.' diye Nuh'a emrettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim, Musa ve İsa'ya emrettiğimizi sizin için dinde şeriat kıldık. Müşrikleri kendisine davet ettiğin (tevhid) onlara ağır geldi. Allah dilediği kulunu (tevhid ve ayrılıksız din için) seçer ve O'na yönelenleri hidayete erdirir."[7]

Allah (cc) her peygambere bir şeriat vermekle birlikte tüm peygamberlere tevhidden sonra birlik olmayı, ayrılığa düşmemeyi emretmiştir. İslam toplumu olmanın ve cemaatleşmenin güzelliklerinden biri de ayna nöronlar vesilesiyle toplumda hayır ve güzelliklerin yayılması ve öğrenilmesidir.

Ayna nöronlar kitle hareketlerinde de rol oynar. İnsanın içinde yaşadığı toplumun davranışları ve sözleri bulaştığı gibi, bu söz ve davranışların duyguları da insana bulaşır ve insan etkilenir. İnsan normalde yapmayacağı bir davranışı veya söylemeyeceği bir sözü bir topluluğun veya kitlenin içerisindeyken yapabilir veya söyleyebilir. Bu durumu kitle etkisi olarak isimlendirmek çok da yanlış olmaz. İnsan kendi değerlerine ve düşüncelerine sahip olma iradesi ortaya koyamazsa bir topluluk içerisinde bulunduğunda ayna nöronlar o topluluktaki insan sayısınca davranışı kopyalayacağından insanın etkilenmeden kalması çok zorlaşır ve bir süre sonra kitleyle hareket etmeye başlar. Toplumsal etkilenme elbette çok yönlü gerçekleşir, ancak süreçte ayna nöronların etkisi de azımsanamaz.

Ayna nöronları ve zihinsel canlandırmayı kullanabileceğimiz bir alan da imtihanlardır. İnsan sabırla veya şükürle imtihan olurken, eğer imtihan öncesinde Kur'an kıssalarını okumuş, peygamberlerin ve salih insanların davranışlarını, tavırlarını ve durdukları yerleri iyice tefekkür etmişse hele bir de kendisini hayal etmiş ve Allah'ın razı olacağı şekilde amel ettiğini zihninde canlandırmışsa bu hücrelerin işlevleri -Allah'ın yardımıyla- imtihan ânında ayaklarını sabit tutacak vesilelerden biri hâline gelebilir.

Zihinsel canlandırma ve ayna nöronlar kişi niyet ettiğinde de aktifleşir.

İbni Abbâs'tan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Allah, bütün iyilikleri ve bütün kötülükleri yazdı. Sonra bunları açıkladı. Kim bir iyilik yapmaya niyet eder, fakat onu yapmazsa Allah onu kendi katında tam bir iyilik olarak kayıt altına alır. Kim de onu niyet ettikten sonra yerine getirirse Allah kendi katında onun için on katından yedi yüz katına kadar ecir yazar ve Allah, dilediği kulları için de arttırır. Buna mukabil, kim bir kötülüğü düşünür ve o kötülüğü yapmazsa Allah kendi katında onun için tam bir ecir yazar. Kim kötülükten vazgeçmeyip yerine getirirse Allah ona tek bir kötülük yazar."[8]

Kişi bir ameli yapmaya niyet ettiğinde, beynindeki bu hücreler aktifleşir ve hücreler o ameli yapmış gibi çalışır. Rabbimiz kerem sahibidir ve cömertçe mükâfatlandırır, insanı yapmadığı, ancak hayal ettiği bir hayırla bile ecirlendirir. İnsan bir kötülüğe niyet ettiğinde davranış gerçekleşmese dahi beyin hücreleri o davranışı kodladığı hâlde Allah (cc) günah yazmayıp; o davranışı yapmaktan vazgeçtiğinde ecir vermesi Allah'ın (cc) rahmeti ve merhametidir.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a (cc) hamdolsun. Bir sonraki sayıda görüşmek duasıyla.

7. 42/Şûrâ, 13

8. Buhari, 6491; Müslim, 191

KİŞİLER ARASI İLİŞKİNİN PSİKOLOJİK İYİ OLUŞA KATKISI

Psikotevhid Birimi
Elif DURUK

Psikolojik iyi oluşumuza katkıda bulunan etmenleri incelediğimiz yazı dizimize bu ay, kişiler arası ilişkiler üzerinden devam ediyoruz.

Bildiğiniz üzere insan yalnız yaşayamayan bir varlık. En yalnızım diyenin dahi yanında belli sayıda ilişki kurduğu insan vardır. Ebeveynlerimiz, kardeşlerimiz, arkadaşlarımız ya da patronumuz. İlişki kurmadan duramayız. Yüzyıllardır insanoğlu bir başkasıyla hemhal olmaya çalışır.

İlk ilişki deneyimimiz anne ile bebek arasında gerçekleşir. Çocuk, annenin gözünde aksini görür. Değerli olup olmadığını annenin ilişkisel tutumundan anlar. Kendi yansımasına bakmak benlik kazandırır bebeğe. Sevindiğinde sevinen, ağladığında yardıma koşan bir anne; bebeğine hayatta var olduğunu fısıldar âdeta. Bebek de olsak, görülmemeye tahammül edemeyiz. Hepimiz hayatımızda en az bir kerede olsa bebeklerin, küçük çocukların sadece annelerinin ilgisini çekmek için kendini yere attığını, ağlamaya başladığını görmüşüzdür. Bu aslında "Ben buradayım ve beni gör." demenin çocukça versiyonudur. Yani bize sadece bakım verilmesi yetmez. Aynı zamanda ilişkiler üzerinden değer verilip sevildiğimizi hissetmeliyiz. Bunun aksi versiyonun en bariz sonuçlardan biri 1980'ler ve 1990'larda Romanya'daki yetimhanelerde gözlemleniyor. Nicolay Çavuşesku'nun katı nüfus politikaları sonucunda yetimhaneler aşırı kalabalıklaşmış. Bu yüzden çocuklar beslenme ve barınma gibi temel fiziksel bakımları alırken duygusal ilgi ve sevgi görememişler. Sonuç ise çocuklarda sevgi ve duygusal destek eksikliği nedeniyle büyüme hormonu salgılanması baskılanmış ve çocuklarda psikososyal cücelik, büyüme gerilikleri, bilişsel gelişimde gerilikler; hatta bazı çocuklarda erken yaşta ölüm dahi gözlemlenmiş. Bu yaşanmışlıktan da anlaşılacağı üzere sadece beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlar insanoğlu için yeterli değil. Bizler sağlam ve sevgi dolu ilişkilere muhtacız. Bu bizim temel gereksinimiz.

Kişiler arası ilişkiler, yetişkin ya da çocuk olalım fark etmez psikolojik iyi oluşumuza çeşitli şekillerde katkıda bulunur. Örneğin yakın ilişkiler, duygusal destek sağlayarak stresin etkilerini azaltır. Etrafımıza baktığımızda insan ilişkileri iyi olan kişilerin daha tasasız olduğunu görürüz. Ailevi ilişkileri, arkadaş ilişkileri iyi olan kişiler öz saygı ve kendini değerli hissetmeyi daha sık yaşarlar. Sosyal etkileşimler; empati,

Bebek de olsak bize sadece bakım verilmesi yetmez. Aynı zamanda ilişkiler üzerinden değer verilip sevildiğimizi hissetmeliyiz.

Derdi derdimiz olmayan; acısı, sevinci bize ait olmayan bir toplumda yeşeremeyiz, köklenemeyiz. Müslim kişi ancak Müslimlerin arasında aslını muhafaza edebilir, şeytanın onu yalnızlığından vurmasının önüne geçebilir.

iletişim becerileri ve problem çözme gibi bilişsel ve duygusal yetkinlikleri geliştirir.

Seçilmemiş bir yalnızlık ise farklı negatif etkileri beraberinde getirir. Çağımızın hastalığı olarak bilinen depresyon, kaygı bozuklukları gibi stres seviyesinin yüksek olduğu zorluklar yalnız olan kişiler arasında daha yaygındır. Nature Human Behaviour dergisinde yayımlanan bir araştırmaya göre yalnızlık ve sosyal izolasyonun inflamasyon düzeylerini arttırmanın kardiyovasküler hastalıklar, tip 2 diyabet gibi ciddi sağlık sorunlarına yol açabileceğini göstermektedir.[1] Hatta yalnız insanların başkalarıyla yakın bağları olan insanlara kıyasla nezleye dahi yakalanma riskinin **üç kat** daha fazla olduğu ortaya çıkmış.[2] Yapılan bir deneyde ise ciddi bir yalnızlığın, en az fiziksel bir saldırı kadar stres oluşturduğu bulunmuş. Yani derin bir yalnızlık yaşıyorsanız tanımadığınız birinden dayak yemiş kadar stres altındasınız denilebilir.[3]

Bu kadar yalnızlıkta fazla ama, der gibi olduğunuzu hissediyorum. Gerçekten de öyle. Yalnızlığın bu kadar acı olduğunu öğrendik. Peki, müzmin bir yalnızsak neler yapabiliriz? Yalnızlık duygusunun en etkili çözümü aidiyet duygusu geliştirebilmektir. Bu yüzden belki de Rahmân bizlerden kardeşlerimizle bir olmamızı, cemaatleşmemizi istemiştir:

"Hiç yarattığını bilmez mi? O, (lütuf ve ihsan sahibi, en küçük şeylere ilmiyle nüfuz edip haberdar olan) El-Latîf, (her şeyden haberdar olan) El-Habîr'dir."[4]

"Allah'ın ipine hep beraber/topluca tutunun ve ayrılığa düşmeyin. Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın!"[5]

Sosyal bağlantılar, aidiyet duygusunu güçlendirir. Bu, yalnızlık duygularını azaltarak psikolojik iyilik hâlini destekler. Kişi aidiyet hissetmediği bir toplumun parçası olarak var olmaya çalışırsa en çok kendini incitir. Derdi derdimiz olmayan; acısı, sevinci bize ait olmayan bir toplumda yeşeremeyiz, köklenemeyiz. Müslim kişi ancak Müslimlerin arasında aslını muhafaza edebilir, şeytanın onu yalnızlığından vurmasının önüne geçebilir. Kardeşlerimiz, göz aydınlığımızdır. Bunu vakti zamanında tek başına hayata tutunmaya çalışan Müslimler çok daha iyi anlayacaktır.

Diyelim ki Müslim bir topluluğun içerisindeyiz, ama yine de yalnız hissediyoruz. Bunun için ne yapabiliriz? Bizi yalnız hissettiren anları, kişileri, olayları tespit ederek onlara dair önlem almak, o alanları iyileştirmeye çalışmak oldukça önemli. Örneğin, özellikle belli kişilerin ortamda olması sizi geriyor ve rahat hareket ederek sosyalleşmenize engel oluyorsa bu kişilerden kaçınmayı, o insanlarla az görüşmeyi tercih edebilirsiniz. Ama daha hayırlı ve kesin sonuca varan başka bir yöntemi size belirtmek isterim ki o da hoşlanmadığınız bu kişiler için oturup dua etmektir. Evet, yanlış okumadınız. Örneğin Ali diye biri sizi geriyor, sizi yargılayacağına dair sinyaller veriyorsa oturun, Ali için, Ali'nin hayatına değer katacak güzel şeyler içeren dualar edin. Hatta yapabiliyorsanız kendiniz için istediğiniz iş, araba, eş vs. ne varsa aynısını; hatta ve hatta daha iyilerini onun için isteyin. Daha önce bunu yapmadıysanız ilk başta zorlanabilirsiniz, ancak zamanla beyniniz bu zorluğu da aşarak sizin için süreci kolaylaştıracaktır. Bu yöntemi denediğinizde çekindiğiniz, sizi yargılayacağını düşündüğünüz kişiler artık eskisi kadar can sıkıcı olmayacaktır. Çünkü dua ettiğimiz kişiyi artık beynimiz gözümüzde büyütemez, onu daha sevimli olarak algılar, tabiri caizse dost hesabına kaydeder. Bunlar beynimizdeki adımlar. Tabii ki Allah'ın kuluna yardımı, zorlansa da kardeşi için dua edişini mükâfatlandırması gibi nimetleri hepimiz zaten biliyoruz.

Bir diğer adım ise sosyalleşmenin sizin **kendi psikolojiniz için** iyi geleceğini kendinize hatırlatıp aksiyon almanızdır. Evde durarak sosyalleşemezsiniz. Sosyal medyada bu ihtiyacınızı karşıladığınızı zannediyorsanız bu bilginin tam tersi olduğunu söyleyen çalışmaları araştırmanızı tavsiye ederim. Sosyal medya bizi asosyalleştirir. Bu yüzden dışarı çıkarak insanlara kaynaşmaya çalışın. "Başkaları beni çağırmıyor ki kaynaşayım." diyorsanız yukarıda yazılı olan bilgileri tekrar düşünmenizi tavsiye ederim. Başkalarından sizi çağırmasını beklemeyin ve ilk adımı siz atın. Sosyalleşmeyi inşa ederek kendi ruh ve fiziksel sağlığınız için bunu yaptığınızı kendinize sıkça hatırlatın.

Ve son tavsiye: Denemekten yorulmayın. İlki olmazsa ikincisi, o da olmazsa üçüncü, baktınız o da olmadı dördüncü derken muhakkak insanlar sizdeki güzellikleri keşfedecektir. Onların sizi tanımasına izin verin.

"Şüphesiz insana, kendi çabasının dışında bir şey yoktur."[6]

Selam ve dua ile...

1. Cacioppo, J. T., et al. (2015). Loneliness and social isolation as risk factors for mortality: A meta-analytic review. Perspectives on Psychological Science, 10(2), 227-237
2. Emperor's New Drugs, Tony Evans, s. 7
3. Kaybolan Bağlar, Johann Hari, s. 94
4. 67/Mulk, 14
5. bk. Âl-i İmrân, 103
6. 53/Necm, 39

DURAN YOLCU KALMASIN!

Psikotevhid Birimi
Melek ŞEREF

Es-Selamu Aleykum Kıymetli Okurlar,

Gençlerle Muamele köşemizde değişimle alakalı sohbetimize devam ediyoruz. Bu yazıya bir uygulama yapacağız. Okuduğunuz her satırda gözlerinizi kapatmanızı ve anlatılanı zihninizde canlandırmanızı istiyorum.

Bismillah,

Kendinizi milyonlarca insanın olduğu bir kalabalığın içerisinde hayal edin. O kadar insanın içerisinde kendinizi görüyorsunuz. Oradaki size birkaç saniye bakın ve odaklanın.

Şimdi önünüzde upuzun bir yol beliriyor. Ve hiç de sonu yokmuş gibi bir hâli var.

Eğer yola yukarıdan bakacak olsanız ilk olarak farklı farklı menzilleri olduğunu görürsünüz. Duraklardan sonra yokuşları ve inişleri dikkatinizi çeker. Ne de çok tepesi var bu yolun çıkılması zor görünen, ne de çok yokuş aşağısı var inmesi yürek hoplatan! Hatta bataklıklar, bastıkça sizi içine çeken toprak çukurlar bile var. Aman dikkat!

Tabii bir de bazı çeldirici tuzaklar var, şeytanın burada bile sizi yalnız bırakmadığının göstergesi olan. Zira birazdan yola çıkacağınızı biliyor. Yolunuzun üstüne oturmuş da sizi bekliyor.

Evet, bu yolu siz gideceksiniz. Dilediğiniz şekilde, ister yürüyerek ister koşarak...

Yola çıkmadan önce hazırlık yapmanız gerekiyor. Hemen orada çantanızı hazırlıyorsunuz. Sadece üç şey alabilirsiniz yanınıza. Size kalmış. Düşünün, yanınıza ne alırdınız?

Çantanızı sırtınıza aldınız ve ilk adımızı atıyorsunuz. Daha o ilk adımda yol da sanki canlıymış gibi hareket etmeye başlıyor ve az önce o kalabalıktaki insanların hepsinin de hareket ettiğini görüyorsunuz. Ne oldu bir anda, neden her şey hareket ediyor?

İnsanların ileri ya da geri gittiğini fark ediyorsunuz. Duran bir kişi bile yok. O da ne? **Siz ileriye doğru yönelmedikçe geride kalanlar arasında olduğunuzu görüyorsunuz.** Bir anda geride kalma düşüncesi sizi rahatsız ediyor ve ileriye doğru atılmaya başlıyorsunuz.

Her ân çabalamak durumundayız daha iyi bir kul, insan, anne baba olmak istiyorsak. Bunun için de bu yolun yürüyeni olduğumuzu hatırımızdan bir ân olsun çıkarmayalım.

İlerledikçe önünüze engeller çıkıyor, onları aşmak istiyorsunuz veya onlardan kaçmak.

Bir süre böyle koşturuyorsunuz. Yoruldunuz, degil mi? Dinlenmek istiyorsunuz. Ama yol durmuyor ki siz durasınız.

Bazen yokuş çıkmanın o zorlu çabasına göğüs geriyorsunuz. O yorgunluğun üzerine bazı inişler, tatlı bir esinti hissettiriyor kalbinizde.

Ama bazen de bazı inişler var ki sizi yerin dibine geçiriyor. Ne yapacağınızı bilemiyorsunuz.

Ne zamanki ileriye doğru çabalıyorsunuz, o zaman o ağırlık hafifliyor ve yola devam ediyorsunuz.

Bu bitmeyecek bir yol, demiştik.

Ve ne zaman durmamız gerektiğini bilmediğimiz.

Son nefesimize kadar sürecek olan...

Yukarıdaki canlandırma, Dergimizin "Kendini Yetiştirmek" konulu Hasbihâlinde[1] Hocamızın değindiği Müddessir Suresi'nin 37. ayeti ve İbnu'l Kayyim'in (rh) bu ayet üzerine yaptığı açıklamanın kendi zihnimdeki tasavvuru (tüm eksiklikleriyle). Hocamız bu yazısında kulluğun yorucu bir yürüyüş olduğundan, ya yukarı çıktığımızdan ya da aşağı indiğimizden, ya ileri ya da geri gittiğimizden bahsediyor. Ve durmak gibi bir imkânımız yok. İleri gitmezsek geride kalmaya mahkûmuz. Yolun sonunda iki durağımız var: Cennet ya da cehennem.

Bu alıntıyı sizinle paylaşma amacım bu görsel konumlandırmanın tüm insanlar, başta da anne babalar için kilit bir metafor olmasıdır. Zira anne babalık yolculuğunda da insan istekler, sorumluluklar ve problemlerine takılı kalıp önce Allah'a (cc), daha sonra bunun neticesinde bir ceza olarak kendine gafil kalabiliyor. Kendini tanımayan, kendisi için faydalı ve zararlı şeyleri tespit edemeyen bir hâlde olabiliyor. Tespit etse dahi bunu uygulayabilecek gücü, iradeyi ve sebatı kendinde göremeyen insanlar hâline geliyor. Bildiği ama yapamadığını zannettiği o farkındalık insanı daha azap verici bir hâle bürüyor. Bu bir girdap gibi. Bu gafletin içine gömüldükçe içinden çıkamıyor. **İşte bu görsel konumlandırma bu kaybolmuşluğun neresinde olursanız olun size ayaklarınızı basacak sağlam bir zemin oluşturuyor.** Kendinizi olabildiğince bu canlandırmanın ortasında hayal etmeye çalıştığınızda gerçekçi bir zeminde bir başlangıç noktası edinebiliyorsunuz. Çünkü genelde insanlar bu gafletin içerisinde nereden başlayacağını pek de bilemez. Daha sonrasında yolu tarif etmemizle insanın iki önemli şeyi kabule ihtiyacı oluyor. Birincisi, madem şu ân o noktada duruyoruz, demek ki önümüzde bir yol olduğunu da kabul ediyoruz. Bu yol doğası gereği zor, yorucu, boşluk kabul etmeyen bir yapıya sahip. Bahsedilen inişler çıkışlar bu yolun doğasında. Bu yola tepeden bir bakıp bizi neyin beklediğini görmek ve baştan kabul etmek belki de en önemli adımlardan biri. İkincisi ise bu yolda durmak gibi bir lüksümüz yok. İnsanoğlunun durdukça bir şey kaybetmediğine, var olanı sahip olduklarını koruyabildiğine inanan bir yanımız var. Bu zan çok tehlikeli. Zira durması olmayan bir yolda durdukça geride kalıyorsunuz. Kaybediyorsunuz. Zihniniz size, "Battım, kayboldum, boğuluyorum. Zaten istediğim şeylerin çoğu yok, daha ne kaybedebilirim ki?.." diyor ve hareket dahi etme isteğinizi yok ediyor. Bu kişilerin belki de kendilerine en çok, "Problemin içinde debelendikçe kaybediyorum.", "Durdukça kaybediyorum." diye telkinde bulunması gerektiğini düşünüyorum. **İleri doğru azmetmediğimiz, irademizi zorlamadığımız her ân belki de kaybettiğimiz bir adım oluveriyor önümüzde.**

Bir de yola çıkmadan hazırlık amaçlı bir çantaya ihtiyacınız vardı. İşte bu çanta takva çantası. Bu çantaya koyacağınız üç azık da şöyle: "Bir kısmı kendi içinde, bir kısmı kâinata yerleştirilen ayetlerde, bir kısmı da şer'i ayetlerde (vahiy) mevcuttur."[2] İnsanın hem kendine dair farkındalığı, hem kainattaki ayetlere dair hem de şer'i ayetlere dair farkındalığı. Bizler ne almıştık yanımıza? Ancak bu üçü beraber çantanızda olduğunda istikamet üzere yola devam edebilirsiniz.

Yoldaki iniş çıkışların imtihanlar ve musibetler olduğunu da unutmayalım.

Bu yolu siz yürüdükçe her adımla beraber dönüşmeye başlayacaksınız. Daha iyi bir ben, daha iyi bir kul olma yolu bu yol aslında. Bu ise ancak yolu yürümeye azmettiğinizde mümkün. Azmedenler niyetlerini muhafaza ederken ben de kendime hatırlattığım mottomu sizlerle paylaşabilirim: Azmetmeye azmet.

Peki ya azmetmeye dair içerisinde istek ve güç bulamayanlar? Onlar bu Ramazan ayını daha ciddi bir şekilde fırsat bilmeli ve insanın içindeki irade ve gücün nasıl da ortaya çıktığını kendi gözleriyle görmemeliler. Bu vesileyle azmetmeye başlayabileceklerini umuyorum.

Her ân çabalamak durumundayız daha iyi bir kul, insan, anne baba olmak istiyorsak. Öyleyse bu yolun yürüyeni olduğumuzu hatırımızdan bir ân olsun çıkarmayalım. Değişim için birçok imkan önümüze çıkarken yer yer bunlara değinilen onlarca fırsata kulak verelim ve her seferinde, her düşüşle yeni bir kalkış için yeniden başlayalım. Yeni bir adım için gelecek sayıda görüşmek ümidiyle, sevgiyle kalın.

1. Kendini Yetiştirmek, Halis Bayancuk, Tevhid Dergisi, S 135, s. 4

2. İnsanın takva ve istikamet yolculuğunda ihtiyaç duyduğu azığın bir kısmı kendi içinde, bir kısmı kâinata yerleştirilen ayetlerde, bir kısmı da şer'i ayetlerde (vahiy) mevcuttur. Yüce Allah, yol gösteren ayetlerini bu üç merkeze yerleştirmiştir. Kişinin takvayı tam anlamıyla kuşatması, bu üç kaynaktan istifade etmesiyle mümkündür. Ne yazık ki çoğumuz nefsimizdeki ve ufuklardaki ayetleri ihmal ediyor, yalnızca vahyi tilavet ediyoruz. Oysa bu üçü, bir bütünün parçalarıdır ve biri olmadan diğerlerini anlamak mümkün değildir. Daha geniş bilgi için bk. Hüküm ve Hikmetleriyle Ramazan ve Oruç, s. 53-61

YAPAY ZEKÂ FIKHI

Sultan Amed YAŞAR

DEEPFAKE: DİJİTAL DÜNYANIN GERÇEKLİK KRİZİ

Es-selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Hamd, bizleri hakikatin nuruyla aydınlatan Allah'a, salât ve selam, hakkı öğreten Resûl'üne olsun.

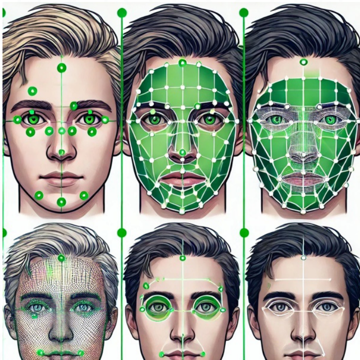
Yaşadığımız çağ, görüntü ve sesin en keskin silahlardan biri hâline geldiği, hakikatin ise suretler arasında kaybolduğu bir zamandır. Dijital dünya, her gün yeni bir hüviyete bürünürken gördüğümüz dijital içeriklerin hakikat mi, yoksa maharetli bir yanılsama mı olduğu sorusu zihinlerimizi meşgul etmektedir. Oysaki insanoğlunun en kadim arayışı, hakkın peşine düşmek ve hakikat üzere yaşamaktır. Ayrıca Rabbimiz (cc) imanın kemali ve toplumsal birliğin sağlanması için hakkın tavsiye edilmesini bizlere öğütlemiştir.[1]

Gerçek ile kurgu arasındaki sınırların bulanıklaştığı bu çağda, müminler olarak bu teknolojiyi nasıl anlamalı, hangi bakış açısıyla değerlendirmeli ve hangi ilkesel duruşu benimsemeliyiz? Bu yazıda, deepfake'in mahiyetini, etkilerini ve bu fitneye karşı nasıl bir tavır almamız gerektiğini irdeleyeceğiz, inşallah.

Deepfake Nedir ve Nasıl Çalışır?

Deepfake (telaffuzu: dipfeyk) kelimesi, **"deep"** (derin) ve **"fake"** (sahte) kelimelerinin birleşiminden oluşur. "Deep" kelimesi, yapay zekânın bir alt dalı olan **derin öğrenme (deep learning)** teknolojisini ifade ederken, "fake" kelimesi İngilizcede sahte, gerçek olmayan şeyleri tanımlar.

Bu teknoloji, bir kişinin yüzünü, sesini veya hareketlerini bir başka videoya yerleştirerek, gerçeğinden ayırt edilmesi zor içerikler oluşturmak üzerine kurulmuştur. Eğlence sektöründen siyasete kadar birçok alanda kullanılmakta olup, özellikle manipülasyon ve dezenformasyon amacıyla kötüye kullanımı büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

Deepfake çalışmasının ilk adımı, öncelikle bir kişinin görüntülerini "öğrenme" aşamasına da-

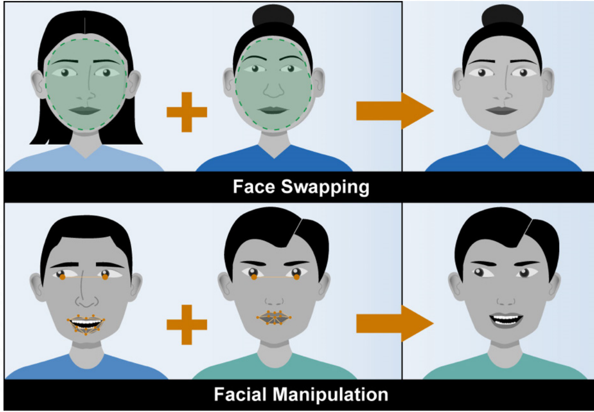
Deepfake teknolojisi, hakikati çarpıtma ve insanları yanıltma potansiyeliyle modern çağın en büyük fitne araçlarından biri olarak değerlendirilebilir. Bu teknolojiye yaklaşırken, kişisel önyargılardan ve duygusal reflekslerden arınmış, objektif bir bakış açısı geliştirmek azami derecede önem arz ediyor.

1. bk. 103/Asr, 3

yanmaktadır. Algoritmalar, hedef kişinin tüm yüz ifadelerini, ses tonunu ve küçük jestlerini kaydeder. Bu işlem bir dizi algoritmik sorgulama filtresinden geçer ve en sonunda bu bilgilerle sahte/yapay bir video üretilir. İnsan yapımı bu teknoloji, her geçen gün daha da gelişmekte ve gerçek ile sahtenin/suniliğin ayrımını neredeyse imkânsız hâle getirmektedir.

Biraz daha teknik bir dilde aktaracak olursak; deepfake teknolojisi, Çekişmeli Üretici Ağlar (GAN - Generative Adversarial Networks) adı verilen yapay zekâ sistemlerini kullanır. Bu sistemde iki yapay sinir ağı, tabiri caizse birbiriyle yarışır. Üretici (Generator) ağ, gerçek görüntüleri analiz ederek benzer görüntüler üretmeye çalışır. Kişinin yüz hatları, mimikleri, ses özellikleri gibi karakteristik özelliklerini öğrenir. Ayırt edici (Discriminator) ağ ise üretilen görüntünün gerçek mi sahte mi olduğunu tespit etmeye çalışır. Bu iki ağ sürekli birbirleriyle rekabet hâlinde çalışarak zamanla daha gerçekçi sonuçlar üretir. Sistem çok sayıda görüntü üzerinde eğitilerek kişinin karakteristik özelliklerini öğrenmiş olur.

Deepfake videolar genellikle ya yüzleri değiştirir ya da yüz ifadelerini manipüle eder. Yüz değiştirmede, -şekildeki üst temsilde[2] olduğu üzere- soldaki yüz başka bir kişinin suratına yerleştirilir. Yüz manipülasyonunda ise -şekildeki alt temsilde olduğu gibi- soldaki yüzün ifadeleri noktasal olarak sağdaki yüz tarafından taklit edilir.[3]

Deepfake olası tehditleri

• **Hakikatin bulanıklaşması** → Gerçek ve sahte arasındaki sınır bulanıklaştıkça güvenilir bilgiye ulaşmak zorlaşır.

• **Dijital iftiraların yaygınlaşması** → Kişilerin itibarı sahte video ve ses kayıtlarıyla yok edilebilir, masum insanlar iftiraya uğrayabilir.

• **Toplumsal güvenin sarsılması** → Deepfake içerikleri, bireyler ve devletler arasında fitneye yol açarak güven ortamını zedeler.

• **Hukuki ve ahlaki çıkmazlar** → Adalet sisteminde delil kabul edilen kamera ve ses kayıtları güvenilirliğini yitirebilir.

• **Kişisel ve kurumsal güvenlik zafiyetleri** → Ses ve görüntü taklitleriyle banka dolandırıcılığı, kimlik sahtekârlığı gibi suçlar artabilir.

• **Bilgi kirliliği ve manipülasyon** → Deepfake, propaganda ve sahte haberlerle kamuoyunu yanıltmak için güçlü bir araç hâline gelebilir.

• **İnsan onurunun zedelenmesi** → Bireylerin mahremiyeti ve kişilik hakları hiçe sayılarak manipülatif içeriklerle saygınlıkları yok edilebilir.

• **Dinî değerlerin tahrifi** → İnanç ve ahlaki değerler, deepfake yoluyla çarpıtılarak toplum üzerinde olumsuz etki oluşturabilir.

• **Psikolojik ve sosyal etkiler** → Sürekli şüphe içinde yaşamak bireylerde kaygı bozukluklarına yol açabilir, toplumda paranoya ve güvensizlik ortamı oluşabilir.

• **Teknolojik güç dengelerinin değişmesi** → Yapay zekâ destekli deepfake teknolojisi, kötü niyetli kişiler veya devletler tarafından silah olarak kullanılabilir.

Gerçeklik çağının sonu mu geliyor?

Deepfake, dijital gerçekliğin bittiği yer mi, yoksa sadece algımızın yeniden şekillendiği bir dönem mi? Teknoloji gelişmeye devam ederken, bizim de sorgulama yetimizi tazelememiz ve güncellememiz gerekiyor. Sanal ortamda paylaşılan her içeriğin güvenilirliğini doğrulamak ve eleştirel düşünmek artık hiç olmadığı kadar önemli.

Bu durum esasında geçmişte de böyleydi. İlkel yöntemlerle derin sahtecilik yapanlar/münafıklar vardı. Rabbimiz (cc) mutlak hikmet sahibi ve müminlere dost olmasının bir tecellisi olarak özelde Nebi'sine genelde İslam ümmetine şöyle buyurmuş ve yol göstermişti:

"İnsanlardan öylesi vardır ki; dünya hayatına dair söyledikleri senin hoşuna gider/sözleriyle seni etkiler. O, kalbinde olanın (iyilik, güzellik, ıslah) olduğuna dair Allah'ı şahit tutar. Oysa o, düşmanın en beter olanıdır."[4]

Bu ayet günümüzdeki deepfake teknolojisinin meydana getirdiği duruma işaret eder gibidir. "Düşmanın en beteri" tabiri ise gerçekten bu teknolojiyi daha da düşündürücü kılmaktadır. Çünkü bu teknoloji de görünüşte hoşa giden, etkileyici ama özünde gerçek olmayan içerikler üretir. Batılın elinde bir tür dijital münafık rolü oynar. Toplumun huzurunu kaçırır, güven ortamını erozyona uğratır.

"Onları gördüğünde cüsseleri/kalıpları hoşuna gider. Konuşacak olsalar sözlerini dinlersin. Onlar, (kendi başına ayakta duramayan, meyve vermeyen,) duvara yaslanmış

2. Resim ve makalenin kaynağı, https://www.gao.gov/assets/gao-20-379sp.pdf
3. Anlaşılması için örnek bir videodur: https://www.youtube.com/watch?v=-768yziBkQI
4. 2/Bakara, 204

kütük gibilerdir. Her çığlığı kendi aleyhlerine sanırlar. (Dış görünüşleriyle cesur, özü sözü bir görünseler de iç dünyalarında korkak ve her şeyden ürken bir yapıları vardır.) Asıl düşman onlardır, onlardan sakın. Allah, onları kahretsin, nasıl da çevriliyorlar?"[5]

Bu ayet de dış görünüşün aldatıcılığına dikkat çeker. Deepfake teknolojisi batıl emeller için kullanıldığında tam da bunu doğurur: dışarıdan çok gerçekçi görünen ama özünde sahte olan suretler.

Çözüm yolu ise nettir: Gelen her bilgiyi araştırmak, doğruluğunu teyit etmek. Bu, günümüzde deepfake içeriklere karşı da en etkili yöntemdir diyebiliriz.

"Ey iman edenler! Fasık biri size bir haber getirdiğinde, onu (iyice araştırıp doğru olup olmadığını) açıklığa kavuşturun. Ta ki bilmeden bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmayasınız."[6]

Tüm bu ayetler, modern teknolojinin var ettiği sorunlara karşı 1400 küsur yıl öncesinden bugüne ışık tutar niteliktedir. Bize düşen, bu ilahi rehberliği günümüz şartlarında doğru yorumlayıp uygulamaktır.

Sonuç olarak

Deepfake teknolojisi, hakikati çarpıtma ve insanları yanıltma potansiyeliyle modern çağın en büyük fitne araçlarından biri olarak değerlendirilebilir. Bu teknolojiye yaklaşırken, kişisel önyargılardan ve duygusal reflekslerden arınmış, objektif bir bakış açısı geliştirmek azami derecede önem arz ediyor. İnsanların kişisel çıkarları veya ön yargıları, deepfake içeriklerin meydana getirdiği yanılsamaya kapılmalarına neden olabilir. Bu yüzden, dijital içerikleri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme ve doğru bilgiye ulaşma sorumluluğumuz her zamankinden daha önemlidir.

Peki, başka ne gibi tedbirler alınmalı ve ne gibi çözümler sunulmaktadır? Bu teknolojinin faydalı yanları nasıl kullanılabilir? Bu yapay zekâ modeline dair avantajlar, zorluklar ve etik çerçeveler hakkında neler söylenebilir? Bu sorulara bir sonraki yazımızda daha detaylı yer vereceğiz, inşallah.

Rabbimiz (cc) bizleri ilkel veya çağdaş tüm yalan, aldatma ve fitnelerden muhafaza etsin. Hakkı hak bilip ona tabi olmak; batılı batıl bilip ondan uzaklaşmakla rızıklandırsın.

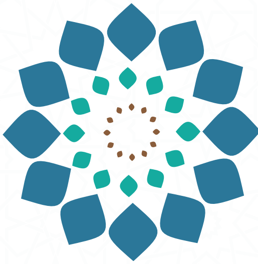

5. 63/Munafikûn, 4
6. 49/Hucurât, 6

Mele XELİL

ORYANTALİZM VE HADİS

Oryantalizm/Şarkiyatçılık, sözlükte Doğu bilimi anlamına gelmektedir. Kökeni ise Güneş'in doğuşunu ifade eden Latince "orient" kelimesine dayanmaktadır ve coğrafi manada Doğu'yu işaret etmek için kullanılmaktadır. Oryantalist/Şarkiyatçı/Müsteşrik ise "bu işi yapan, bu işle uğraşan kişi"ye denir. Oryantal "Doğu'ya ait, Doğu'yu hatırlatan, Doğu işi, Şarkî ve Doğu tarzı raks" anlamlarında kullanılmaktadır.

Giriş

Kur'ân-ı Kerim'den sonra Müslümanların ikinci kaynağı olan hadis (sünnet), Peygamber'in (sav) şahsında ete kemiğe bürünmüş ve kıyamete kadar tüm insanlık için ideal bir örneği sunmuştur. Müslüman toplumun gönlünde ayrı bir yere sahip olan bu değer, iyi ve kötü niyetli insanlar tarafından önemli bir motive faktörü veya aldatma aracı olarak kullanılmıştır. Zira Müslümanların irşadı hususunda duygusal ve bilişsel açıdan önemli bir rol oynayan ve Peygamber'in (sav) yaşantısı ile hayatın koşulları karşısındaki tavrını ihtiva eden hadis (sünnet), kötü niyetli ellerde bir suistimal aracı olarak kullanılmıştır.

Özellikle Batı'da başlayan, başta masumane görünüp Doğu kültürünü araştırma amacıyla yola çıkıp sonrasında yalnızca İslam'ın temel kaynaklarını araştırıp, bu kaynaklar üzerinde çeşitli propagandalar yapan oryantalistler, bu suistimalin başını çekmişlerdir. Oryantalistlerin İslam'la ilgili çalışmaları özellikle XIX. ve XX. yüzyılda doruk noktaya çıkmış ve âdeta Batı'daki kütüphanelerin önemli bir bölümünü İslam'la ilgili çalışmalar doldurmuştur. XX. yüzyıl oryantalizmin güçlendiği ve muazzam bir İslam literatürünün meydana getirildiği bir dönem olmuştur. Nitekim 1800-1950 yılları arasında Avrupa ve Amerika'da İslam hakkında 60 binin üzerinde çalışma yapıldığı tahmin edilmektedir.[1] Bu çalışmaların çoğunluğu da hadis konusunda olmuştur.

Oryantalistlerin hadise yaklaşımında ilk göze çarpan sıkıntılardan biri, araştırmalarını İslam âlimlerinin hadis metodolojisine göre değil, kendilerinin dinî veya dünyevi görüşlerine uygun usullerle yaklaşılmasıdır. Oryantalist akımı içerisinde hem şüpheciliği esas alan hem de hadisleri İslam âlimlerinin anlattığı gibi değil de kendi ön kabulleri esas alınarak bir sistem dâhilinde inceleyen ilk şahıs Ignaz Goldziher'dir.

Goldziher'in çalışmaları özellikle hadis alanında ortaya attığı fikirler ve ileri sürdüğü teorileri o zamana kadar hadislerin önemli bir kısmını doğru kabul eden diğer oryantalistlerin görüşlerini değiştirmeye yetmiştir.[2] Böylelikle

1. bk. Oryantalizm, Edward W Said, trc. Nezih Uzel (İstanbul: İrfan Yay. 1998), s. 279-280
2. bk. Müşterek Râvî Teorisi ve Tenkidi, Fatma Kızıl, İstanbul: İSAM Yayınları, 2013, s. 58

hadislerin Peygamber sözü olmadığı bilakis sahabeye ve tabiine ait sözler olduğu düşüncesi yavaş yavaş oryantalistler tarafından gündem edilmeye başlanmıştı. Ancak bu düşüncenin tam manasıyla yerleşmesi ve kuvvetlenmesi için düşüncenin sistematik hâle gelmesi gerekiyordu. Goldziher'den sonra Schacht, bir nevi benzer fikirleri savunmaya devam etti. Diğer yandan isnad başta olmak üzere çeşitli delillerle bu düşünceyi daha belirgin şekilde sistemleştirmeye çalıştı. Özellikle hadis kavramını gelenek kavramıyla özdeşleştirme ve müşterek ravi teorisi[3] gibi ve bunlardan çıkan sonuçların Batılı bilim adamlarının ön kabullerini doğrular şekilde okunmasıyla hadislerin sübutunu tespiti için İslam dünyasında oluşan klasik hadis usulünden farklı olarak kendi ön kabulleri, sistemi ve yorumu olan yeni bir oryantalist teori ortaya çıkmış oldu.[4] Bu noktada bu teorilerin ve söz konusu oryantalist delillerinin araştırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Oryantalistlerin bu çabası doğal olarak İslami ilimler içerisinde yetkin olan ilim adamlarını daha fazla çalışmaya sevk ettiğini de söylemeliyiz.

Oryantalizmin Tanımı

Oryantalizm/Şarkiyatçılık, sözlükte Doğu bilimi anlamına gelmektedir.[5] Kökeni ise Güneş'in doğuşunu ifade eden Latince "orient" kelimesine dayanmaktadır ve coğrafi manada Doğu'yu işaret etmek için kullanılmaktadır. Oryantalist/Şarkiyatçı/Müsteşrik ise "bu işi yapan, bu işle uğraşan kişi"ye denir. Oryantal "Doğu'ya ait, Doğu'yu hatırlatan, Doğu işi, Şarkî ve Doğu tarzı raks" anlamlarında kullanılmaktadır.[6]

Oryantalizm İslam dinini ve kültürünü araştırırken özelikle İslam dininin ana sütunlarından biri olan hadis üzerinde durmuşlardır. Oryantalistlerin yapmış oldukları çalışmaların önemli bir kısmı hadis üzerine olmuştur. Biz de yazımızda oryantalizmin hadislerle ilgilenme sebeplerini ve ortaya atmış oldukları bazı şüpheleri dile getireceğiz. Onun için öncelikle "Hadis nedir? sorusuna cevap aramalıyız.

Hadis nedir?

"Eski" anlamındaki kadîmin zıddı olan hadîs kelimesi (çoğulu ehâdîs) isim olup "haber" mânasına gelir. İnsana uyanıkken veya uykuda duyurulmak yahut vahyedilmek suretiyle iletilen her söze, ayrıca anlatılan kıssaya[7] ve yapılan konuşmaya da hadis denmektedir. Çeşitli ayetlerde Kur'ân-ı Kerim'den "hâze'l-hadîs"[8], "ahsenu'l-hadîs"[9] diye bahsedilmektedir. Peygamber de (sav) Kur'ân'ı ifade etmek üzere "ahsenu'l-hadîs, hayru'l-hadîs, asdaku'l-hadîs" tabirlerini kullanmıştır.[10] Ehâdîs kelimesi, Ferrâ'nın belirttiğine göre "konuşulan şey" anlamındaki uhdûsenin çoğulu olmakla beraber sonradan hadisin çoğulu olarak kullanılmaya başlanmıştır. "Hadîsü'n-Nebî" ifadesi yaygın olduğu hâlde "uhdûsetü'n-Nebî" denmemesi de bunu göstermektedir.

İslam tarihinin ilk dönemlerinde farklı kullanımları bulunmakla birlikte genellikle Müslümanlar "hadis" ve "sünnet" tabiriyle Peygamber'in söz ve davranışlarını kastetmektelerdi. Peygamber'in vefatından sonra bu iki kavram onun şahsına münhasır hâle geldi. Oryantalistler ise söz konusu tabirlerin ilk iki asırda Peygamber'le ilişkisi bulunmadığını, bu irtibatın sonradan kurulduğunu iddia etmektelerdir.

Hadis kelimesi İslamiyet'le birlikte farklı bir anlam kazanmış, âdeta onunla kadîm olan Kur'ân-ı Kerîm'in mukabili kastedilerek Resûl-i Ekrem'in sözlerine "el-ehâdîsü'l-kavliyye", fiillerine "el-ehâdîsü'l-fi'liyye" ve tasvip ettiği şeylere de (takrir) "el-ehâdîsu't-takrîriyye" denilmiştir.

Oryantalistlerin hadisle ilgilenme sebepleri

Oryantalistlerin hadis araştırmalarına bakıldığı zaman akademik uğraş söz konusu olmakla beraber özellikle misyonerlik faaliyetlerinin de belirleyici olduğu görülmektedir. Tabii aynı zamanda sömürgecilik faaliyetleri de onları hadis alanında çalışma yapmaya sevk etmiştir.[11] Cambridge Üniversitesi Yönetim Kurulunun Arap Dili Kürsüsü Kurucusunun, "Asıl amacımız Doğu ülkeleriyle olan ticaretimiz aracığıyla krala ve devlete yararlı bir hizmet sunmak, kilisenin sınırlarını genişletmek ve şu anda karanlıklar içinde yaşayan insanları Hıristiyanlığa davet etmek suretiyle Tanrı'nın şanını yüceltmektir."[12] şeklindeki ifadeleri de bize oryantalizmin dinî ve ticari hedeflerini göstermektedir.

Ünlü bazı oryantalistlerin sömürge hükümetlerinin verdiği görevleri üstlenmeleri, onların araştırmalarını siyasi amaçlarla da yaptıklarını göstermektedir. Nitekim Hollandalı oryantalist Snouck Hurgronje 1889'da Hollanda sömürge hükümetinin hizmetinde çalışmak

3. Teori hakkında değerlendirmeler için bk. Müşterek Râvi Teorisi, Fatma Kızıl, s. 112-231; Oryantalistler ve Hadis-Yaklaşımlar, Değerlendirmeler, Ahmet Yücel, Literatür, İstanbul: İFAV, 2013, s. 48-60
4. bk. Oryantalist Paradigma Bağlamında Hadis Kavramlarını Yeniden Düşünmek, Bekir Kuzudişli,
5. bk. Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, C. 2, s. 1702
6. bk. Büyük Türkçe Sözlük, Mehmet Doğan, Ülke Yayın Haber Tic. Ltd. Şti. İstanbul, 1994, s. 1017-2018
7. bk. "hadîsü Mûsâ" [Tâhâ 20/9; en-Nâziât 79/15], "hadîsü'l-cünûd" [el-Burûc 85/17]
8. bk. 18/Kehf, 6; 53/Necm, 59; 56/Vâkıa, 81
9. bk. 39/Zumer, 23
10. bk. Buhârî, "Edeb", 70, "İ'tisâm", 2; Müslim, "Cum'a", 43; Nesâî, "Salâtü'l-'îdeyn", 22
11. bk. Cuha, ed-Dirasatü'l-Arabiyye, s. 19-23
12. Oryantalizm, Edward Said, s. 280-366

Sonuç olarak oryantalistlerin hadislere yaklaşım tarzının özellikle XVIII, XIX. ve XX. yüzyıllarda geliştiğini söyleyebiliriz. XX. yüzyılın Batılı araştırmacıları başta Muhammed ve hadisle ilgili çalışmalar yaparken önceki araştırmacıların etkisinde kalmış ve birçok konuda kendi düşüncelerini onların düşünceleriyle birlikte değerlendirerek aynı istikamette yürütmüşlerdir. Oryantalistlerin çoğu hadisleri; Peygamber'in sözleri değil, fakihlerin, hukukçuların ve başka kültürlere ait olan tarihî bilgiler ve belgeler olarak değerlendirmiştir.

üzere Endonezya'ya gitmiştir.[13] Napolyon Mısır'ı işgal ederken yanında birçok oryantalist vardı. Fransa'nın 1830'da Cezayir'i işgali sırasında, Cezayirlilere hitaben yazılmış bildiriyi Arapçaya tercüme eden ünlü oryantalist Sylvestre de Sacy idi.[14] Yahudi asıllı Macar şarkiyatçı Goldziher, Yakın Doğu gezisine Macaristan Eğitim Bakanlığı hesabına çıkmış, seyahati süresince Macar İlimler Akademisi Kütüphanesi için Arapça yazma ve basılı kitaplar toplamıştı.[15] Yukarda anlattığımız kişiler ve onlar gibi nice oryantalistin bu durumları onların İslam'ı doğru anlamalarının önündeki en büyük engellerden biriydi. Bu durum oryantalistlerin eserlerinde İslam'ın orijinal bir nitelik göstermediğini, dinî temellerinin Yahudilik, Hıristiyanlık ve Arap paganizminin ortak kültürü olduğunu ispatlama çabası içinde olduklarını göstermektedir. Böylelikle oryantalistlerin İslam ve Müslümanlar hakkındaki araştırmalarının Batı'daki İslam algısını aynen korumaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Oryantalistleri hadis ilmini araştırmaya iten sebeplerin neler olduğu hususu bizzat Arent Jan Wensinck, Margoliouth, Alfred Guillaume, Johann W. Fück gibi bazı oryantalistler tarafından itiraf edilmiştir. Nitekim Arent Jan Wensinck "The Importance of Tradition the Study of Islam/İslam Araştırmalarında Hadisin Önemi" isimli makalesinde hadisin önemini ciddi şekilde incelemiştir. O, taşralı küçük bir topluluğa gelen İslam'ın kısa sürede evrensel bir dine dönüşmesinin ve hemen ardından da medeni dünyanın yarısına hükmeden siyasi bir organizasyon hâline gelmesinin sırrının, hadis tahlillerinde yattığını ifade eder.[16] Margoliouth "On Moslem Tradition/İslam'da Hadis Üzerine" isimli makalesinde, İslam'ın köklü bir gelenek oluşturmasını hadislere borçlu olduğunu söylemektedir.[17] Johann W. Fück ise Die Rolle des Traditionalismus im Islam/Hadisçiliğin İslami Geleneğin Oluşumundaki Rolü adlı makalesinde, yüzyıllar boyu inananların hayatları üzerinde değişmez etkisiyle İslam kültürünün bir bütün olmasının en önemli sebebinin daha ziyade Peygamber'in örnekliği olduğundan bahseder. Sünnet, İslam'ın çehresini kendi mührüyle damgalamış ve bugün İslam'a tüm İslam dünyasında gördüğümüz bu özellikleri kazandırmıştır, der.[18]

Özet olarak söylemek gerekirse oryantalistlere göre İslam ışığının bu kadar parlak olması Müslümanların ilmî, askerî ve siyasi olarak tarihte bir üstünlük kurmalarının temel nedeninin hadisler olduğunu söylemektelerdir. Bilindiği üzere İslam'ın ilk nesillerinden şu ânki nesillerine kadar Müslümanların sevk ve idaresi hadisle olmuştur. Farklı coğrafyalar, farklı kültürler ve farklı dilleri birleştiren hadis olmuştur. Bu durum oryantalistler için hadis araştırmalarını zorunlu hâle getirmiştir.

Tabii yazımızın başında da dediğimiz gibi hadisin önemine binaen; hadis bazı insanların manipüle aracı olmuştur. Oryantalistler hadisin Müslümanlar nezdindeki önemini bildiklerinden hadisleri ve hadisleri aktaran ravileri itibarsızlaştırma çabası içine girdiler. Oryantalistlerin eserlerini araştırdığımızda, hadisleri kendi dinî ve siyasi ideolojilerine göre değerlendirdiklerini göreceğiz. Biz de bu yazımızın devamında oryantalistlerin hadisler noktasında öne attıkları bazı iddiaları değerlendireceğiz.

Oryantalistlerin, hadisi gelenek (tradition) ile bağdaştırma çabaları

İslam tarihinin ilk dönemlerinde farklı kullanımları bulunmakla birlikte genellikle Müslümanlar "hadis" ve "sünnet" tabiriyle Peygamber'in (sav) söz ve davranışlarını kastetmektelerdi. Peygamber'in vefatından sonra bu iki kavram onun (sav) şahsına münhasır hâle geldi. Oryantalistler ise söz konusu tabirlerin ilk iki asırda Peygamber'le (sav) ilişkisi bulunmadığını, bu irtibatın sonradan kurulduğunu iddia etmektelerdir.[19] Ayrıca oryantalistler çalışmalarında "sünnet" veya "hadis" yerine kendi görüşlerini ve kültürlerini yansıtan tradition (gelenek) tabirini kullanmayı tercih etmektelerdir. Onların hadisler hakkında yazdıkları eser ve makale isimlerinde de bu durum açıkça görülmektedir. Arentjan Wensinck, Margoliouth, Johannes Heindrik Kramers, Arthur John Arberry, Johann W. Fück gibi ilk dönem ve Harald Motzki, Nabia Abbott, Gautier Herald A. Juynboll ve benzeri son

13. bk. Oryantalist Hadis Anlayışı ve Eleştirisi, Ahmet Yücel, s. 27
14. bk. Goldziher ve Kullandığı Metodun Hadise Yaklaşımına Etkisi, Hatipoğlu, s. 17-19
15. bk. "Joseph Schacht", Murteza Bedir, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, C. 36, 2009, s. 223-226
16. bk. Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Faktörler, Mehmet Görmez, s. 18
17. bk. On Moslem Tradition/İslamda Hadis Üzerine, Margoliouth, s. 113-121
18. bk. Die Rolle des Traditionalismus im Islam/Hadisçiliğin İslami Geleneğin Oluşumundaki Rolü, Johann W. Fück, s. 146
19. bk. Oryantalist Hadis Anlayışı ve Eleştirisi, Ahmet Yücel, s. 43

dönem oryantalistlerinin eser ve makale isimlerinde hadis yerine tradition (gelenek) kelimesi kullanılmaktadır.[20]

Oryantalistler tarafından hadis veya sünnet yerine tradition (gelenek) tabirinin seçilmesinde, sözü edilen kavramın Hristiyanlarca yaygın olarak bilinen anlamıyla hadis veya sünnet ile özdeşleştirme anlayışının bulunduğu görülmektedir. Yani Hristiyanlar kilisenin Îsâ (as) adına söylediklerini veya havarilerin Îsâ adına söylediklerini tradition (gelenek) diye adlandırıyorlardı. Böylece tradition (gelenek) denildiği zaman Îsâ (as) anlaşılacak, ama arka planında kilise ve havarilerin sözleri olduğu bilinecekti. Tradition (Gelenek) tabiri hadis veya sünnet için kullanıldığında Hristiyanlarda olduğu gibi önemli ölçüde hadis veya sünnet kavramlarının Peygamber'le ilişkisinin bulunmadığı daha kolay izah edilmiş olacaktır. Zira söz konusu tabir Hristiyanlık açısından önemli ve belirleyici bir kavramdır. Nitekim Kitâb-ı Mukaddes'in yanında özellikle Katolik kilisesinde geleneğin (tradition) önemli bir yeri vardır. "Dinî konularla ilgili olup Kitâb-ı Mukaddes'te bulunmayan bilginin nakledilmesi" anlamında tradition (gelenek), doktrinle ilgili gerçeğin kriteridir. Hristiyanlıkta tradition (gelenek), Mesih hakkındaki bilgilerle bunların teolojik açıdan önemi ve Hristiyan hayatı için kullanımını içeren apostolik (havârilere ait öğreti) olarak nitelendirilmiştir.[21]

Sonuç

Sonuç olarak oryantalistlerin hadislere yaklaşım tarzının özellikle XVIII, XIX. ve XX. yüzyıllarda geliştiğini söyleyebiliriz. XX. yüzyılın Batılı araştırmacıları başta Muhammed (sav) ve hadisle ilgili çalışmalar yaparken önceki araştırmacıların etkisinde kalmış ve birçok konuda kendi düşüncelerini onların düşünceleriyle birlikte değerlendirerek aynı istikamette yürütmüşlerdir. Oryantalistlerin çoğu hadisleri; Peygamber'in (sav) sözleri değil, fakihlerin, hukukçuların ve başka kültürlere ait olan tarihî bilgiler ve belgeler olarak değerlendirmiştir. Aynı şekilde bazı oryantalistler hadis ravilerinin uydurma olduğunu, hadislerin belli amaçlar doğrultusunda üretildiğini, hemen hemen hiçbirinin güvenilir olmadığını vurgulamıştır. Başta Goldziher ve Schacht olmak üzere, onların takipçileri olan oryantalistler, hadis konusunda da adaletli davranmamıştır. Örnekliği ifade eden "sünnet"; Peygamber'in kendi döneminde İslam toplumunu, akide, ibadet, tebliğ, eğitim, ahlak, hukuk, siyaset, ekonomi gibi çeşitli alanlarda; kısacası bireysel, toplumsal ve evrensel olmak üzere hayatın her alanında, yönlendirilip yönetmede, Kur'ân başta olmak üzere, esas aldığı ilke ve prensipler bütününün oluşturduğu bir "zihniyet" ya da "dünya görüşü"dür.[22] Oryantalistlere göre ise Peygamber vefat ettikten sonra değişik bölgelerdeki âlimlerin dinî ve hukuki görüşleridir. "Sünnet" yerine tradition/gelenek kavramının kullanması, "Peygamber sünneti" yerine living tradition/yaşayan gelenek kavramına başvurulmuş olması da aslında oryantalistlerin İslam'ı kendi inanç sistemlerine uydurma politikalarının bir sonucudur. Onların, İslam'ı araştırırken gütmüş oldukları hedefleri kendi araştırma ve söylemlerinde mevcuttur.

Velhasıl; son din olan İslam'ı anlamada ve yaşamada Peygamber'in (sav) gerçek kişiliğini anlamanın büyük ölçüde önemli olduğu unutulmamalı ve bunun için gayret edilmelidir.

Kaynakça

Hatiboğlu, Mehmet Said. "Goldziher İgnaz". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 14: 102-105. İstanbul: TDV yay, 1996

Hatiboğlu, Mehmet Said. "Batıdaki Hadis Çalışmaları Üzerine", Uluslararası I. İslâm Araştırmaları Sempozyumu, İzmir: 1985

Görmez, Mehmet. "Klasik Oryantalizmin Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Doğu Faktörler Üzerine" İslâmiyât, III/1, (2000): 11-31

Kızıl, Fatma. "Goldziher'den Schacht'a Oryantalist Literatürde Hadis ve Sunnet: Bir Okulun Yaşayan Geleneği". Hadis Tetkikleri Dergisi 7/2, (2009): 45-62

Kuzudişli, Bekir. "Oryantalizm ve Hadisle İlgilenen Bazı Oryantalistler". İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 7 (2003) 141-172

M. Hayri, Kırbaşoğlu. Alternatif Hadis Metodolojisi, OTTO yay, Ankara, 2015. M. Hayri, Kırbaşoğlu. İslâm Düşüncesinde Sünnet – Eleştirel Bir Yaklaşım. Ankara: Ankara Okulu yay, 2000

Theodorus Willem Juynboll, "Hadis", İA, V/1. Said, Edward W. Oryantalizm. Trc. Nezih Uzel. İstanbul: İrfan yay, 1998

Yücel, Ahmet. Oryantalist Hadis Anlayışı ve Eleştirisi. İstanbul: MÜİFVY, 2015

Yücel, Ahmet. Oryantalistlerin Gözüyle İslâm. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003

20. bk. age. s. 43
21. bk. age. s. 45
22. bk. İslâm Düşüncesinde Sünnet – Eleştirel Bir Yaklaşım, Hayri Kırbaşoğlu, Ankara Okulu Yay. Ankara, 2000, s. 83.

Osman SADIKOĞLU

السلام/ES-SELÂM

Allah, silametîyê daye hemû însanan. Gelek însan digel ku li dij Allah îsyan dikin û hetanî jê re şirîk çêdikin jî Allah rizqên wan nabire û heta dema diyarkirî muhlet dide wan. Ev qaîdeya hanê ji bo hemû nav û sifetên Allah rewacdar e. Hemû esma û sifetên wî ji alîyê qisûr û afatan ve di silametîyê de ne. Lewre Allah îlahekî wisan e ku hem li dinyayê û hem li axîretê silametîyê dide evdên xwe.

Peyva Es-Selâm, ji koka "s-l-m/selam/silm" çêbûyî ye. Koka vê peyvê tê ser maneya dûrketin û parastina ji afatên zahir û batin. Dema nexweşek sax dibe jê re tê gotin: "Ji nexweşîya xwe gihîşte selâmetîyê." Li ser zimanê Erebî ji bo aşîtîyê jî "Silm" tê gotin. Ji derence/merdîwan a ku însan digihîne banê avahîyan û encamekî re jî "Silim" tê gotin.

Navê Es-Selâm, di Qûr'ana Kerîm de yek (1) car bitenê di sûreya Haşr de dibore.

هُوَ اللّٰهُ الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ

"Ew Allah e ku; ji wî pê ve (yê ku îbadetê heq dike) qet tu îlâh tune. (Xwedîyê hakimîyetê/serwerîyê û yê ku di milkê xwe de wekî daxwaza xwe teserûfê dike) El-Melîk e. (Ew ê muqeddes û ji her kêmasîyan munezzeh/berî) El-Quddûs e. (Ew ê ji hemû kêmasî û qisûran munezzeh û selametî dide evdên xwe) Es-Selam e..."[1]

Allah (ac) xwedîyê silametîyê ye. Li ser vê mijarê qet tu niqaş û îxtîlaf tûne.

Navê Es-Selâm, tê ser vê maneyê; ew Allahê ji hemû qisûr û kêmasîyan di silametîyê de ye/dûr e û li dinya û li axîretê silametî û tenduristî dide evdên xwe.

Tecellîya Navê Es-Selâm û Berpirsîyarîyên Wê û Exlaqgirtina Pê

Allahê Es-Selâm, ji hemû qisûr û kêmasîyan mûnezzeh e. Însanekî xwedî zêde merhamet e, dibe ku ev merhameta wî ji alîyê hin mirovan ve bê îstîsmar kirin. Lê ev endîşeya hanê ji bo Allah (ac) qethîyen nabe mijara axaftinê. Lewre wekî El-Kebîr û El-Azîm û El-Qawîy navên celaleta Allah (ac), derîyê îhtîmala derketina her cûreyên merezê girtîye.

Allah (ac), silametîyê daye hemû însanan. Gelek însan digel ku li dij Allah (ac) îsyan dikin û hetanî jê re şirîk çêdikin jî Allah (ac) rizqên wan nabire û heta dema diyarkirî muhlet dide wan. Ev qaîdeya hanê ji bo hemû nav û sifetên Allah (ac) rewacdar e. Hemû esma û sifetên wî ji alîyê qisûr û afatan ve di silametîyê de ne. Lewre Allah (ac) îlahekî wisan e ku hem li dinyayê û hem li axîretê silametîyê dide evdên xwe.

1. 59/Haşr, 23

Allah (ac) li dinyayê silametîyê dide evdên xwe yên hez ji wan dike. Ji hin ayetên Qûr'ana Pîroz fêm dibe ku Allah (ac) ji evdên xwe yên ji hêla îtîqad û amel ve bijarte ne re mîzgînîya silametîyê dide wan ku ev mizgînî qelbê wan dilevîne.

قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفٰىۜ آٰللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُونَۜ

"Bibêje: 'Hamd ji Allah re û silav li ser evdên wî yên bijare be.' Ma Allah bixêrtir e an şirîkên (ku ji Allah re) çêdikin?"[2]

Ji bo naîlbûna silava Allah (ac) pêxembertî ne şert e. Dema Allah (ac) hez evdeki xwe bike, silav lê dike. Wekî ku em di sîyera Rasûlullah (ass) dibînin, Allah (ac) ji dîya me Xadîce (ra) û ji Ûbey b. Kab (ra) re jî silav şandîye.[3]

Silavdayîna Allah (ac) ya roja qiyametê nîşan dide ku nîmeta xwe li ser evdên xwe temam kiriye.

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌۚ

"Roja ku leqayî wî dibin, peyva wan a pêşwazîyê ev e: 'Silav!' "[4]

Melaîket jî silav li evdên mûmîn dikin û mîzgînîya cennetê didin wan.

اَلَّذِينَ تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَۙ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُۙ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Ew in ku; dema melâîket bi xweşî canê wan distînin dibêjin: 'Silav li ser we be! Ji ber kar û kirinên xwe bikevin cennetê.' "[5]

Li dinyayê û li axîretê ji bo gihîştina silavê hewceye ku însan jiyaneke bi silametî bidomîne. Jiyaneke ji şirk û ji bîd'etan û ji masîyetan dûr û parastî...

Es-Selâm û Aşîtîya Li Ser Rûyê Erdê

Allah (ac) daxwaz dike ku hemû gelên li ser rûyê erdê di bin banê îslamê de bi aramî û di tendurûstîyê de bijîn. Ji ber vê yekê wan gazî dînê xwe dike. Lewre ev dîn wek yekpare dînê Allahê Es-Selâm e. Kesên ku vê dînê qebûl dikin û hewcetîyên wê pêk tînin di nava firehî û aramî û xêrûber de dijîn.

2. 27/Neml, 59
3. Bûxarî, 3809; Mûslîm, 799
4. 33/Ehzab, 44
5. 16/Nahl, 32

Gotin "Demokrasî... Dewleta Netewe... Heq û mafên însanan... Ronîbûn..." û peyvên mezin û giran kirin. Weadên xemilandî dan. Netîce li darî çavan e. Ji xwîn û kîn û kaos pê ve tiştekî din derneket holê. Di encamê de fêm bû ku ji xeynî îslamê qet tu sîstem û ramanekî din ji alema însanîyetê re firehî û aramî û xêrûber nayne. Ji alema însanîyetê re ji vegera îslamê pê ve qet tu çare tûne.

وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰٓى اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنْ كَذَّبُوا فَاَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

"Eger ehlê wan welatan îmân bianîna û xwe (ji Allah) biparastana, me yê di ser wan de ji erd û esmanan (derîyê) bereketê vekira. Lê wan derewandin. Me jî ji ber tişt (guneh) ên ku bi dest xwe xistibûn bi (ezab) wan girt."[6]

Şahidê van gotinên me dewra Esra Seadet û Hengama Xelîfeyên Raşid e. Di van dewrên ku îslam wek bitevahî hate tetbîqkirin de hemû gel di hizûr û firehî û xêrûber de bûn. Di cirman de kêmasîyekî wisan pêk hatibû ku di tu hengama dîrokê de tiştekî wisan nehatibû dîtin. Tiştekî balkêş e ku kesên sûcdar bixwe dihatin û cirmên xwe îtîraf dikirin. Însanan nedîtibin jî wijdana wî ew rihet nedihişt. Malên zekâtê di beyûlmal de civîyabû. Hin caran kesekî nedidîtin ku zekât bidin wî.

Bêguman yek sedemeke vê rewşê hebû. Wan îcabetî banga Allahê Es-Selâm kiribûn û ehkamên wî tetbîq dikirin. Allah (ac) jî bi navê xwe yê Es-Selâm tecellî kir û xweşî û aramî û dilşadîyê da wan. Ev silametîyeke wisan e ku herkes ji wê nesîbê xwe distîne. Lewre ew; sîstemeke wisan e ku aqîdeya wê tewhîd û pergala wê edalet e. Keça pêxemberekî û koleyek, kûrê xelîfeyek û karkerek, walîyê wîlayetekî û kafirek li dij qanûnên wê wekehev in.

Derê Îslamê De Silametî Tûne

Belê, a niha hin kes dikarin bibêjin madem derê îslamê de silametî tûne îro çima di erdnîgara îslamê de aramî tûne?

Îro pirsgirêka alema îslamê ev e; ew bixwe ji îslam a ku çavkanîya aramî û xêrûber û seadetê ye dûr bûne. Îro civakeke wisan heye ku: Tewşîtî û kelevajîyên feylesofên Yewnan wek aqîde dipejirînin... Li gorî qanûnên

6. 7/A'raf, 96

Bêguman ji bo daxwazî û gihîştina cenneta ku warê silametîyê ye bitenê dûa û lavahî ne bes e. Ligel vê divê bibe evdekî wisan ku kesên mûslîm ji dest û zimanê wî di silametîyê de bin. Heta ku amelên wî bibin piştgirê peyvên wî. Dûayên wî ya qewlî û fiîlî bi hevdu re bi bal Allah ve bilind bibin.

cezayê ya Swêd tên cezakirin... Li gorî hiqûqa Almanya dizewicin û li gorî hiqûqa Îtalya hevdu berdidin... Li gorî hiqûqa Îngilîstan mîras parve dikin... Malên xwe li gorî sehneyên di rêzefîlman de dibînin radixînin... Cil û bergên xwe de didin pey modeya dawî... Weke wan ên perestîya şeytan dikin kêf û şahîyê dikin... Axir dema dimirin jî li gorî usûla îslamê tên definkirin. Di nav jiyana civakekî di vê rengê de îslam wek ûrf û kevneşopek û hêmanek folklorik cih digire.

Belê, ligel ûmmeta îslamê alema însanîyetê bitevahî di lêgerînekî de ye. Li pey pergalekî wisan de ne ku hizûr û tenduristîyê bîne. Ji xeynî derîyê Es-Selâm ku çavkanîya aramî û silametîyê ye serî li her derî dan. Her tiştên nû ceribandin. Di encam de miradê wan di dilê wan de ma.

Gotin "Demokrasî... Dewleta Netewe... Heq û mafên însanan... Ronîbûn..." û peyvên mezin û giran kirin. Weadên xemilandî dan. Netîce li darî çavan e. Ji xwîn û kîn û kaos pê ve tiştekî din derneket holê.

Di encamê de fêm bû ku ji xeynî îslamê qet tu sîstem û ramanekî din ji alema însanîyetê re firehî û aramî û xêrûber nayne. Ji alema însanîyetê re ji vegera îslamê pê ve qet tu çare tûne.

Daru's Selam, Cenneta Allahê Es-Selâm E

Allah (ac) di Qûr'ana Pîroz de cennetê wek Daru's Selam binav kiriye. Navandina wê ya bi vê awayê ji ber vê ye ku ew der ji hemû afat û qisûr û kêmasîyên tên aqlê însan parastî û mûnezzeh e.

وَاللّٰهُ يَدْعُوا اِلٰى دَارِ السَّلَامِۜ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ

"Allah, gazî darûs'selamê (cennetê) dike û ew kî daxwaz bike digihîjînê ser rêya rast."[7]

وَبَشِّرِ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۜ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًاۙ قَالُوا هٰذَا الَّذ۪ي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَاُتُوا بِه۪ مُتَشَابِهًاۜ وَلَهُمْ ف۪يهَٓا اَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ

"Mizgînê bide wan ên îmân anîne û amelên salih dikin, muheqeq ji bo wan cennetên di bin wan de çemên diherikin hene (amadekirî ne). Çi dema ku fêkîyên wê (cennetê) ji wan re wek riziq tê dayîn û dixwin wiha dibêjin: 'Berê jî em bi van hatibûn rizqandin.' (Bi rastî) ji wan re yên hevşêwe/mînahev hatibû dayîn. Ji bo wan li wê derê zewceyên/jinên pakîpaqij (ji her kêmasîyan paqijkirî ne) hene û ew ê di wir de ebedî bimînin."[8]

قُلْ اَؤُ۬نَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذٰلِكُمْۜ لِلَّذ۪ينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَا وَاَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ بَص۪يرٌ بِالْعِبَادِۚ

"Bibêje: 'Ma ez agahîya ku ji vêya bixêrtir e bidim we? Ji bo Mutteqîyan li bal Rabbê wan cennetên di binî de çem diherikin û wê tê de ebedî bimînin hene. Hevjînên pakîpaqij û razîbûna Allah jî heye. Allah, li ser evdên xwe bînende/basîr e."[9]

Fêm dibe ku hebûna cennetê, tecellîya navê Allahê Es-Selâm e. Ji ber ku tecellîya navê Es-Selâm e ehlê wê jî li ber derîyê cennetê bi silav tên pêşwazkirin. Bi silav dikevin hûndir. Allah (ac) wê derê bi navê "Warê Selâm" navandîye. Ev jî nîşanî me dide ku divê evdên wî, ji Allah (ac) bi navê Es-Selâm wê cenneta ku Daru's Selam e pir zêde dûa û daxwaz bikin.

Bêguman ji bo daxwazî û gihîştina cenneta ku warê silametîyê ye bitenê dûa û lavahî ne bes e. Ligel vê divê bibe evdekî wisan ku kesên mûslîm ji dest û zimanê wî di silametîyê de bin. Heta ku amelên wî bibin piştgirê peyvên wî. Dûayên wî ya qewlî û fiîlî bi hevdu re bi bal Allah (ac) ve bilind bibin.

Di mijara daxwazîya cennetê ya bi temennîyan re mînaka herî balkêş Cihû ne. Bi vê bawer bûn û îdîa dikirin ku ew her çi xerabîyan bikin jî dê di encamê de bikevin cennetê.

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا اَوْ نَصَارٰىۜ تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْۜ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ

"Gotin: 'Ji Cihûyan û Filleyan pê ve kes nakeve cennetê.' Ev, gumreşîyeke wan e. Bibêje: 'Eger hûn di gotina xwe

7. 10/Yûnus, 25
8. 2/Baqara, 25
9. 3/Al-î Îmran, 15

de rast in, ka delîlên xwe (ya ku tê de qet tu şubhe tune) bînin (de em bibînin')."[10]

Nexwe cenneta warê silametê bi hêvî û gûmreşîyan nayê bi dest xistin. Berevajî ji bo wê divê xebatekî li ser bingeha îman û amelên salih bê kirin. Ji xeynî qelbekî selîm û amelên salih pê ve qet tu tişt feyde nade însan.

Qelbê Selîm Çi Ye?

وَلَا تُخْزِن۪ي يَوْمَ يُبْعَثُونَۙ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَۙ اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَل۪يمٍۜ وَاُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّق۪ينَۙ

Ew qelbên ji nexweşînên weke şirkê û israra li ser gunehên kebaîr û gumanbarîya li dij weadên Allah (ac) dûr bin, ha ewana qelbên selîm/pak in.

"Di roja vejîn (a însanan) de min riswa neke û kêm nexe! Ew rojeke (wisan e) ku ne mal û ne jî ewlat feyde dide. Lê ew ên bi qelbeke pak/selîm tên, ne tê de. Cennet, ji Mutteqîyan re tê nêzîkkirin."[11]

Rasûlullah (ass) di hedîseke sehîh de wiha gotîye:

"Hin qewmên dikevin cennetê tu dibêjî ku qelbên wan weke qelbê çûkan e."[12]

Taybetîya çûkan çi ye?

Em dizanin ku dengekî herî biçûk jî çûkan diveciniqîne. Divê kesê mûslîm jî ji bo bigihîje warê silametîyê weke çûkekî hesas be. Evdîtîyeke bi hezkirin û bi tirs û bi rêzdarî teqdîmê Rabbê xwe bike. Ev tirs, tirsa ji rûvegerandinê ye. Tirsa xezeba Allah e (ac). Tirsa windakirina hezkirîyê xwe ye û kêmbûna rûmeta li cem wî ye.

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذ۪ينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ ا۪يمَانًا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَۚ اَلَّذ۪ينَ يُق۪يمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَۜ

"Mumîn enceq ew kes in ku; dema Allah tê zikirkirin qelbê wan dilerize. Dema ayetên wî ji wan re tên xwendin îmana wan zêdetir dibe û ew bi tenê tewekkulê Rabbê xwe dikin. Ew in ku; nimêja xwe rasterast dikin û ji rizqê ku me daye wan înfaq dikin."[13]

Ji xwe ev hesasîyet e ku qelbê kesê mûmîn ji şirk û bîd'et û hewa û merezên şûbhe û şehewatan diparêze. Ji bo silametîya qelb divê mirov xwedî hesasîyeta evdîtîyê be.

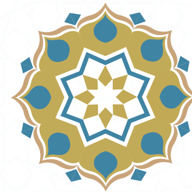
10. 2/Baqara, 111
11. 26/Şûarâ, 87-90
12. Mûslîm, 2840
13. 8/Enfal, 2-3

Dûaya Bi Navê Es-Selâm

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَاذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

"Allahê min! Tu Es-Selâm î. Selam, silametî/tendurutî ji te ye. Tu, ya berz û mûbarek î. Ya xwedîyê celal û îkramê!"[14]

Rabbê me! Tu ji her kêmasîyan mûnezzeh î. Çavkanîya silametîyê yî. Tu ew îlah î ku layiqê hemû hemd û pesinandinan î. Li dinyayê silametî û afîyetê bide me. Tu me bi exlaqê Es-Selâm bixemlîne. Tu me bike ji niştecihên warê silametê.

14. Mûslîm, 592

PEYGAMBER EFENDİMİZDEN 55 ALTIN ÖĞÜT

Kitabın Yazarı: İbrahim Gadban

Yayınevi: Neda Yayınları

Basım Tarihi: 2020

Sayfa Sayısı: 272

Boyut: 135 x 195 mm

İbrahim Gadban Hoca'nın "Peygamber Efendimizden 55 Altın Öğüt" adlı eseri, İslam'ın temel değerlerini ve ahlaki prensiplerini derinlemesine ele alan bir rehber olarak elimizde bulunmaktadır. Kitap, Allah Resûlü'nün (sav) hadislerinden derlenen 55 öğüt aracılığıyla müminlerin nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini sade ve anlaşılır bir dille sunar.

Eserde Allah'a olan sevgi ve bağlılık, ibadetlerin önemi, ahde vefa, dürüstlük, sabır, şükür, tevazu, cömertlik, kardeşlik, anne babaya saygı, komşuluk ilişkileri, yetimlere merhamet, helal kazanç, gıybetten sakınma, öfke kontrolü, ilim öğrenmenin fazileti, dünya ve ahiret dengesini koruma gibi konuları içeren hadislerden umde olanlar seçilmiş; her bir öğüt, ilgili hadislerle desteklenerek okuyucunun konuyu daha iyi kavraması amaçlanmıştır.

Müellif, işlediği 55 hadisin ardından kitabının sonunda "Selef-i Salihinden Özlü Nasihatler" isminde bir başlık açarak Ebû Bekir, Ömer, Ali, İbni Mes'ûd (r.anhum) gibi sahabiler ile Fudayl ibni İyad, Yahya ibni Muaz gibi selef âlimlerinden de 55 özlü söz aktarmış, böylece Ashâb-ı Kiram ve değerli âlimlerimizin dillerine yansıyan tecrübelerinden faydalanabileceğimiz bir liste oluşturmuştur.

Kitabın en dikkat çekici yönlerinden biri, hadislerin günümüz yaşamına nasıl entegre edilebileceğine dair pratik öneriler sunmasıdır. Bu sayede okuyucular, Allah Resûlü'nün (sav) öğütlerini kendi hayatlarına nasıl uygulayabileceklerini somut örneklerle görebilmektedir.

Eser, hem bireysel gelişim hem de toplumsal huzur için önemli mesajlar içermekte, okuyucularına manevi bir rehberlik sunarak Allah Resûlü'nün (sav) öğretilerini günümüz insanlarının hayatlarına entegre etmelerine yardımcı olmaktadır.

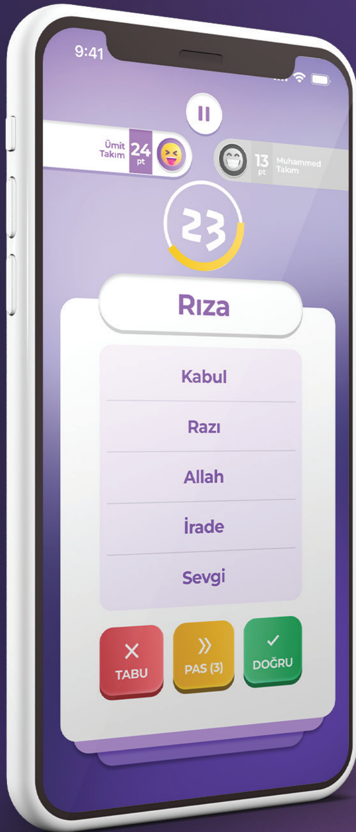

ANLAT BAKALIM

Çocuklarımız için bayram hediyesi!
Birlikte İslami kelimeleri öğreneceğimiz

Anlat Bakalım

uygulamamızı bayramda indirebilir ve
bu eğlenceli oyunun tadını
ailecek çıkarabilirsiniz.

tevhid

"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR. KULLARIMI MÜJDELE!"
(39/ZUMER, 17)

TEVHİD DERGİSİ

TEVHİD DERSLERİ

TEVHİD MEALİ

ABONELİK İÇİN
tevhiddergisi@gmail.com
www.tevhiddergisi.org
+90 545 762 15 15